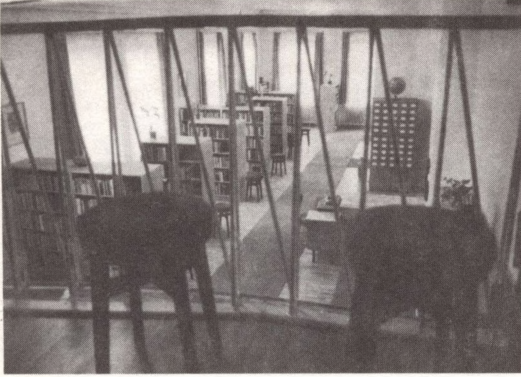

P 400(2)

Könyvtáros

'85 | 11

OSZK
KÖNYVTÁR-KÖZMŰTUDOMÁNYI SZAK

**A Békés megyei
Nagyszénáson
ápr. 11-én avatták fel
a nagyközségi könyvtár
több mint 160 m²
alapterületű
felnőtttrészlegét,
amelyet egy régi
iskolaépületben
alakítottak ki
(Fazekas László
felvételei)**

35. évfolyam, 11. szám
1985. november

TARTALOM

	A Magyar Könyvtárosok Egyesületének jubileumi vándorgyűlése	635
Pajkossy György	Egy negyedszázad első tíz esztendeje. Beszélgetés az OSZK budavári székház-építésének első évtizedéről, a tervezés, építés és a működési előkészületek 1959–68-as szakaszáról	644
Benda Mária	Az orvosi könyvtári munka gondjai – egy tanácskozás tükrében	652
Keller Antalné	Egy megye egészségügyi és szociális intézményeinek könyvtári helyzete	655
	Kitüntetések	660
Turainé Matzkó Emma	Szövetségeseink: a tiszteletdíjasok	661
Dr. Horváth Károly	Erőfeszítések egy könyvtár felépítéséért	663
	Kérdezz – felelek	664, 696
Varga Róbert	Több segítséget a segítőknek! (<i>Iskola és könyvtár</i>)	665
Dr. Földessy Árpádné	A megyei gyermekkönyvtári munka hálózati kisugárzása (<i>Könyvtári élet</i>)	668
HÍREK		671
LÁTÓKÖR		
Gerő Gyula	Események, krónika 1970–1976. I. rész. 1970–1972	672
Szabó Ernő	Helyesírási szabályzatunk 11. kiadása (<i>Helytelenül – helyesen</i>)	685
Viola József	Gyene Ida (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	687
Vitályos László	Magyar könyvészet 1921–1944. II/1. kötet (<i>Bibliográfiák</i>)	688
SZAKMAI FOLYÓIRATOK – HÁLÓZATI HÍRADÓK		690
	Lapozgató	693
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK		694

A lapunk e számában közölt grafikák Gyene Ida alkotásai

Из содержания

50 лет Обществу венгерских библиотекарей. Отчет о юбилейной XVII-ой выездной сессии общества (635);
Разговор о первом этапе строительства нового здания венгерской национальной библиотеки (Государственной библиотеки им. Сечени) (644);
Бенда Мария: Об актуальных проблемах сети медицинских специальных библиотек в Венгрии (652);
Келлер Анталнаэ: Состояние библиотек санитарных и социальных учреждений в комитате Веспрем (655);
Герё Дьюла: События венгерского библиотечного дела с 1970 до 1976 гг. Часть I. С 1970 до 1972 гг. (672).

From the contents

50th anniversary of the Hungarian Library Association. Report on the 17th General meeting (635);
Talking about the first period of building the new home for the Hungarian National Library (National Széchényi Library) (644);
Mária Benda: Actual problems in the Hungarian medical libraries network (652);
Mrs. Antal Keller: Library situation in health and social institutions of Veszprém county (655);
Gyula Gerő: Events in Hungarian librarianship 1970–1976. Pt. I.: 1970–1972. (672).

Aus dem Inhalt

50 Jahre des Vereins Ungarischer Bibliothekare. Bericht über die XVII., Jubiläumswanderversammlung des Vereins (635);
Gespräch über die erste Periode des Baus des neuen Heimes der ungarischen Nationalbibliothek (Landesbibliothek Széchényi) (644);
Mária Benda: Über die aktuellen Probleme des Netzes der ungarländischen Fachbibliotheken für Medizin (652);
Frau A. Keller: Die Bibliothekslage der hygienischen und sozialen Einrichtungen im Komitat Veszprém (655);
Gyula Gerő: Die Ereignisse des ungarischen Bibliothekswesens in den Jahren 1970–1976. I. Teil: 1970–1972. (672).

Cikkeink szerzői

Benda Mária, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár igazgatóhelyettese; *Gerő Gyula*, a *Könyvtáros* főszerkesztője; *dr. Horváth Károly*, a szolnoki Versey Ferenc Megyei Könyvtár igazgatója; *Keller Antalné*, a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár munkatársa; *Pajkossy György*, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott fősztályvezetője; *Szabó Ernő*, a Népművelés olvasószerkesztője; *Turainé Matzkó Emma*, a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár munkatársa; *Varga Róbert*, a kaposvári Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár osztályvezetője; *Viola József* kritikus; *Vitályos László*, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának osztályvezetője.

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**

A szerkesztőség címe: 1051 Budapest, Alpári Gyula u. 2. IV. em. 31.

Telefon: 189-895

Kiadja: a **Lapkiadó Vállalat**

1073 Budapest, Lenin krt. 9–11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223

Felelős kiadó: **Siklósi Norbert** vezérigazgató

Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (858123/09)

Petőfi Nyomda 85/50059 Kecskemét, 1985

Felelős vezető: Ablaka István igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1. — 1900 —, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/4 évre 78 forint. Egy szám ára 13 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének jubileumi vándorgyűlése

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének elődszervezete, a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete 1935-ben alakult meg: ennek az eseménynek ötvenedik évfordulója jegyében zajlott le a Könyvtárosegyesület XVII. vándorgyűlése. A jubileumi összejövetelnek 1985. augusztus 28. és 30. között Gödöllő adott otthont. A háromnapos tanácskozáson csaknem 900 könyvtáros és levéltáros vett részt. Képviseltették magukat a külföldi társegyesületek: az NDK-beli, a szlovák, a lengyel, a két-két osztrák és nyugatnémet; az olasz, a svájci könyvtárosegyesület, valamint az osztrák levéltáros-egyesület (egyben a Nemzetközi Levéltárosi Tanács küldötte), s több mint húszan vettek részt a külföldön élő magyar könyvtárosok közül, akik a magyar könyvtárosok II. tudományos találkozására érkeztek haza. (Lásd *Kovács Ilona* cikkét a *Könyvtáros* 1985/10-es számában.)

Az Agrártudományi Egyetem aulájában az első napi plenáris ülésen *Köpeczi Béla* művelődési miniszter mondott megnyitó beszédet, majd *Nagy Sándorné*, az MSZMP Pest Megyei Bizottságának titkára, házigazdaként pedig *dr. Bíró Ferenc*, az egyetem rektora üdvözölte a megjelenteket. Ezt követően *Billédi Ferencné dr.*, az egyesület elnöke tartott előadást a *Magyar Könyvtárosok Egyesületének tevékenysége, múltja, jelene és jövője* címmel. Az egyesület szakmai érdekvédelmi feladatairól, eddigi eredményeiről, gondjairól, az érdekvédelmi munka sajátos vonásairól *Kovács Dezső* főtítkár, a *szakmai köztudatban* betöltött társadalmi szerepéről, a közösségi aktivitást kibontakoztató tevékenységéről, az egyesületi demokrácia lendítő erejéről *Papp István*, az elnökség tagja szólt. *Dr. Ságvári Ágnes*nek, a levéltári szekció elnökének előadása a levéltárosoknak a Magyar Könyvtárosok Egyesülete keretében végzett munkáját értékelte, *Vajda Erik*nek, az egyesület titkárának beszámolója pedig az egyesület *nemzetközi kapcsolatainak*

alakulásáról, eredményeiről és terveiről adott tájékoztatást. (Az előadásokat — amelyek közül az utóbbi kettőt a szerző távollétében más olvasta fel —, továbbá *Köpeczi Béla* megnyitó beszédét következő számunkban közöljük. A vándorgyűlés teljes anyaga a Magyar Könyvtárosok Egyesületének az 1985. esztendőről kiadandó évkönyvében fog megjelenni.)

Az előadásokat követően *dr. Ferdinand Baumgartner*, az osztrák könyvtárosegyesület elnöke, a bécsi egyetemi könyvtár igazgatója, *Karl-Heinz Jügelt*, a rostocki egyetem könyvtárának igazgatója, az NDK könyvtáregyesületének elnökségi tagja üdvözölte a jelenlevőket és a jubiláló egyesületet. A plenáris ülés befejezéseket *Köpeczi Béla kitüntetések*et nyújtott át; három egyesületi tag *A szocialista kultúráért*, egy tag *Kiváló munkáért* kitüntetést kapta, és öten *miniszteri dicséretben* részesültek az egyesületben kifejtett kiemelkedő társadalmi munkájukért.

Ezt követően került sor az egyesület megalakulásának 50. évfordulója alkalmából alapított *A Magyar Könyvtárosok Egyesületéért* emlékérem átadására, melyet *Billédi Ferencné dr.* tizenkét díjazottnak nyújtott át. (A kitüntetettek névsorát cikkünk végén közöljük.)

Másnap valamennyi szekció és bizottság ülést tartott.

A gyermekkönyvtárosok szekciójának ülése

A több mint száz résztvevő arról tanácskozott, hogy a *felsőfokú könyvtárosképzés segítője* (és hogyan) a *szakmai tudat kialakítását*, és milyen a hallgatók felkészülése hivatásukra? Azaz: milyen szakmai tudással és elhivatottsággal hagyják el a fiatalok a főiskolákat, az egyetemet?

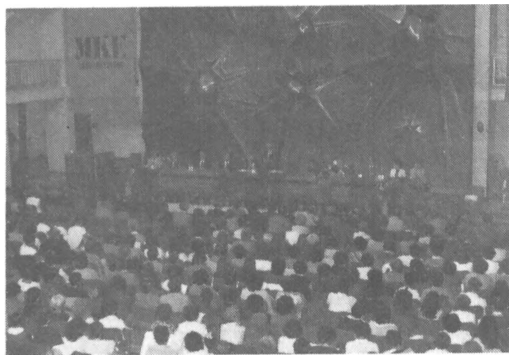
A kérdés nemcsak összefügg a vándorgyűlés fő témájával, de igen időszerű is. A közműve-

lődési könyvtárakba beiratkozott gyermekek számaránya mutatja, hogy felnőtt olvasóvá válásuk előkészítésében nem lehet közömbös, milyen a szakmai felkészültségük és hivatástudatuk a velük nap mint nap foglalkozóknak, hiszen rajtuk is múlik, hogy a gyermekeknek természetes igényükké válik-e az olvasás, a könyvtárhasználat.

Dr. Horváth Tibor főigazgató-helyettes (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum) vita-indító előadásában hangsúlyozta, hogy a könyvtár az érték-, a tudásgazdálkodás színtere, s a gyermekkönyvtárban a gyermekkönyvtárostól is maga fokú tudást, elhivatottságot várunk; hiszen a képzés, a hivatástudatra nevelés általános gondjai a gyermekkönyvtárosi és az iskolai könyvtárosi pályán is érződnek. Az előadó megállapította, hogy a szakmai tudatra nevelést csak három összetevő kölcsönhatásában vizsgálhatjuk, s e három tényező: igénytelenség a felsőfokú képzettséggel szemben; a felsőfokú képzés hiányosságainak kedvezőtlen hatása a könyvtárosképzésre; az utánpótlás kiválasztásának gyengéi, illetve a jelentkezők egyre alacsonyabb tudásszintje. Példákkal illusztrálta, hogy a képzés és a szakma között nincs „párbeszéd”: a könyvtárakban alacsony fokú a szervezethez, a végzett tevékenység nem felel meg a képesítés szintjének, a szakemberekkel való „gazdálkodás” nem mindig *értékgazdálkodás*. A szakmai tudatban sincs minden pontosan megfogalmazva, tisztázatlan például a jogi szabályozás, hiszen „egybeomosa” a különböző szinten, de egyaránt felsőfokon végzetettek.

Fontos az is, hogy önmagáról szólva mit becsül a szakma: sajnos, nem mindig a magas színvonalú munkát, hanem gyakran a perifériálisat (például a látványos rendezvényeket) ismerik el a fenntartók, a vezetők. Gondot okoz továbbá, hogy a tananyagban — a három képzési szinten — alig van minőségi különbség: lényegében ugyanazokat az ismereteket oktatják, csak eltérő mértékben „zanzásítva”. Nemcsak a gyermekkönyvtárosi, de a magas színvonalú közművelődési ismeretek tanításához sincs tananyag, emiatt nem jött el az ideje a speciális, egyetemi szintű közművelődési, illetve a gyermekkönyvtárosi posztgraduális képzésnek.

A hallgatók valódi könyvtári élmény nélkül kezdik el tanulmányaikat, de a szakmai gyakorlatokon sem mindig foglalkoznak velük megfelelően, tehát magukat a könyvtárosokat is felelősség terheli, ha a pályakezdőkben nem

Köpeczi Béla megnyitja a vándorgyűlést

alakul ki a könyvtári munka megbecsülése. Arra is ráébrednek előbb-utóbb, hogy a gyakorlati élet valósága nem azonos a tanítással: elszomorítóak a könyvtárak körülményei, gyenge a bérezés, gond van a munkafegyelmével, helyenként igénytelenül végzik a munkát. Mindebből az következik, hogy nem a pálya, hanem a feladat nagyszerűségét kell az oktatásnak megmutatnia.

Dr. Kovács Mária (Szombathely) a tanárképző és *dr. Thury Katalin* (Sárospatak) a tanítóképző főiskolai képzésről szólva kiegészítő referátumukban megerősítették az előadásban elhangzottakat, és ismertették az új főiskolai tanterveket, az elsajátítandó ismeretanyagot, a tantárgyakat, az óraszámokat. Kiemelték: a hivatástudat alapja a felelősségérzet, s ennek kialakítása, illetve fejlesztése az egyik legfontosabb oktatói feladat. Szóltak arról, hogy a felsőfokú pedagógusképzésben nem kapott helyet a könyv- és könyvtárhasználat tanítása (sőt a korábbi, ehhez kapcsolódó stúdiumot is eltörölték). A gyermekek mind kevesebb szépirodalmat olvasnak, de még az ilyen olvasással szerzett élményeiket sem tudják tanáraikkal megbeszélni, mert a tanárképzésben megszűnt a gyermekirodalom nevű tantárgy. Emiatt az olvasóvá, könyvtárhasználóvá nevelésben — felkészültségük hiányosságai miatt — a tanítók, tanárok egyre kevésbé vehetnek részt.

A vitában felszólalók általában egyetértettek az elhangzottakkal, majd *Fogarassy Miklós* (Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ) ismertette a gyermekolvasók ügyében megfogalmazott előterjesztését, illetve javaslatát, amit a résztvevők a szekció ajánlásaként fogadtak el. Ezek

szerint minden fórumot fel kell használni a szakmai érdekvédelemre; a könyvtári munka presztízisének javítása megkívánja, hogy a gyermekkönyvtárosi munkában is a könyvtárosi szakmai tevékenységet méltányolják, jutalmazzák; s a szekció ismételten kéri a minisztérium könyvtári osztályát, hogy a pedagógusképzésben a könyvtárhasználati ismeretek tanítására való felkészítéssel kapcsolatos — a már korábban különféle fórumokon kidolgozott — javaslatokat terjessze a felsőoktatásért felelős minisztériumi vezetők elé.

Az ifjúsági könyvtáros szekció tanácskozása

A szekció ülésén hat előadás hangzott el *Az ifjúsági könyvtáros pályaképe és hivatástudata* témakörből. A csaknem száz hallgató előtt *Gazsó Ferenc* művelődési miniszterhelyettes *A közép fokú oktatási rendszer fejlesztése és a könyvtár* című előadásában hangsúlyozta, hogy a magyar közoktatási rendszer ellentmondásai a közép fokú oktatási intézményekben sűrűsödnek (a korosztálynak csak egyharmada szerez középiskolai végzettséget, az egyes iskolatípusok között nincsenek hivatalos „átjárási” lehetőségek, a népesség harmadának körében újratermelődik az alacsony iskolai végzettség stb.)

A jelenlegi helyzetben azonban nincs mód gyökeres változtatásokra. A legnyugtalanítóbb a hat-tíz évesek oktatásának eredménytelensége. Az oktatásügyben, ahol 14—15 ezer szakképzett pedagógus hiányzik, a legsürgősebb feladat az általános iskolák fejlesztése. Véleménye szerint a közép fokon azért nem valósítható

meg a gyors, nagy arányú fejlesztés, mert az érintettek ötöde jelenleg is kiesik az oktatásból. Az ezredfordulóra kell kiépíteni az új, a jelenleginél sokkal hatékonyabb általános iskolai rendszert.

Csoma Gyula, az Országos Pedagógiai Intézet igazgatója az olvasásfejlesztésről, a többkönyvűségről szolt. Szerinte a többkönyvűség nyomokban már jelen van az általános és a középiskolákban, de még nem vált a tanítási, tanulási folyamat szerves részévé. Ennek elsődleges oka a meghirdetett célok és a feltételrendszer kiáltó ellentétében található meg. Ezt a megállapítást megerősítette *Kaján László*, a Fővárosi Pedagógiai Intézet igazgatója. *A 15—18 éves korosztály könyvtári ellátásának aktuális problémái és az ellátás fejlesztésének tervei a fővárosban* című előadásában és *Balogh Ferencné* szakfelügyelő (Veszprém Megyei Könyvtár) is.

Balázs Mihály, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatója a közép fokú oktatási intézmények könyvtárosainak képzésével és továbbképzésével kapcsolatban megállapította, hogy a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátása ügyében kiadott 1971-es irányelvek céljainak rövid időn belüli megvalósítására lenne szükség, ami 430 főfoglalkozású álláshely létesítését követelné a közép fokú oktatási intézményekben. Elkerülhetetlen a könyvtárosképzés bővítése, s kidolgozásra vár a könyvtáros tanárok képzésének rendszere is. Csak ily módon alakítható ki a mai iskolákból az a fajta kulturális szolgáltató intézmény, amelyben az iskolai könyvtár érdeklődést kelt, eszközöket kínál és folyamatos ösztönzést ad a többkönyvű tanítási, tanulási folyamat általánossá válásához.

A vitában többen felhívták a figyelmet a közoktatás fejlesztési terveiben szereplő ellentmondásokra — milyen például a nagymértékű színvonalemelés igénye az iskolai könyvtárak hasonló mértékű fejlesztése nélkül —, s aggodalommal szoltak az olvasás presztízisének csökkenéséről, illetve a pedagógusok ilyen irányú érdeklődésének, érdekelttségének hiányáról. Kifogásolták a pedagógusképzés fogyatékoságait, kiemelték a reformok megvalósíthatóságának emberi nehézségeit, illetve a könyvtárosi fizetésemelések késlekedésének kedvezőtlen hatását.

Az előadások és a viták alapján a szekció hat pontból álló *javaslatot* fogalmazott meg, amely felhívja a figyelmet arra, hogy a közoktatás fejlesztési terveinek megfogalmazásakor feltét-

Vályi Gábor elnökölt a jubileumi vándorgyűlésen

lenül szükséges párhuzamosan kidolgozni a könyvtári bázis fejlesztésének terveit is; bővíteni kell a felsőfokú könyvtárosképzés kapacitását, emelni kell a pálya presztizsét; a pedagógus- és a könyvtárosképzésben, valamint -továbbképzésben az eddigieknél nagyobb súlyt kell kapniuk a könyv- és könyvtárhasználati, olvasáspedagógiai ismereteknek; sürgeti, hogy a 18 éven aluliak könyvtári ellátásáról szóló 1984-es irányelv-tervezet váljék hivatalos dokumentummá; végül javasolja, hogy az OPI, az OPKM, az OSZK KMK és az egyesület ifjúsági könyvtáros szekciója dolgozzon ki kutatási témákat a megyei pedagógiai intézetek, valamint a könyvtárosok számára, és hogy a szakkönyvtárak és a levéltárak indokolt esetben szállítsák le a beiratkozás korhatárát.

A levéltári szekció tanácskozása

Ez a szekció a levéltári nyilvántartások korszerűsítését és a számítógépek levéltári felhasználását vitatta meg. A bevezető előadást *Buzási János*, a Magyar Országos Levéltár főigazgató-helyettese tartotta, aki a hazai és a külföldi tapasztalatok alapján szólt a különféle levéltári számítógépes rendszerek használhatóságáról, valamint a gépesítéssel járó egyéb feladatokról. Beszámolt az 1526 előtt keletkezett oklevelek regesztáinak eddig kialakított adattáráról, s elmondta, hogy a jövőben az Országos Levéltárban a kutatótermi statisztikát, a térképtári anyag mutatócéduláit, valamint a hungarika-nyilvántartást kívánják gépesíteni.

A számítástechnika levéltári alkalmazásában 1984-ben szervezetileg nagy előrelépés történt: az Új Magyar Központi Levéltárban létrejött a számítástechnikai adathordozók osztálya, amelynek feladata elsősorban a géppel írt és géppel olvasható dokumentumok archiválásának megszervezése. Mivel az alkalmazás és a „végtermék” archiválásának kérdése egymáshoz szorosan kapcsolódik, az itt dolgozó munkatársak kutatásai és tapasztalatai a nyilvántartások korszerűsítése során is felhasználhatók. *Hajmási Gyula* és *Tarján Gábor* részletesen ismertették az előkészítő munka eddigi szakaszait, s a modern adathordozók kezelésével kapcsolatos jogi és technikai kérdéseket.

A megyei tanácsok felügyelete alatt álló levéltárak közül már három vásárolt Commodore 64 típusú számítógépet, amellyel elsősorban

nyilvántartási segédleteiket kívánják kezelni (például a szervnyilvántartást, az irattárakban található anyagok jegyzékeit, fondjegyzéket stb.). Munkájukat a Heves Megyei Levéltár hangolja össze, amely az érdeklődőknek 1985 júniusában kétnapos tanfolyamot tartott Noszvajon. Ennek résztvevői az ottani tapasztalatokat ismertették a szekcióülésen.

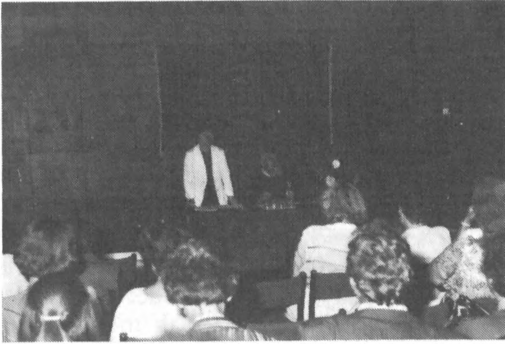
Budapest Főváros Levéltárának munkatársai beszámoltak arról, hogy eddig a terv- és térképtári segédletek, úgynevezett törzssadatlapok számítógépes feldolgozásában értek el nemzetközileg is elismert eredményeket. Folynak az előkészületek a népbírói és a népügyészeti iratok mutatóinak feldolgozására, valamint a Fővárosi Tanács V. B. üléseiről készült jegyzőkönyveknek mutatózására is.

A levéltári szekció vendége volt *Leopold Auer*, a bécsi Haus-, Hof- und Staatsarchiv munkatársa, a Nemzetközi Levéltári Tanács képviselője, aki beszámolt a témával kapcsolatos ausztriai tapasztalatokról, kiemelte a géppel olvasható iratok archiválásának időszerűségét, valamint több példát említett a számítástechnika levéltári alkalmazására.

A *vita* résztvevői szerint még mindig sok a fenntartás a modern technikával szemben. A gépek gyorsan elavulnak, ezért a vásárolni szándékozó levéltárosoknak igen alapos piacutatást kell végezniük, mégpedig nemcsak Magyarországon, hanem lehetőség szerint külföldön is. Egyetértettek abban is, hogy a kis számítógépek hasznosak az intézményekben a napi feladatok segítésére, a komolyabb, országos rendszereket azonban nagy memóriájú, korszerű gépek segítségével, bér munkában kell kiépíttetni.

A műszaki könyvtáros szekció a hálózati központokról

A *Szükség van-e hálózati központokra?* címmel rendezett vitautülés keretében *Futala Tibor*, az Országos Műszaki Könyvtár igazgatója előadásában áttekintést adott a szakkönyvtári hálózatoknak a könyvtárügyben betöltött szerepéről és történetéről. Elemezte az 1956. és az 1976. évi könyvtárügyi tvr-ek hatását a hálózatokra és a hálózati központokra, és szólt arról, hogy milyen együttműködés alakult ki a dokumentáció, a szakirodalmi tájékoztatási tevékenység, illetve az informatika megjelenésével, s mik voltak ezek gyengéi. Megállapította, hogy a szakkönyvtáraknak vissza kell épülniük

Jakubecz Ilona megnyitja a könyvtári módszertani bizottság ülését

saját üzemük, vállalatuk, intézményük belső információs rendszerébe, s azon belül kell ellátniuk azokat a feladatokat, amiket csak ők képesek jól és kellő megbízhatósággal elvégezni. A megváltozott körülmények között a hálózati munkában is szemléletváltoztatásra van szükség, olyanra, amely mind a szakkönyvtári, mind pedig a szakirodalmi információs tevékenység terén új eszközökkel, módszerekkel szervezi az érdekelt intézmények könyvtárait.

Futala Tibor felfogása szerint *a hálózati központok modelljét három fő tevékenységi formából* lehet összeállítani: 1. igazgatási-nyilvántartási funkciók, tennivalók; 2. a szakirodalmi ellátással és a szakirodalmi információs szolgáltatásokkal összefüggő információs marketing munka, amely felderíti az igényeket és szükségleteket; vizsgálja, hogy az igények miként növelhetők a tényleges szükségletek irányába; népszerűsíti a szolgáltatásokat, illetve szervezi „fogyasztásukat”; 3. a könyvtárszakmai-informatikai módszertani segítségnyújtás a maga sokféleségével és változatosságával.

Megállapította, hogy a jelenlegi helyzetben is van lehetőség egy újfajta szakkönyvtári hálózati rend megvalósulására, s ezt az indokolja, hogy a szakirodalmi információs szolgáltatások, a legutóbbi évtized szakmai és technikai fejleményei, a közvetlenül elérhető számítógépes adatbázisok szükségessé tették és megnövelték a szakirodalmi gyűjtemények árszóját és használatát; az irányító és a fenntartó szervek körében egyaránt növekszik az igény az informáltságra, kiváltképpen a szakirodalomból való informáltságra; a hálózati központok munkájában mindinkább helyet kap a szakiro-

dalommal való ellátás és a szakirodalmi információ-ellátás szervezése; a művelődési minisztérium ágazati felelősi felhatalmazása alapján abba a helyzetbe jutott, hogy a szakkönyvtár-ügy eddig regisztrálatlan vagy a regisztrálásban elmaradt területein is kialakíttassa vagy helyreállíttassa azt a nélkülözhetetlen rendet, amely minden további és különösebben nem szabályozott tevékenység előfeltétele; végül a legtevékenyebb szakkönyvtárosok körében is terjed az a nézet és meggyőződés, hogy a korszerűen szervezett hálózatra, jól működő hálózati központra szükség van. “

Gál Andorné, a Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár igazgatója ismertette a mezőgazdasági könyvtárhálózat eddigi eredményeit, a közeljövő fejlesztési elképzeléseit, és úgy értékelte, hogy a hálózati munka szerepe és jelentősége a jövőben nőni fog. *Dr. Ronald Zwanziger*, a bécsi egyetemi könyvtár osztályvezetője, az osztrák könyvtárosegyesület titkára pedig ismertette az Ausztriában kialakított számítógépes rendszerek hálózatát, működési tapasztalataikat, fejlesztési irányait és az általuk jelenleg elérhető adatbázisokat. A vitában felszólalók egyértelműen leszögezték, hogy a hálózati központok munkájára a helyi szakkönyvtári munka korszerű fejlesztése érdekében szükség van. Többen utaltak arra, hogy a hálózatoknak, a hálózati központoknak közösségformáló szerepük is van, sőt érdekvédelmi feladatokat is vállalhatnak. Maguk a könyvtárosok tehetik a legtöbbet azért, hogy munkájuk, a szakirodalmi ellátás nélkülözhetetlenné váljék a vállalati tevékenységben.

A zenei könyvtáros szekcióban

A zenei könyvtárosok szekcióülésén *A számítógépek alkalmazásának zenei könyvtári lehetőségeivel* foglalkoztak. *Kárpáti László*, az Állami Gorkij Könyvtár tudományos munkatársa előadásában az Állami Gorkij Könyvtár, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum már működő számítógépes rendszerét bemutatva vázolta a felhasználási módokat, megoldási lehetőségeket. A Népzenei Könyvtári Adattár (NEKTÁR) ma már összesítve tartalmazza *Kodály A magyar népzene* című dolgozatához *Vargyas Lajos* által összeállított példatár dalainak gyűjtési, visszakeresési adatait, a szövegek és a dallamok jellemzőit, dalonként mintegy 20–30 adattal, a kezdősor szövegével

és kottájával. Ez mintegy 100 népdal anyagára vonatkozik. A kísérlet során kidolgozták azt a módszert is, amely lehetővé teszi, hogy a dal- lam teljes egészében lejátszható legyen. A NEKTÁR használatát egy C 64-es mikro- gép és a hozzá tartozó floppy egység teszi lehetővé. A jövőben Bach mintegy 400 négyszóla- mű korálfeldolgozásának rögzítését is tervezi a könyvtár.

Az előadó részletesen szólt a rendszer to- vábbfejlesztésének terveiről és a munkáról, amelyet az ÁGK zeneműtára az OPKM által rendelkezésére bocsátott számítógépen végez. E fejlesztés keretében a Magyar Népzene Tá- rán (MNZT) alapuló adattár (népdaltár) felál- lítása a cél. Már eddig elkészült az MNZT 8 kötetében megjelent teljes anyag – mintegy 7 ezer népdal – bibliográfiai adatainak kódolása és ellenőrzése. Megkezdődött két további rendszer kifejlesztése is, ezek az ÁGK földraj- zi katalógusának géprevitelét és az OPKM megbízásából az általános és a középiskolák- ban folyó kutatási, kísérleti és fejlesztési témák többszempon- tús nyilvántartását teszik lehető- vé, valamint permutált indexek és az éves kul- mulációk kiadásának gépesítését is megoldják.

Az előadást követő vitában a résztvevők el- sősorban a szolgáltatás anyagi vonatkozásairól, és a géphez jutás lehetőségeiről és a számítógé- peknek a zeneműtárakban való további alkal- mazásáról érdeklődtek. Fontosnak tartották az alapfokú számítástechnikai képzés megindítá- sát is, erre az Állami Gorkij Könyvtár jelenle- vő főigazgatója és helyettese ígéretet tett.

Könyvtárosok egykor és ma – a szakma méltósága

A társadalomtudományi könyvtáros szekció a könyv- és könyvtörténeti bizottsággal közösen szervezett rendezvényt. Ezen dr. *Wallshausen Gyula*, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának nyugalom- ba vonuló főigazgatója *Könyvtárosi pályakép és pályatükör* címmel tartott előadást, amely- ben a könyvtárosspályát mind szakmai oldalá- ról, mind a hivatás szémszögéből bemutatta. A pályának a társadalmi valóságból következő ellentmondásait sem hallgatva el, egyértelmű- en a hivatástudat, a szakmai etika fontosságát hangsúlyozta. Előadása számos, továbbgondo- lásra érdemes kérdéskört fogalmazott meg, egyebek között a könyvtárosi munka eredmé- nyességének, társadalmi hasznának nem mér-

hető voltát, a pályának az általános kulturális értékvesztéssel párhuzamos válságát, a szak- mához tartozó diszciplinák sokasodása miatti „szakmai parttalanság”-ot, a „tranzitkönyvtá- rosok”, a szakmát csak átmenetileg vállalók növekvő számát.

A betegsége miatt távollevő dr. *Voit Kriszti- na* egyetemi adjunktus *Könyvtárosok a század első két évtizedében* című előadásának rövidi- tett változata a korszakot a könyvtárosi pályára lépők számának gyors emelkedésével, más- részt a könyvtári alkalmazottak mezőnyének polarizálódásával jellemezte. Dr. *Haraszthy Gyula*, az OSZK nyugalmazott főosztályveze- tője *Könyvtárosok a két világháború között* cí- mű előadásában teljes seregszemlét tartott a korszak könyvtárosai felett. Szerinte a tudomá- nyos és a szakkönyvtárakban dolgozókat még ekkor is a tudományos pálya iránti vonza- lom vitte a könyvtárakba, de tisztában voltak a könyvtári szakmai feladatok ellátásának fon- tosságával is. Az ő lelkes ügyszeretetük indí- totta el – intézményesített képzés hiányában – a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének keretében 1937-ben a szerve- zett könyvtárosképzést. Szólt a vidéki közmű- velődést szolgáló városi könyvtárosokról és a társadalmi munkás könyvtárosok fontos szere- péről, akik a munkás- és a szakszervezeti könyvtárakban, gazdakörökben működtek.

A felszabadulás utáni korszak könyvtárosai- ról két előadás hangzott el. *Marót Miklós*, az ELTE könyvtárának főigazgató-helyettese a tudományos és szakkönyvtárakban működő könyvtárosokról szólva érzékletesen vázolta fel a politikai és a társadalmi változások nyomán a könyvtárosok körében végbement átrétege- ződést, amelynek mind kedvező, mind hátrá- nyos oldalát megvilágította. A gazdasági és a politikai feladatok megnövekedésével, a könyvtárügyben bekövetkezett gyors fejlődés eredményeképpen a főhivatású könyvtárosok száma egy-két év alatt a kétszeresére nőtt.

Lisztés László, a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár igazgatója a *közművelődési könyvtárosokról* szóló előadásának középpont- jába *Sallai István* alakját állította. A néptani- tóból lett művelődéspolitikusnak – küzdő- és pályatársával, *Sebestyén Gézával* együtt – el- évülhetetlen érdemei vannak a magyar közmű- velődési könyvtárügy megszervezésében és ki- építésében. A Magyar Kommunista Párt által 1946-ban meghirdetett akció, a *Könyvtárat az ország minden falujába!*, rövid idő alatt meg- valósult, s a mennyiségi felfutás időszaka után

a következő évtizedek meghozták a minőségi fejlődést is. A megyei könyvtárak napjainkban már szilárd bázisai, meghatározó intézményei vonzáskörzetük könyvtári rendszerének, a megye tudományos-kulturális életének.

Az ülés résztvevői ezután elfogadták az előterjesztett ajánlásokat, amelyek szerint az MKE-nek mozgósítania kellene a könyvtárosokat, hogy a könyvtárak mind társadalmi, mind hivatali szinten többet foglalkozzanak saját intézményük múltjával, erősítve ezzel mind a szakmai öntudatot, mind a jó értelemben vett lokálpatriotizmust. Ennek érdekében: 1. Induljon mozgalom *40 év könyvtárügye* jelszóval; a könyvtárak gyűjtsék össze saját intézményük, illetve a vonzáskörükbe tartozó terület 1945 és 1985 közötti időszakára vonatkozó könyvtártörténeti adatokat, s ezek alapján készüljenek összefoglalások. 2. Kutassák fel a könyvtárak saját intézményük és a vonzáskörükbe tartozó terület könyvtári életének 1945 előtti előzményeit, ideszámítva a könyvtári tevékenységet is folytató olvasóköri, kaszinói, egyesületek emléktárgyát is. Az adatgyűjtéseket kövessék összefoglalások. 3. Segítse elő a Könyvtárosegyesület a magyar könyvtárosok életrajzi adattárának létrehozását pályázatok vagy központi erőforrások felhasználásával; támogassa azt az elgondolást, hogy az életrajzi adattár alapjául szolgálhasson a legkiválóbb magyar könyvtárosok életrajzi gyűjteményének kiadásához. 4. Iktassák be az egyesület 1986-os munkatervébe a méltó megemlékezést Sebestyén Géza halálának 10. és Sallai István születésének 75. évfordulója alkalmából. Végül: 5. A szakképzett könyvtárosok hivatalba lépésekor vezessék be a könyvtárosi fogalomtételt. Ennek elemei alapuljanak a kidolgozandó könyvtáros-etikai kódex előírásain.

Mivel részben a Walleshausen Gyula által kifejtett gondolatkört tágitják, itt ismertetjük a *könyvtári módszertani* bizottság ülésén elhangzottakat is:

Az ülés tárgya *A könyvtáros és az értelmiségi hivatás* volt, s bevezető előadását Tóth János szociológus, a Népművelési Intézet igazgatóhelyettese tartotta. Mondanivalóját a *Napjaink* 1984. évi 1. számában *Van-e esélyünk?* címmel az értelmiségről, a közművelődésről és a politikáról megjelent vitaindítójának legfontosabb kérdései köré csoportosította.

Hangsúlyozta, hogy az értelmiség helye és szerepe társadalmunkban nem érthető meg a történelmi fejlődésből következő problémák, az értelmiségre jellemző belső differenciálódás

és sajátosan értelmezett küldetésstudat elemzése nélkül. Véleménye szerint a közművelődésben dolgozók helyzetének megítéléséhez nélkülözhetetlen a politika és az értelmiség kapcsolatának vizsgálata.

Az előadást követő vitában felszólalók általában két oldalról közelítették meg a kérdést: a könyvtáros önmegítélése, illetve a társadalom könyvtárosképe alapján. Többen azt a kérdést boncolgatták, hogy mit vár a társadalom a könyvtárostól, és hogy hol helyezkedik el a szakma a magyar értelmiségen belüli rangsorban. A hozzászólásokat általában nem az önmarcangoló borúlátás, hanem a korántsem mindig kellemes tények tárgyilagos számbavétele jellemezte. A fontosabbak: milyennek látja a könyvtárost a könyvtárhasználó; partner tud-e lenni a könyvtáros; eleget tud és akar-e tenni érték közvetítő, közösségalkotó feladatának.

Tóth János, összegezve a vitát, a szakmai méltóság, öntudat meglétének, illetve kialakításának szükségességét hangsúlyozta. Kiemelte, hogy az információ társadalmában a könyvtárosnak az információ szolgáltatásában, közvetítésében kell megtalálnia helyét, értelmiségi hivatását.

Adatbázisok, számítógépek, könyvtárgépesítés

Az olvasó és a könyvtáros kapcsolata az online korszakban címmel együttes ülést tartott a *könyvtártechnikai és -gépesítési*, valamint az *osztályozási és indexelési bizottság*. A nagy érdeklődést kiváltó rendezvényen dr. Zsidai József, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának főigazgatója bevezető előadásában összefoglalta az online számítógépes szakirodalom-keresésnek két kisebb nyugat-európai országban megnyilvánuló jellegzetességeit, majd ehhez hasonlította a magyar és különösen a Nehézipari Műszaki Egyetem könyvtárában szerzett tapasztalatokat, s vázolta a nehézségeket. Kiemelte, hogy meg kell teremteni az egyetemi hallgatók jövőbeni ilyesfajta „könyvtárhasználatának” feltételeit: a korszerű, de egyben költséges információs technológiák igénybevételét ugyanis a szűkös pénzügyi keretek akadályozzák, már-már lehetetlenné teszik.

Dr. Ilse Dosoudil, a bécsi egyetemi könyvtár osztályvezetője, az Osztrák Könyvtáros Egyesület elnökségi tagja ismertette az ausztriai

helyzetet a könyvtárgépesítés és az online szakirodalom-keresés terén. Hangsúlyozta, hogy noha még sok a tennivalójuk, már jó eredményeket is elértek. Különösen nagyot léptek előre a könyvtári munkák és a központi szolgáltatások számítógépesítésében. Online módon használható például a Bibliodata nevű nemzetközi adatbázis és a 44 ezer címet, 110 ezer lelőhelyadatot tartalmazó folyóirat-adattár. A nemzetközi adatbázisok online használatával kapcsolatban vannak ugyan gazdasági gondjaik, de az egyetemi hallgatók feladataikhoz, diplomamunkájukhoz már ingyen kereshetik a szakirodalmat. Fejlett a könyvtárak együttműködési készsége, az egyetemi könyvtárak például mindig összehangolják folyóirat-beszerezéseiket. A költségek csökkentése érdekében olcsóbb könyveket nem vásárolnak (ezek árát az olvasó is megfizetheti), s az így megtakarított pénzt több drágább könyv beszerzésére fordítják.

Udo Schützsack az International Food Information System (IFIS) nyugatnémet adatbázis előállítási folyamatát mutatta be, s ezzel mintegy magyarázta és alátámasztotta is az online kereséskor jelentkező, igencsak magasnak tűnő árakat. A rendszer érdekessége, hogy az adatok gyűjtése nemzetközi együttműködésen alapul, Magyarország is rendszeresen küld feldolgozott bibliográfiai tételeket az adatbázisba. Az adatrögzítést már az IFIS központja végzi, mikroszámítógép segítségével, hajlékony mágneslemezeire. Feldolgozás, online javítás és újabb ellenőrzés után a következő szolgáltatásokat nyújtja a rendszer: fényszedéssel nyomtatott referáló lapok; a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (ISO) szabványa szerinti mágnesszalagok; szelektív információterjesztés és retrospektív keresés; egyéni kívánásra készített bibliográfiák.

Az előadásokat élénk és színvonalas hozzászólások és vita követte; elsősorban az online adatbázisok használatának módjával és anyagi támogatási kérdésekkel foglalkoztak. Végző soron megállapítható – s ezt a két külföldi előadás is igen szembetűnővé tette –, hogy ha az információ terjesztésében Magyarország nem akar lemaradni, akkor az eddigieknél sokkal nagyobb erőforrásokat – anyagiakat és szellemieket egyaránt – kell e terület rendelkezésére bocsátania, és ezeket nagyon ésszerűen, összehangolva felhasználnia.

Az audiovizuális bizottság *Kisszámítógépek a könyvtárban* című rendezvényén *Nagy László*, a debreceni Kossuth Lajos Tudomány-

egyetem tudományos munkatársa röviden ismertette a kisszámítógépek hazai elterjedését. Ezek száma mintegy 12 ezerre tehető, legelterjedtebb a Commodore típus. A könyvtárakban és a szakirodalmi tájékoztatási intézményekben egyre bővülő géppark fejlődését nem követik a könyvtári programok. Ez azért is sajnálatos, mert a könyvtári folyamatok közül sokat kisszámítógépen is el lehetne végezni. Az előadó bemutatott néhány könyvtári programot, majd az Országos Oktatástechnikai Központ könyvtárában alkalmazott kölcsönzési programmal ismerkedhettek meg a résztvevők. *Bobokné dr. Belányi Beáta* (ELTE könyvtártudományi tanszék) a kisszámítógépek alkalmazására, *Radnai Zsuzsa* (Országos Oktatástechnikai Központ) a számítógépi programok dokumentumleírásának szabványára, formájára tett javaslatot, és ismertette az intézményében kialakult gyakorlatot.

Az előadást és a kiegészítő referátumot követően tizen kértek szót, más-más oldalról közelítve meg a témát. Elmondták például, hogy a Széchényi Könyvtár fejlesztési osztályán 1985 végére elkészül a TUDOR nevű programcsalád. Többen szóvá tették, hogy nem kapnak értesítést a különféle könyvtári programokról, ezért javasolták az információterjesztés megoldását.

A résztvevők az előadások és a vita alapján a következő javaslatot fogalmazták meg: 1. a könyvtári számítógépes információterjesztés céljából a könyvtári szaklapok közöljenek több cikket, tanulmányt, indítsanak külön rovatot e témában; 2. létre kell hozni az intézményekben és a magánszemélyek által készített könyvtári témájú programok országos adattárát; 3. az érdekelt intézmények és társadalmi szervezetek időszakonként szervezzenek bemutatódó könyvtári programokból.

*

A szekcióüléseket követően az AGROINFORM munkatársai *online bemutatót* tartottak, ezen megismerkedhettek az érdeklődők a nemzetközi adatbázisokban végezhető szakirodalmi információkeresés szakmai és technikai kérdéseivel, gyakorlatával.

A második napi tanácskozás *plenáris üléssel* zárult, melyen *Billédi Ferencné dr.* összefoglalta a szekcióülések főbb megállapításait, javaslatait.

A szakmai programot gazdag kulturális rendezvénysorozat egészítette ki.

**Tanulmányi kirándulás Visegrádon
(Mándli Gyula felvételei)**

Augusztus 30-án a résztvevők hat útvonal közül választhatták ki a *tanulmányi kirándulás* helyszínét; ezek mindegyike hasznos szakmai tapasztalatokat nyújtott, s bemutatta Pest megye műemlékeit, tájait, folklorját is.

A színvonalasan szervezett rendezvény a Pest megyei MKE-szervezet tevékeny tagjainak, az Agrártudományi Egyetem könyvtárában dolgozó lelkes munkatársaknak és kiemelkedően *Kányi Andrásné*nek, a megyei szervezet elnökének, a Ceglédi Városi Könyvtár igazgatójának többhónapos, lelkiismeretes munkáját dicséri. Külön ki kell emelni azt a hathatós anyagi és erkölcsi támogatást, amelyet a vendéglátó Pest megye tanácsának művelődési osztálya nyújtott a szervezéshez és e nagy rendezvény példás, zökkenők nélküli lebonyolításához.

*

Az elnökség a Magyar Könyvtárosok Egyesülete megalakulásának 50. évfordulójára alapított *A Magyar Könyvtárosok Egyesületéért* emlékérem kitüntetésben részesítette hosszú időn keresztül végzett kiemelkedő munkájukért a következőket: *Balázs Sándorné* dr-t, az Országgyűlési Könyvtár főigazgatóját, az MKE volt nemzetközi titkárát; *dr. Ember Győzőt*, az Országos Levéltár nyugalmazott főigazgatóját; *dr. Havasi Zoltánt*, az Országos Széchényi Könyvtár megbízott főigazgatóját, az MKE elnökségének tagját; *Kéki Bélát*, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának nyugalmazott igazgatóhelyettesét, az MKE volt főtítkárát; *Kovács Dezsőt*, az Építésügyi Tájékoztatási Központ igazgatóhelyettesét, az MKE főtítkárát; *Papp Istvánt*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgató-

helyettesét, az MKE elnökségének tagját; *dr. Somkuti Gabriellát*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetőjét, az MKE könyv- és könyvtártörténeti bizottságának elnökét; *dr. Székely Sándort*, az Országos Orvostudományi Információs Központ és Könyvtár nyugalmazott főigazgatóját, az MKE volt elnökét; *Vajda Eriket*, az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár fősztályvezető-helyettesét, az MKE volt alelnökét, az MKE tudományos titkárát; *Vályi Gábort*, az Országgyűlési Könyvtár nyugalmazott főigazgatóját, az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökét, az MKE társadalomtudományi könyvtáros szekciójának volt elnökét; *dr. Wallshausen Gyulát*, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának nyugalmazott főigazgatóját, az MKE ellenőrző bizottságának volt elnökét és *dr. Zsidai Józsefet*, a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának főigazgatóját, az MKE volt elnökét.

A kulturális kormányzat az egyesületben kifejtett eredményes társadalmi tevékenységéért a következőket részesítette kitüntetésben: *A szocialista kultúráért* kitüntetést kapták: *Kabainé Tokácsli Boglárka*, a szegedi Somogyi Könyvtár osztályvezetője, az MKE Csongrád megyei szervezetének titkára; *dr. Kovács Ilona*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője, az MKE volt tudományos titkára; *Ottovay László*, a Győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola Könyvtárának igazgatója, az MKE elnökségének tagja.

A kiváló munkáért kitüntetést kapta: *dr. Kormos László*, a Debreceni Egyházkerületi Levéltár igazgatója, az MKE levéltáros szekciójának vezetőségi tagja.

Miniszeri dicséretet kapott: *dr. Csapó Györgyné*, az Ipari Informatikai Központ főmunkatársa, az MKE műszaki könyvtáros szekciójának volt vezetőségi tagja; *dr. Károlyi Zsigmondné*, az OSZK KMK nyugalmazott főmunkatársa, az MKE elnökségének volt tagja, az ifjúsági könyvtáros szekció vezetőségének tagja; *Kerekes Pálné*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tudományos főmunkatársa, az MKE gyermekkönyvtáros szekciójának elnöke; *dr. Kovács Zoltán*, a Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtárának nyugalmazott igazgatója, az MKE könyvtártechnikai és gépesítési bizottságának volt elnöke és *dr. Tóth Dezső*, az Országos Oktatástechnikai Központ osztályvezetője, az MKE audiovizuális bizottságának elnöke.

Egy negyedszázad első tíz esztendeje

Beszélgetés az Országos Széchényi Könyvtár budavári székház-építésének első évtizedéről, a tervezés, építés és a működési előkészületek 1959–68-as szakaszáról

Nemzeti könyvtárunk április 4-én, felszabadulásunk 40. évfordulóján nyitotta meg kapuját a Budavári Palotában. A kormányzati döntéstől a megnyitóig több mint huszonöt év telt el. Többen azok közül, akik a döntést követő tervezőmunkában építésként vagy könyvtárosként részt vettek, már nincsenek az élők sorában. Még többen a megnyitón csak nyugdíjasként jelenhettek meg. A tervezés és építés krónikája helyet kap a magyar könyvtártörténetben, mint híradás annak mindeztideig legnagyobb szabású otthonteremtő vállalkozásáról. De az irattárak és a tervtárak anyagán kívül nyilván sok egyéb adalék is egybegyűlik. Ezúttal olvasóink számára a majdani könyvtárpalotáról kialakult legelső elképzelések, tervek és a velük párhuzamosan megindított belső előkészületek első tízéves korszakát idézzük fel több, annak idején közelről érdekelt vezető könyvtáros, valamint a tervező építész emlékező beszélgetése alapján. E beszélgetés résztvevői: *Farkas László*, aki 1959-től 1963-ig a hírlaptár vezetőhelyetteseként, majd később, nyugdíjasként is mindmáig a nemzeti könyvtár részéről az építési vállalatokkal, illetve a Művelődésügyi Minisztérium beruházó szerveivel való kapcsolat összekötője volt; *Havassy Pál* Ybl-díjas építőművész, a könyvtár új, várbeli épületének 1959-től 1972-ig felelős tervezője, aki nem sokkal beszélgetésünk után tragikus hirtelenséggel elhunyt; *Kéki Béla*, 1949-től 1952-ig a könyvtár főigazgató-helyettese, 1955-től 1961-ig az Országos Könyvtárügyi Tanács könyvtárépítési és -berendezési szakbizottságának elnöke, s végül *Pajkossy György* – e beszélgetés krónikása, egyszersmind az emlékezők egyike –, 1959-től 1973-ig a könyvtár I., majd I/a főosztályának, az első időszak

könyvtári előkészületeiben leginkább érdekelt központi gyűjtemények főosztályának vezetője.

*

– *Nemzeti könyvtárunk történetében a Nemzeti Múzeum épületének elkészültéig nem is egyszer került sor költözködéssre. A múzeumi palotában pedig már a XIX. század utolsó harmadában megkezdődött a könyvtáros küzdelme a helyhiánnyal. A XX. század elején, még az első világháború előtt a parlamentben sürgették új épület emelését a nemzeti könyvtár számára. A második világháború után, az ismét vesztes és soha nem látott újjáépítési gondokkal küzdő országban néhány éven belül újból felmerült egy új nemzeti könyvtár építésének eszméje. Hogyan jellemezhető a könyvtár helyzete a világháború utáni években, mielőtt az új épület gondolata egyáltalán napirendre kerülhetett?*

Kéki Béla: 1949 májusában a könyvtár főigazgatója, *Tolnai Gábor* már Rómába készült, mert kinevezték hazánk olaszországi nagykövetének. Az akkor még autonóm intézményként működő Nemzeti Múzeum hét főigazgatóból álló elnöki tanácsa Tolnai helyére *Varjas Bélát* választotta meg főigazgatónak, és engem állított a főigazgató-helyettesi posztra. Az új vezetésnek sok problémával kellett szembenéznie. Ilyen volt például – hogy a legegyszerűbbel kezdjem – az olvasóterem nyitvatartásának meghosszabbítása az esti órákig. Ám a Nemzeti Múzeum épületében ez sem volt csupán elhatározás kérdése. Itt a Széchényi Könyvtár együtt élt a nemzeti múltunk legféltettebb kincseit őrző Történeti Múzeummal. A két intézményt gondos körültekintéssel, ér-

dekegyeztetéssel a nap második felére egymástól teljesen elkülöníthetővé kellett tennünk. Ennél súlyosabb gondot okozott az, hogy a könyvtár csak egyetlen olvasóteremmel rendelkezett, és abban is még a százat sem érte el az ülőhelyek száma. Ezt valósággal szégyenletesnek tartottuk. Magam az első pillanattól kezdve folyóirat-olvasóterem nyitását szorgalmaztam. Az első emeleti elosztó folyosóról közvetlenül nyíló raktártermet szemeltük ki erre a célra. A hirdaptár két raktárosa – mintha csak tanulta volna egykor az asztalosmesterséget – elvégezte a terem átalakítását. Csupán székeket, kétszemélyes asztalokat és néhány katalógusszekrényt kellett beszerezni, és 1949. szeptember elsején megnyithattuk a folyóirat-olvasótermet. A legtöbb, legnyomasztóbb gondot azonban a raktári helyhiány okozta. Mind jobban erősödött bennünk a meggyőződés, hogy a könyvtár együttélése a Történeti Múzeummal közös épületben rövid időn belül tarthatatlanná válik. Ennek ellenére még 1952-ben sikerült megépítenünk egy újabb, háromszintes, vasállványozatos raktárat a hírlapok és a folyóiratok részére. 1953-ban megnyitották a könyvtár harmadik olvasótermét, és 1955-ben elkészült egy újabb, nagy méretű vasállványozatos raktár a könyvanyag elhelyezésére. Mindez annak árán valósulhatott meg, hogy a kisebb tárakat és gyűjteményeket ki kellett költöztetni a környéken igénybe vett két épületbe, két tárnak azonban csak a főváros egyik peremkerületében jutott hely.

– *Hogyan merült fel egy másik épületbe település gondolata?*

K. B.: 1949 végén a kormányzat megszüntette a Magyar Nemzeti Múzeum autonómiáját, és szétbontotta az öt országos múzeumot, az Országos Levéltárat és a Széchényi Könyvtárat összefogó szervezetet, így a könyvtár is „önállósult”. Abban az általános helyszükében, amelytől a könyvtáron kívül a Történeti Múzeum és a Természettudományi Múzeum is szenvedett, kézenfekvő megoldásnak tűnt, hogy a könyvtár költözzék ki az épületből. Ekkor lépett színre az ilyen igényekkel központilag foglalkozó Közületek Elhelyező Hivatal. Első épületajánlata az egykori Országos Társadalombiztosító Intézet, ismertebb rövidített néven az OTI tornyos irodaháza volt (az akkori Fiumei, ma Mező Imre úton); ezt követte a Tözsdepalota (ma a Televízió székháza), végül az egykori Lloyd-palota üres telke (a mai Atrium-Hyatt szálló helyén). Tudomásom van róla, hogy egyéb ötletek is felvetődtek (az ab-

ban az időben még romos Vigadó, a Tabánban a Rácz-fürdő környéke, a dél-pesti Duna-part a Boráros-tér szomszédságában, majd később az egykori Mária Terézia laktanya épülete az Üllői úton), de magam csak az első háromnak a vizsgálatában vettem részt. Ezek eleve, első tekintetre és számításaink alapján is kicsinek, elégtelennek bizonyultak. A probléma azonban ekkor más formát öltött. Főhatóságunk úgy foglalt állást, hogy mielőbb el kell készíteni a könyvtár új építési programját. A dolgok ilyen alakulása még munkakörömre is kihatott: 1952 elejétől kezdve időm javarészt a legújabb külföldi könyvtárépítési szakirodalom tanulmányozására kellett fordítanom. Talán ennek is köszönhető, hogy 1955-ben az Országos Könyvtárügyi Tanács akkor alakított könyvtárépítési és -berendezési szakbizottságának elnöke lettem.

– *Mikor és hogyan került szóba és vált javaslatná a várbeli elhelyezés?*

K. B.: Mint az közismert, *Mihályfi Ernő*, a Magyar Nemzet akkori főszerkesztője 1957. november 27-én *Legyen a Vár a kultúra vára* című cikkében javasolta a Budavári Palota hatalmas épületegyüttesének kulturális célokra való helyreállítását. Cikkében ő már akkor a palota úgynevezett F-szárnyát, a Krisztinaváros felé néző hatalmas, lényegében önálló épületömböt ajánlotta a nemzeti könyvtár számára.

1952 nyarán áthelyeztek a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárába, a Széchényi Könyvtár új épületének ügyéhez azonban szakbizottsági elnöki minőségemben újra közöm lett. A könyvtár kérésére és alaposan kidolgozott férőhely-igényének adatai alapján szakbizottságunk 1958 novemberében és decemberében foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy az F-épület alkalmas-e a nemzeti könyvtár elhelyezésére, és képes lesz-e a könyvtár ötven éven belül várható fejlődése következtében megővekedett helyigények kielégítésére. A szakértői vélemény kidolgozásában négyen vettünk részt: *Vince Pál* építészmérnök és három könyvtáros, *Sallai István*, *Tombor Tibor* és jőmagam.

Mielőtt a vizsgálatot elkezdtük volna, előbb az Országos Műemléki Felügyelőségtől beszereztük az épület átépítésére korábban készített tervdokumentációt, és behatóan tanulmányoztuk a Széchényi Könyvtár helyigényének részletes, táblázatos kimutatását. Ezt az osztályvezetők bevonásával *Sebestyén Géza* főigazgató-helyettes készítette.

Számos bejárás és időközi eszmecsere után ültünk össze az állásfoglalás kidolgozására. Mi tagadás, borúlátóan állapítottuk meg, hogy bármilyen hatalmas, nagy térfogatú is a kiszemelt épület, a díszes lépcsőház meg a széles folyosók sokat elvonnak a hasznosítható alapterületből. Különösen a raktári férőhely-igények teljesítése tűnt megoldhatatlannak: a két pincesor és két alagsor egészben raktárként való igénybevétele esetén is nagyon-nagyon messze jártunk volna a könyvtár raktári férőhely-igényének kielégítésétől. A közös töprengés során Vince Pál mondta ki elsőnek az alakuló gondolatot: „Épüljön a két belső udvarra egy-egy toronyraktár, nyolc, vagy akár tíz emelettel.” Ezzel elhárult az épület könyvtári felhasználásának legfőbb akadálya. A közlekedés megoldása okozott még további fejtörést. A dunai oldalon csak a sikló mielőbbi felépítésében bízhattunk, a nyugati oldalról való megközelítés gondját viszont Tombor Tibor osztalta el javaslatával: az F-épület számára a krisztinavárosi oldalon (a Dózsa-emlékmű mögött) alsó bejárat megnyitását ajánlotta, hozzátéve, hogy innen majd gyorsliftekkel lehet közvetlenül a könyvtárba jutni.

Ezek után már készülhetett a közös szakvélemény. Nekem jutott a feladat, hogy formába öntsem, megfogalmazzam. Természetesen a bevezetésben nem hallgattam el, hogy a nemzeti könyvtár korszerű elhelyezése minden igényt kielégítő módon csak egy erre a célra tervezett új épülettel oldható meg. Más célra emelt épületek könyvtárrá való átalakítása csak megalkuvások árán lehetséges, s ez az adott esetben sincs másként. A szükséges raktári férőhely-igény kielégítésére a szakvélemény a két belső udvar toronyraktárakkal való beépítését, a közlekedés megoldására pedig a krisztinavárosi alsó bejáratot és a lifteket javasolta. Végeredményben bizottságunk az 1958. december 22-én elkészült és a Széchényi Könyvtár igazgatóságához eljuttatott szakvéleményében a könyvtárnak a Budavári Palotába való telepítése mellett foglalt állást.

– Az akkori számítások szerint az épület mennyiben tudta volna kielégíteni a könyvtár programjában szereplő helyigényeket?

K. B.: 1958-ban a Széchényi Könyvtár részint a Nemzeti Múzeum épületében, részint a főváros különböző helyein, szétszórta 11 500 négyzetméter területet foglalt el. Távoli helyszükségletét a program mintegy 38 ezer négyzetméterben jelölte meg. Az akkori előzetes számítások alapján úgy ítéltük meg,

hogy a könyvtár programjában szereplő teljes igény kielégítéséhez az épület nem elegendő, és előre látható volt, hogy az ezredforduló táján újabb raktárépületről kell majd gondoskodni, viszont szilárd meggyőződésünk volt: Ez az utolsó lehetőség arra, hogy a könyvtár megszabaduljon mostoha, nemzeti könyvtárhoz méltatlan körülményeitől, és abban is bizonyosak voltunk, hogy a Budavári Palota egyik gyönyörű épületében, mint új otthonában, a könyvtár különül tudja majd teljesíteni sokrétű feladatait, mint eddigi története során bármikor.

– 1959 nyarán elvi döntés, az év végén pedig határozat született a kormányzat részéről a könyvtárnak a Várba való telepítésére. Hogyan fogott hozzá a könyvtár most már a konkrét tervezési feladatokhoz?

Farkas László: Rendelkezésre álltak a korábbi előzetes tervezési adatok, de azok – még az sem lévén meghatározva, hogy új épületre, vagy meglévő épület átalakítására szólnak-e – meglehetősen elméleti értékűek maradtak. A döntés után, most már egy adott épülettel szembesítve, lényegében újra kellett kezdeni a munkát. Még 1959-ben, Sebestyén Géza irányításával készült és közreadásra került egy építési programtervezet, amely a könyvtárra és igényeire vonatkozó számadatokon kívül elhelyezési, telepítési vázlatot is közölt – bizonyos részletekről több változattal – nem utolsósorban annak érdekében, hogy megmozgassa mind az építészek, mind a könyvtárosok fantáziáját.

Ez a programtervezet messzemenően figyelembe vette a Széchényi Könyvtár feladatkörének az ötvenes évek második felében kialakult kettősségét: egyrészt a gyűjteményi, másrészt a könyvtárügyi feladatkörök összetartozását. A nemzeti könyvtár gyűjteményei tekintetében világos megkülönböztetést tett az archiválás, muzeális, „megőrzési” feladat és a közkönyvtári, „használati” feladatok közt. Az épület belső térelosztását illetően állást foglalt egy összefüggő raktári tömb és egy zárt egységet alkotó olvasói tér, az olvasónak és a könyvnek egymást nem keresztezhető belső útja, az olvasók számára szabad használatra rendelkezésre álló, jelentékeny kötetszámú kézikönyvtárak mellett.

Már a könyvtárépítési szakbizottság véleménye is utalt arra, hogy a Budavári Palota F-épülete távlatilag nem elégíti ki a nemzeti könyvtár raktári igényeit. A kormányhatósági

döntés azzal ismerte el ezt az igényt, hogy előirányozta a könyvtár közelében, a Szent György téren megfelelő pótépület emelését. Míg a könyvtár igénye eredetileg összesen 38 ezer négyzetméter alapterületre szolt, a programtervezet a székházban már csak 34 ezer négyzetméter igénybevitelével számolt (a többletet a kilátásba helyezett pótépületben kívánta elhelyezni). A műszaki tervezés során az összalapterület csökkent: végül is, az építkezés során bizonyos közlekedő terek felhasználásával, galéria-szintek létesítésével elérte a 33 ezer négyzetmétert.

– *A nemzeti könyvtár sorsa ekkor már a palotaegyüttes nyugati épülettömbjéhez kötődött. Mit mondhat az épületről az építőművész, a születő könyvtárépület tervezője?*

Havassy Pál: A kiegyezés után merült fel a Mária Terézia által részben a régi romokon újjáépített magyar királyi palota bővítésének gondolata. Erre azonban csak a század vége felé, a millenniumi előkészületek korában került sor, és az építkezés csak 1905-ben fejeződött be. A ma F-épületnek nevezett szárny a várhegy nyugati oldalán, részben a középkori erőrendszer fölé épült. Ez a várpalota legnagyobb épülete és egyben az ország egyik legnagyobb középülete, tervezője és építője *Ybl Miklós* (1814–1891), illetve *Hauszmann Alajos* (1847–1926). Annak idején a trónörökös pár rezidenciájaként és a koronabirtokok intézményei számára készült. A két világháború között a kormányzó és a kormányzói hivatalok székhelye volt.

Az épület Buda 1945. évi ostromából súlyosan romos állapotban került ki. Tetőzete teljesen elpusztult, falai sok helyen bedőltek. Díszes lépcsőházának tetőzete beszakadt, berendezése, bútorzata kiégett, megsemmisült. Az épület két legpompásabb fogadóterme, a Szent István-terem és a Mátyás király-terem annyira elpusztult, hogy újjáépítése lehetetlenné vált.

1945 után a Budavári Palotában csak nagyon vontatottan indult meg a helyreállítás. Hasznosítására hosszú ideig nem alakult ki megfelelő elképzelés. Az egyébként is szűkös erőforrásokat veszélyelhárításra és a további romlást megelőző munkákra összpontosították. 1951-ben kezdődött meg a palotaegyüttes kormányzati célokra való helyreállítása, és a következő öt év alatt számottevő átépítés, illetve helyreállítás valósult meg az F-épületben is.

Néhány éves szünet után, 1961-ben indulhatott meg újra az építkezés, új programmal,

már a nemzeti könyvtár céljaira. Az épület eredeti alaprajzi rendszere követi a kor hagyományos, a középületekre jellemző, két belső udvaros, fölépcsős elrendezését, reprezentatív széles belső folyosókkal, a külső homlokzatokra sorolt tágas helyiségekkel. A várpalota belső udvara felé két-, középső tömegében háromemeletes épület túlsó, krisztinavárosi, lejtős oldalán a két-két alagsorral, illetve pincesorral együtt összesen hét-, illetve középső szakaszán nyolcszintes. Az épületbelső alapszerkezete – a belső udvarok raktári beépítésén és egyéb raktári traktusok behelyezésén kívül – változatlan maradt.

– *Miként indult meg a könyvtárosok szakmai szempontú és az építész műszaki tervezőmunkája egymás mellett?*

Pajkossy György: Nyilvánvaló volt, hogy a tervezésben építésznek és könyvtárosnak együtt kell működnie a szakmai és a műszaki szempontok, az igények és a lehetőségek összeegyeztetése érdekében. Együttműködésük gyümölcsöző voltát a szakirodalomban számos nagy könyvtárépítkezés tanulságai bizonyítják.

Az együttműködés érdemi (és emberi) előfeltételeinek létrejöttét először is az segítette, hogy az illetékes minisztériumok a tervezésben és építésben közvetlenül érdekelt két építőművészt (*Havassy Pált* és *Hidasi Lajost*), valamint a könyvtári tervezésben érdekelt két könyvtárost (*Hámori Bélát* és engem) 1959 végén és 1960 elején közös tanulmányútra küldték. Útjuk során a Szovjetunióban, Lengyelországban, Ausztriában, Svájcban és a Német Szövetségi Köztársaságban jártak, nagy könyvtárakat látogattak meg, s különösen az átalakított épületek, bővítések, folyamatban levő építkezések, továbbá különleges berendezések (például raktározás, könyvszállítás) terveit és az alkalmazott megoldásokat tanulmányozták. Az állandó kapcsolat és a zavartalan együttműködés a könyvtár és az építők kulcsemberei között később is megmaradt. Mind a könyvtárosok, mind az építészek számára később is szerveztek külföldi tanulmányutakat.

A könyvtár mindent elkövetett annak érdekében, hogy az új épület ügye a könyvtáros szakma, illetve az érdeklődő társadalom ügyévé váljék. A majdani könyvtár működésének egyes fontos és vitás kérdéseire (mindenekelőtt az olvasószolgálat, az olvasótermek kérdéskörére) pályázatot írtak ki. A társadalom tájékoztatásáról meglehetősen rendszerességgel sajtó-

közlemények gondoskodtak: az érdeklődést táplálta a viszonylag közeli átadási határidő (1968 vége) is.

Eközben megteremtették a tervezési kampány szervezeti biztonságát: az új székház tervezése és az ahhoz kapcsolódó minden kérdéskör most már ügyrendszerűen is a főigazgató-helyettes közvetlen hatáskörébe került. Az érdemi ügyvitelre munkacsoport létesült (Tombor Tibor, Farkas László), amely a tervezés könyvtári vonatkozású részét végezte, állandó kapcsolatban Havassy Pál felelős tervezővel, a Középülettervező Vállalat III. sz., a Budavári Palota újjáépítési terveit készítő irodájának vezetőjével.

– *Milyen elvek, milyen szempontok figyelembevételével készült el akkor a „végleges” program?*

P. Gy.: Ez a munkát a társadalmi feltételek korszakkalkotó változásainak tudatában, a világra való kitekintéssel készült. Figyelembe vette mindenekelőtt a rohamosan terjedő közműveltséget és az ebből fakadó igényeket; számolt az egyetemet, főiskolát végzettek számának ugrásszerű növekedésével és az irodalmi és a szakirodalmi kiadványok számának nagyarányú növekedésével is. Számításba vette az élet és a tudomány fokozódó szakosodását, a könyvtárak világában pedig a szakkönyvtárak növekvő szerepét, illetve a könyvtárak közötti munkamegosztás kényszerét. A XX. század gyorsuló iramú technikai forradalma közepette a tervezők a magyar nemzeti könyvtár számára a viszonyaink között elérhető lehető legjobb, célszerű és gazdaságos műszaki, gépi eszközök, berendezések beszerzését és szolgálatba állítását törekedtek a végleges programba foglalni.

A második világháború pusztításai után az európai könyvtárügyben körülbelül a hatvanas évek elejére formálódtak ki a könyvtárak újjáépítésének tapasztalatai, és a szakirodalom viszonylag sokat foglalkozott ez időben a könyvtárépítéssel és -berendezéssel. A végleges építési program kidolgozása során az érdekeltek számbavették ezt a cikk- és adatanyagot, amely befolyásolta is a gondolatokat, az ajánlott megoldásokat. A tervezők tisztában voltak azzal, hogy az épület nem igazán alkalmas egy modern elrendezésű könyvtárrá való átalakításra. De átvették és alkalmazták a tágas olvasói tér belső flexibilitásának, alakíthatóságának elvét, és a tervezés során lépésről lépésre közeledtek az adott körülmények közt valóra váltható maximumhoz, s több korábbi elképzelés után

jutottak el addig, hogy az épületnek egy csaknem teljes emeletét összefüggő olvasói térré alakítsák ki.

A részletekbe menő tervezőmunkának kezdetől fogva alapelve volt a könyvtár gyűjteményi szervezetéhez való ragaszkodás: a központi gyűjtemények és az úgynevezett különgyűjtemények határainak fenntartása (de ugyanakkor a tisztázatlan határkérdések lehetőség szerinti rendezése is). Ez az álláspont eleve eldöntötte a különgyűjteményi olvasótermek szükségességét és meghatározta jellegét. Részben másként alakult a tervezők álláspontja a központi gyűjteményeken belüli határokat illetően: a nyilvános szolgálatban a könyvek és a folyóiratok együttes szolgáltatása (viszont a hírlapok különtartása) mellett foglaltak állást.

Minden érdekelt a kezdetektől fogva egyetértett abban az alapelvben, hogy az olvasótermekben nagy kötettségű, a szorosan vett segédletek körén túlterjedő gyűjtőkörű szabadpolcos kézikönyvtárakat kell létesíteni, mégpedig tudományszakok, ismeretágak szerinti elrendezésben. Viták folytak azonban arról, hogy a tudományos és a szakirányú kutatók, illetve az egyéb olvasóközönség számára együtt vagy külön kívánatos-e olvasóteret kialakítani, továbbá, hogy a könyvtárhasználat célja szerint kétféleképpen tekinthető olvasótábor számára közös használatú, vagy különálló kézikönyvtárak létesítése kívánatos-e.

– *Hogyan álltak össze a részletek? Hogyan alakult ki a csaknem kéttucat osztály végleges rendje az új épületben?*

Farkas László: Egy nagy könyvtáros elődünk, Erdélyi Pál szerint „a könyvtárt építőnek... épületét a saját könyvtára egyénisége szerint kell terveznie”. Ez volt az elrendő és nem éppen könnyű cél. Hiszen a Széchényi Könyvtár arculata, egyénisége, főleg pedig valódi rendeltetése a nemzeti közművelődésben, eddigi sanyarú viszonyai közepette, nem volt mindig egykönnyen felismerhető. Nem alakult ki e vonatkozásban a könyvtárban sem egységes közfelfogás. Mindenekelőtt azt kellett tehát elérni, hogy a tervezés során minden érdekelt vezető hallathassa szavát, és a maga részlegének elhelyezését illetően a tervezésben vegyen is részt. Ez rengeteg tanácskozással és szivós egyeztetéssel járt.

A működési (funkcionális) egységek (raktarak, olvasószolgálat, belső feldolgozó munka, üzemek, műhelyek) végleges telepítése az épü-

let nyolc szintjén egy komoly kirakójáték szigorú logikájával, lépésről lépésre ment végbe, elemi és sokszor közhelyszerű alapszabályok egyeztetésével. Reprezentatív elhelyezést kívántak a muzeális tárak és kiállítási helyiségek, centrális elhelyezést a könyvtár igazgatósága és hivatalai. Egymás mellé vagy egymás közelébe törekedtünk telepíteni a munkakapcsolatban levő részlegeket.

A kapuk közelében volt célszerű elhelyezni a nagy posta- és teherforgalmat kívánó osztályokat (könyvforgalmi ügyek, gyarapítás, nemzetközi csere).

Az olvasószolgálat látogatói számára lehetővé kellett tenni a könnyű megközelítést, s ez rendszerint a bejárathoz közel valósítható meg. A könyvtár azonban megfelelő méretű, összefüggő és esztétikus térséget kívánt kialakítani, olvasótermek láncolatával; ez pedig csak az épület II. emeletén, azaz a krisztinavárosi oldal 7. szintjén volt lehetséges. El kellett tehát fogadni a bejáratától viszonylag távol eső olvasóterem-telepítést, az olvasók számára gyors és állandó felvonóhasználattal.

1961 tavaszán készült el az F-épület *építési programja*, amely nem sokkal később megkapta a szakmai, a munkavédelmi és a munkaegészségügyi jóváhagyást is. Nem készült építési program a Szent György téren tervezett pótépületre vonatkozóan, mert elkészítését az illetékesek későbbi feladatnak tekintették. A könyvtár terveivel szemben az elfogadott program két nagyobb változtatást írt elő. Az eredetileg a könyvtárhoz tartozónak elképzelt, belső forgalmat lebonyolító Dózsa téri gyorslift az épület északnyugati sarkába került, és útját közterületként képezték ki. Másrészt, az eredetileg tervezett saját kazánházak helyett tervbe vették az épület bekapcsolását a távfűtési hálózatba. Az előbbi érzékeny helyvesztéssel, az utóbbi viszont helynyereséggel, mégpedig éppen raktári többletférőhellyel járt.

Az 1962-ben jóváhagyott tervfeladat azonban még nem foglalkozhatott részletesen, helyiségekre bontva, az épület belsőépítészeti és berendezési, felszerelési kérdéseivel. Ezeknek a programját csak ezután lehetett elkészíteni, ide értve a helyiségek kialakításának módjára, a burkolatukra, világításukra, hőmérsékletükre, szellőztetésükre, légkondicionálásukra vonatkozó szakmai igények részletes megjelölését is. Széles körű előmunkálatok, szakirodalmi tisztázás, sok feltáratlan (mert addig elérhetetlennek tűnő) igény számbavétele, megterve-

zése után 1965-ben készülhetett el a belsőépítészeti és a berendezési program, mégpedig főleg *Lőrinczi Edit* belsőépítész munkájával (aki 1972 után átvette az épület összes építészeti munkálatának irányítását).

A belsőépítészeti és a berendezési programmal kapcsolatban sok fejtorést okozott és vitát váltott ki a különböző érdeklődésű és igényű látogatók épületen belüli célszerű közlekedő útjának, továbbá az olvasók közlekedésének kérdésköre. Napjaink könyvtárosa az olvasó számára a lehető legzavartalanabb szabad mozgásfeltételeit kívánja megteremteni a könyvtárban: a nemzeti könyvtár állományának biztonsága érdekében azonban megfelelő ellenőrzésre is szükség van.

– *Hogyan tekint vissza a műszaki tervezés és az építkezés e korai időszakára a tervező építész?*

Havassy Pál: Azzal kezdem, hogy ma is szerencsésnek tartom az F-épületre vonatkozó döntést. Ma már nyilvánvaló lehet mindenki számára, hogy az épület alkalmas a nemzeti könyvtár céljára. Másrészt, kedvező időben kezdtünk a könyvtár megépítéséhez, mivel a korszerű könyvtárak funkcióinak megfogalmazásával, épületkialakításával és működésével kapcsolatos évtizedes viták letisztultak, és számos új könyvtárépület szolgálhatott számunkra jó példával. Ekkor már nálunk is más volt a könyvtár társadalmi szerepköre, mint egy emberöltővel korábban. Világossá vált, hogy a könyvtár nemcsak a szellemi munka termékeinek gyűjtőhelye, de egyben a szellemi munka jelképe is.

Az építész-tervező munkáját alapján meghatározta az a tény, hogy nem új épület emeléséről volt szó, hanem egy meglévő, belsőjében súlyosan romos, de tömegében és homlokzatában értékes és műemléknek tekintett épület keretein belül kellett a feladatot megoldani.

A korszerű nemzeti könyvtár funkcionális adottságainál fogva ma is hagyományos elrendezésű. Belső beosztása a klasszikus hármas tagoltság elvén, a gyűjteményi raktárak, az olvasóterem és a szolgálati helyiségek különállásán alapul. Az F-épület esetében is e hármas tagoltság volt az elrendezés alapelve, s erre épültek rá azután olyan korszerű elemek, amelyekre az objektum lehetőséget adott. Ilyen volt az olvasóterem együttesének flexibilis kialakítása, illetve az olvasótermekben nagy kötetszámú, szabadon használható könyvanyag elhelyezésének lehetővé tétele.

Az épület kivitelezésének munkája biztatóan indult. A műszaki tervekkel párhuzamosan készültek a szerkezetépítési, kiviteli dokumentációk, megtörtént a raktártömbök, a középrész teljes átépítése, a tetők átépítése, s megszülettek az olvasói terek kialakításának tervei. A kivitelezés szinte a rajzszatlról vitte el a terveket. 1964-ben elkészült a nemzeti könyvtár épületének kiviteli tervdokumentációja, valamint tervvel és sok ezer részlettervvel. Mindez azért ilyen sürgősen, hogy a beköltözés 1969-ben megtörténhessen...

– *Ma a megnyílt könyvtáron végigsétálva, mit tekint a huszonöt év előtti tervezés különös sikerének?*

H. P.: Eredményesnek, sikerültnek tartom az olvasói tér megoldását. Az olvasóteremek összefüggő térrendszere a galériákkal, vizuális térelválasztása a könyvvállványokkal, állandó válaszfalak nélkül, együtt a tágasság, otthonosság érzését kelti. Egyetlen tekintettel át lehet fogni az egymásba szinte átfolyó különböző térségeket. Az eredeti tervek szerint a két belső udvarba épített raktártorony a tetőtérig terjedt volna. Sikerült meggyőznünk egymást a könyvtáros kollégákkal, hogy akármilyen nagy kincs is a raktári tér, le kell mondani a raktártornyok legfelső emeleteiről, az olvasói térség növelése és zavartalan egysége érdekében. Az olvasótermi láncolat flexibilitása az épület egyik nagy értéke.

A Budavári Palota történeti jelentőségéhez és légköréhez méltónak tartom a könyvtár muzeális jellegű gyűjteményeinek és dísztermek kialakítását is. Jelkép értékű a könyvtár korvináinak a kiállítása itt, Mátyás egykori könyvtárának szomszédságában. Nagyon szépen sikerült az Apponyi-terem rekonstrukciója is.

A múltba tekintő ember szívesen veszi számba a sikereket. Én szeretném itt, a nemzeti könyvtár tervezésének és építésének nagy-szerű munkájára tekintve, kiemelni a tervezők és a könyvtárosok szoros szakmai és emberi együttműködését. És szeretnék a tervezők nevében ezúton is köszönetet mondani azoknak a könyvtárosoknak, akikkel a legszorosabb kapcsolatban voltunk: néhai Sebestyén Gézá-nak, továbbá Farkas Lászlónak, Tombor Tibornak, Óvári Sándornak, Ferenczy Endrénének.

– *Miként készült belső munkája során a könyvtár az akkor még közelinek remélt költözkedésre?*

Pajkossy György: Azzal mindenki tisztában

volt, hogy a helyhiánya miatt – mondhatni – elnyomorodott állapotban működő Széchényi Könyvtárat pusztán a költözködés nem teheti képessé az új épület által lehetővé tett, sőt sugalmazott magasabb színvonalú, számarányaiban is többszörös mértékű szolgálatra. Már a könyvtár 1960. évi terve beszélt arról, hogy a várható új feladatokra fokozatosan ki kell nevelni a személyzetet. És a következő években is a könyvtár rendre előterjesztette igényeit, melyekre igencsak szerényen csur-rant-csöppent némi létszámnövelés. A kapott létszámtöbbletet viszont sokszor elszippantot-ták a váratlan és új feladatok, vagy egyszerűen eltűntették a rendeltetésszerű napi működés kiáltó szükségletei.

Az új épületre való felkészülés teendőinek stratégiája és parancsnoka Sebestyén Géza volt, aki elméleti biztonsággal és szilárd céltu-datossággal tervezte meg a megnyitandó új könyvtárnak az ő igényességéhez szabott mű-ködési feltételeit. Figyelme mindenre kiter-jedt: a kiépítendő új katalógusok részletkérdéseivel éppúgy foglalkozott, mint a könyvtár történetének közreadandó ünnepi kötetével, a készülő épület képzőművészeti díszítésével, a leendő kiterjedt olvasó- és tájékoztató szolgál-at belső munkájával és akadémiai kutatóinté-zeti kapcsolataival.

– *Végül is, napi feladatainak ellátása mellett, milyen felkészülési munkákat tudott a könyvtár elindítani és végrehajtani?*

P. Gy.: Számos tervezet foglalkozott annak idején a teendőkkal. Ezeknek azonban nem mindegyike volt végrehajtható, illetve befejez-hető.

A könyvtár az illetékes belső szakemberek-vel mindenekelőtt az új épület elfoglalásával kapcsolatos legfontosabb szakmai kérdéskörök helyzetét és teendőit dolgoztatta ki. Ilyen „tervtanulmányok” készültek a katalóguskér-désekre, a gyűjteményi határkérdésekre, a ki-építendő olvasószolgálatra, tájékoztatásra, a kézikönyvtárakra, a raktározásra és az egyéb kérdéskötegekre vonatkozóan. A megvitatott és elfogadott tanulmányok a későbbiekben a gyakorlati tervezés segédanyagaként szerepel-tek.

Különösen sokoldalú és fontos vállalkozá-sok indultak – *Haraszthy Gyula* irányításával – a központi katalógusok javítása érdekében. *Markos Béla* sok évig tartó munkájával elké-szült a könyvek nagy betűrendes katalógusá-nak átdolgozása a „prominens”, a legjelesebb-nek tartható szerzőknek a mechanikus betű-

rend-tengeréből való kiemelésével. A régi, át nem dolgozott, ún. müncheni katalógus nagy részének lefényképezésével – bár nem csupán nyereséggel – csökkent az általános katalógusban nem szereplő címléírások száma. A várbeli épület belső távolságait felmérve utalókkal tették teljes értékűvé a könyvek szolgálati katalógusát. Nagyszabású átszerkesztésre kerültek a könyvek szakkatalógusai és a hírlaptár katalógusai. Erejükhöz mérten, a Várra tekintve dolgoztak katalógusaik javításán az egyes táruk. Több különleges katalógus akkor tervezett megkettőzésére azonban nem kerülhetett sor.

Birkás Endre vezetésével a fontosnak tekinthető régi és új magyar könyveknek és folyóiratoknak új nyilvántartása épült ki, és állandó piacfelügyeléssel megindult ezek többes példányainak beszerzése, az új épület távlatilag várható nagyobb forgalma, kézikönyvtárai és kiállítási igényei céljaira.

Több évre (1963–1969) külön szervezeti egység („kézikönyvtári csoport”) létrehozásával megkezdődött a várbeli olvasótermi kézikönyvtárak címjegyzékeinek bibliográfiai összeállítása, mégpedig szakirodalmi kutatással, a rendelkezésre álló példányok meglététől függetlenül, de ugyanakkor a piaci keresésnek is irányt mutatva. Ezzel a munkával a könyvtár – *Szentmihályi János* vezetésével – kiváló szakembereket bízott meg. A bibliográfiai kézikönyvtár szerkesztését *Szentmihályi János*, a történettudományi kézikönyvtárét *V. Windisch Éva*, az irodalomtudományiét *Bélley Pál*, az általános olvasóteremét *Szentmihályi János*, majd *Ferenczy Endréné* végezte. Midőn a könyvtár 1969-ben a munka kényszerű szüneteltetését (illetve egy minimális automatizmusmal való továbbvitelét) határozta el, több mint ötven ezer beszerzett vagy a régi állományból jórészt többes példányként kibányászott kötet állt a kézikönyvtárba sorolásra előkészítve, további húszezernél több műre szóló igény pedig kielégítésre – beszerzésre – várt.

Nagy jelentőségűnek mondhatók a könyvés a periodikaraktárak előkészületi munkái. Erőltetett iramra kapcsolt a könyv- és folyóiratköltetés. Raktári helyrajzi katalógus készült el, és azt egy átfogó raktárrevízió tette naprakésszé.

Az előkészületi munkában természetesen – a maga sajátos feladataihoz képest – a könyvtár valamennyi szakosztálya részt vett. E tekintetben különösen kedvezőtlen helyzetben voltak a kisebb különgyűjtemények, mert a központi, látványosabb, de ugyanakkor alapvető fon-

tosságú felkészülési munkákra a szükséges, hiányzó könyvtároslétszámot hosszú időn keresztül – nehéz szívvel elrendelt és végrehajtott személyzeti átcsoportosítások formájában – jórészt ők teremtették elő.

Összefoglalóan azt lehet mondani, hogy e korai korszak előkészületi munkái végül is alkalmas időpontban indultak meg. A sokkal nehezebb következő időszakban (1970–1985) a beköltözésre készülődő könyvtár ezeket a munkákat jóval kedvezőtlenebb helyzetben végezhetné volna csak el.

– *A lendületes első öt esztendő után mikor és hogyan következett be az építkezés lelassulása, majd leállása?*

Havassy Pál: A hatvanas évek közepén még úgy látszott, hogy az eredeti határidő tartható lesz. 1966-tól kezdve azonban a munka lelassult. Az újabb átadási határidő már – óvatosan – 1975-re szólt. A megindult szállodaépítkezések jórészt igénybe vették a szakmunkásgárdát, de csökkent a várpalota-beruházás hitelkerete is, mégpedig éppen az F-épületre vonatkozóan. Közben bekövetkeztek takarékosági tervmódosítások is, amelyek különösen a belsőépítész elképzeléseit érintették hátrányosan.

Farkas László: De nemcsak az építkezés lassult le, hanem ezzel egyidejűleg a kialakult könyvtári elképzeléseket veszélyeztető események is bekövetkeztek. 1967-ben lekerült a napirendről a Szent György téren eredetileg tervezett pótépület ügye. 1968-ban egy határozat az F-épületben – könyvraktárak céljára – helyet adott a Mezőgazdasági Könyvtár (Agroinform) és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára számára. Sőt egy újabb határozattal az F-épületben jelölték ki a helyét a Könyvtártudományi és Módszertani Központnak is, noha ez eredetileg a Szent György térre került volna.

Szerencsére az említett két könyvtár a kitult helyet nem vette igénybe. Nagy gondot okozott azonban a KMK elhelyezése: helyszükségletét a könyvtár kész alaprajzain történt változtatásokkal kellett kigazdálkodni. Ezen mindkét fél csak veszíthetett. A könyvtár számára pedig az 1962-ben kialakított, jó és véglegesnek tekintett funkcionális rend felbontása volt az igazi veszély. Néhány évvel később egy újabb „áttérvezés” alakította ki a telepítés végső képét. De ez már egy következő fejezetbe tartozik...

Az orvosi könyvtári munka gondjai – egy tanácskozás tükrében

Az orvosi könyvtári hálózat augusztus 16–17-én Kecskeméten tartotta szokásos évi tájérkezletét mintegy száz résztvevővel. Ez évben a meghívott orvostanácsadók még a szokottnál is kevésbé tülekedtek, hogy részt vehessenek az értekezleten, és ez nem is írható teljes egészében a nyári, vakációs időpont terhére. Mintha közös dolgaink iránt érdektelenebbek volnának, szemben a könyvtárosok élénk érdeklődésével és – bármilyen korszerűtlennek hangzik is – lelkes tenniakarással. Az orvosokkal való beszélgetés alapján úgy tűnik, mélyebb társadalmi okokat kell kutatnunk, ha ezt a rezignáltságot meg akarjuk magyarázni.

Maradjunk egyelőre a tájérkezlet napirendjére tűzött témáknál. Mint mindig, most is a legidősebbnek tartott kérdések kerültek terítékre: a magyar orvosok publikációi és lehetséges visszhangjuk a világban, a dokumentumok eljuttatása az olvasókhoz, az orvos-könyvtáros viszony.

Csökkenő publikálókedv?

A fő előadásnak, *Birtalan Győző* és *Berecz Katalin* munkájának címe *A magyar orvosi hungarika-irodalom tematikus változásai* volt. A 11 év (1971–1981) hungarika-irodalmának elemzése is mintha az alkotókedv hanyatlását mutatná. Emlékszem, régebben nemegyszer kétségbevonták adataimat, amikor azt állítottam, hogy a magyar orvosok 30 százaléka folytat szakirodalmi publikációs tevékenységet. Annak idején *Balázs Sándor* is arra kért felszólalásában, nézzek utána újra az adatoknak, mivel túl nagyra tűnik a publikáló orvosok 30 százalékos aránya. Bár nem volt kétségünk adatunk helyessége felől, újra ellenőriztük. Nem is tévedtünk: pontos volt. Még 1974-ben, 1976-ban is annyi, majd a szerzők száma kevéssé, a publikációké viszont erősen csökkenni kezdett. A Magyar Orvosi Bibliográfiá-

ban a hetvenes évek elején még nyolcezer közleményt regisztrálhattunk, a nyolcvanas évek elején már csak 6000–6500-at. Az általunk évenként nyilvántartott hungarika-publikációk száma pedig 600–650-ről 450–500-ra csökkent. Ma már a magyar orvosoknak csak mintegy 25 százalékát sorolhatjuk a szakírók közé.

De miért van ez így? Többek szerint az orvostársadalomban általános kedvetlenség uralkodik, tv- és rádióműsorokban verték el az orvosokon a port, és cikkeztek a rovásukra, nem egy olvasónk szerint: mintegy varázsütésre, időzítve. Több minden bizonyítja, hogy a medicina hazai művelőiben valóban van egy bizonyos rezignáltság, sértődöttség. Hogy okkal-e vagy ok nélkül, annak megítélésére nem vagyunk illetékesek, mi csak a szakirodalomban tükröződő jelenségeket regisztráljuk.

De van a publikációk számbeli csökkenésének tárgyi oka is – erre az igen élénk vitában, majd az értekezlet utáni beszélgetésekben többen is felhívták a figyelmet: Az utóbbi években devizaneheztségek miatt a lehetséges szerzők közül a megelőző esztendőkhöz képest sokkal kevesebben jutnak el külföldi konferenciákra, ami egyrészt azt jelenti, hogy nem tarthatnak előadást (amely azután megjelenhetne), és nem köthetnek értékes szakmai ismereteket. A másik ok: számos külföldi folyóiratban a szerzőnek kell fizetnie közleménye megjelenéséért. Magának a közleménynek az előállítása is drága mulatság (mert kiváló fordításban kell elkészíteni, kódokkal ellátni, hozzá összefoglalókat stb. írni), ráadásul a megjelentetés díját devizában is meg kell fizetni. A Kultúra ugyan rendelkezésre bocsátja a devizát, de ezzel egyben csökkenti is az intézmények folyóiratkeretét. A magyar orvosok – tartalmilag színvonalas – közleményeinek jó része a világ előtt ilyen okokból is ismeretlen marad. (Azóta az újságokban is megjelent a hír, hogy a Soros-alapítvány ezt a devizaköltséget átvállalja.)

De mi a sorsa az évente 4–500, külföldön

mégis megjelenő közleménynek? Miért hivatkoznak rájuk olyan gyéren? Erre irányult vizsgálatunk egy része.

1971 és 1981 között a magyar orvos-szerzők 1040-féle külföldi folyóiratban jelentették meg cikkeiket. Ezeket a folyóiratokat összehasonlítva a nagy nemzetközi bibliográfiák, indexek, referálólapok folyóiratlistáival, kiderült, hogy ezekbe csak egyharmada került be azon folyóiratoknak, amelyekben a leggyakrabban jelennek meg szerzőink írásai: 344 cím, közülük pedig mindössze 59 *nem angol* nyelvű. Ez a szám még akkor is figyelmeztető, ha tudomásul vesszük, hogy ezek az orgánusok angol nyelv-centrikusak.

Az említett adattárakba be nem kerülő folyóiratok egyharmada is angol nyelvű, ezek nagy része azonban vagy az európai kontinensen megjelenő, vagy indiai, vagy japán folyóirat.

Az orvosaink publikációit közlő összes folyóiratoknak majdnem a fele német nyelvű. Igaz, hogy ez az arány inkább a hetvenes évekre jellemző, de még mindig kevés a magyar orvosok angol nyelvű közleménye.

Mindebből az következik, hogy nem is várható, hogy a magyar szerzők külföldi cikkeiket megismerjék, és rájuk hivatkozzanak, ha a 11 év 6500 közleménye közül csak mintegy 2000 jelent meg a legfontosabb, leginkább olvasott folyóiratokban, az úgynevezett magfolyóiratokban.

Mi tehát a teendő? Szerintem egyértelmű, hogy magfolyóiratban kell publikálni. De ehhez az érdekelt tudomására kell hoznunk, hogy melyek a magfolyóiratok. *Vagyis listákat kell* készítenünk és ezeket el kell juttatnunk az orvosközönséghez.

Valaha arra is gondoltunk: a számításba vehető szakírók tudomására kell hozni, mégpedig összegyűjtve, rendszerbe szedve: mik az orvostudomány világtrendjei. Ma azt gondolnánk, erre nincs szükség, magát az irodalmat és igényeik szerinti információs szolgáltatásokat kell az olvasóknak minél szélesebb spektrumban nyújtani. Persze a közlési kedvhez ez önmagában nem elég, hiszen írni csak arról lehet, amit maguk is megélték, amilyen betegségekkel találkoztak, amilyen kezelési eljárásokat alkalmaztak, műszerekkel dolgoztak.

A magyar orvosok publikációs témáinak változásai megegyeznek a világitányzatokkal, csak némi késéssel, amelynek időtartama örvendően csökken. A 15 évvel ezelőtt észlelt öt év helyett ez az elmaradás most már legfel-

jebb három év. A hetvenes évek elején még túlsúlyban voltak a klinikai (gyógyítási) témák, a betegségleírások, az esetismertetések, de napjainkban a közlemények tematikailag egyre inkább az elméleti kutatások irányába fordulnak. Az elméleti eredmények visszahatnak a gyógyításra, és ez a világtrend a hazai közleményekben is jól tükröződik.

Együttműködés – de hogyan?

Zallár Andor és Marton János közös előadásának címe *Együttműködés a biológiai-orvostudományi szakirodalom rendelkezésre bocsátásában* volt. Arról szólt, hogy a dél-alföldi orvosi könyvtári régióban az önellátásra berendezkedett, ám erre többé-kevésbé nem képes kis könyvtárak két nagyobb könyvtárra, a Szegedi Orvostudományi Egyetem központi könyvtárára és a Magyar Tudományos Akadémia Biológiai Központjának könyvtárára támaszkodhatnak. A régió vezető folyóiratokkal való ellátottsága jó ugyan, a helyzet mégsem megfelelő, mert a folyóiratoknak még a fele sincs meg a nagykönyvtárakban, a SZOTE állománya pedig megoszlik a központi könyvtár, valamint a klinikák és az intézetek között. Elfogadható másolóberendezés is csak a Biológiai Központ könyvtárában van.

A régió orvosainak ellátásában – mint máshol is – a terhek java részét a nagy könyvtáraknak kell, illetve kellene viselniük, ám ehhez személyi és dologi feltételeik alkalmatlanok. A szerzőpáros javaslata: az együttműködő könyvtárak vállaljanak részt a nagy könyvtárak ellátási feltételeinek javításában, ezáltal ugyanis az egész régió olvasóinak a helyzete sokkal többet javulna, mint ha a kisebb könyvtárak önmagukat próbálnák fejleszteni.

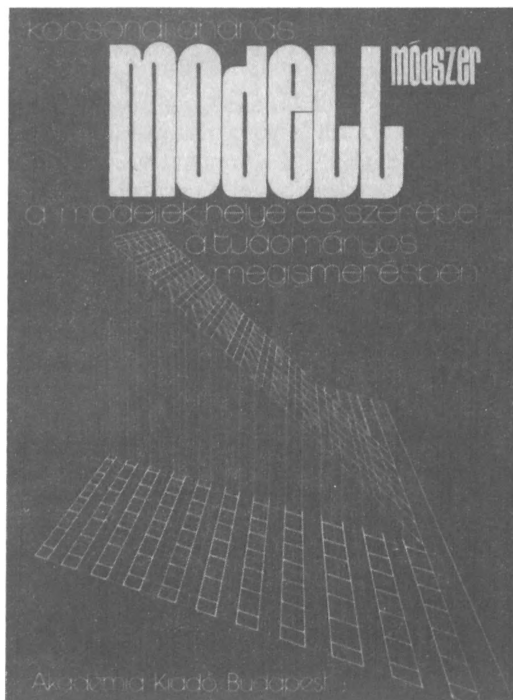
A javaslattal elméletben mindenki egyetértett. Többen azonban feltették a kérdést: hogyan gondolják az előadók a végrehajtást, tudniillik főként anyagiokról van szó, és az egészségügyben szigorúak a közigazgatási határok. A tanácsok a kórházainak előirányzott költségvetésből nem tudnak, nem akarnak központi fenntartású intézménynek támogatást adni. Kitaró meggyőzéssel, ismétlődő ráhatásokkal talán sikerülne a beszerzési összegekből a központi intézményeknek bizonyos részt átutaltatni, ám erről a kisebb intézmények (kórházak) igazgatói csak akkor mondanának le, ha megfelelő biztosítékokat kapnának a cserébe kapott másolatjuttatás, illetve az információs

szolgáltatások megfelelő színvonalára és hajszálpontos, ütemes érkezésére. Ez egyelőre nem így van, tehát mindenekelőtt a nagy könyvtáraknak kell bebizonyítaniuk, hogy ilyenre képesek. Legelőször is ki kell törni ebből az ördögi körből. Erre a Biológiai Központ könyvtára talán ma is képes, a Szegei Orvostudományi Egyetem központi könyvtárának azonban először meg kellene szüntetnie az állomány szétszórtságát, illetve százszázalékosan gondoskodnia kellene a klinikai állományok hozzáférhetőségéről.

Az olvasó-könyvtáros, illetve az orvostanácsadó-könyvtáros viszonytal foglalkozott *Lusztig Gábor*, a kecskeméti kórház orvosi könyvtárának tanácsadója, aki mint tudományos igazgatóhelyettes sokat tehet, és tesz is évek óta, a könyvtárért. Az orvos mint olvasó, az orvostanácsadó és a könyvtáros ritkán „partnerek” – mondta. Egyrészt az orvos indokolatlan felsőbbégtudata miatt, másrészt sok könyvtáros nem tud hivatásához felnőni, és hiányosak az ismeretei is. A szakirodalomban igazi nyelvtudás nélkül nem lehet eligazodni, ennek híján a könyvtáros csak rossz közértes, mert nem tudja, valójában milyen „árúja” van.

Örökzöld témáról, a könyvtárközi kölcsönzés helyzetéről szolt *Prepok Ferencné* és *Rózsa Györgyné* előadása, *A könyvtárközi kölcsönzés jelentősége, jogszabályai és tapasztalatai a Semmelweis Orvostudományi Egyetem központi könyvtárában* címmel. A gondosan összeállított és sokoldalúan elemzett adatokkal alátámasztott előadás nem aratott osztatlan sikert, mert a hallgatóság azt érezte ki belőle, hogy a könyvtár inkább elhárítani szeretné, mint nyújtani a szolgáltatást. A szerzők ismertettek egy sereg adatot arról, hogy mi nem kölcsönözhető, mire kell sokat várni, mikor és milyen okból nem várható másolat stb. A hallgatóság a legnagyobb magyar orvosi könyvtár nyitottságát, szolgáltatási készségét kevesellte, noha bizonyos, hogy a SOTE központi könyvtára igen sok könyvtárközi kérést teljesít.

Az igazság azt is megkívánja, hogy az előadók álláspontjával több mindenben egyetértünk: Például abban, hogy mindenütt vannak (és az olvasók érdekében kell is, hogy legyenek) nem kölcsönözhető állományrészek. A hálózat regionális szervezetsége viszont lehetővé teszi azt is, hogy a kisebb intézmények ne a távoli Semmelweis Orvostudományi Egyetem könyvtárából kérjék, ami közelebb, a régióban ugyancsak fellelhető. Az szintén igaz, hogy szakszerűtlenül, hiányosan kitöltött ké-

rőlappal nem egytel találkozhat a könyvtárközi kölcsönzést végző könyvtáros. Ám azzal is számolnia kell, hogy az olvasók kérései nagyon gyakran adathiányosak, sokszor tévesek, a kisebb könyvtárak pedig nincsenek ellátva megfelelő bibliográfiai segédeszközökkel.

Éppen ezek tudatában nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a tapasztalatot, hogy a legnagyobb orvosi könyvtár nem eléggé készséges szolgáltató.

Gyárfás Ágnes, a miskolci regionális könyvtár vezetője felszólalásában elmondta, hogy könyvtára minden kérést teljesít, az ország bármely sarkából forduljanak is hozzá – nem kell a kéréshez semmi más, csak egy cédulára rótt néhány adat vagy egy telefonhívás. A kitűnő szervezetségű miskolci kórházi könyvtár könyvtárközi kölcsönzési munkája kiemelendő, készsége nem vitatható. Mégsem érthetünk egytel azzal a gyakorlattal, hogy nála „bármilyen” cédula- vagy telefonkérés megteszi (telexen érkezett kérés igen!). Bizonyos regisztratív formaságoknak ugyanis állományvédelmi okokból mindenképpen eleget kell tenni.

Horváth Attiláné, az értekezlet rendezője, a megyei kórházi könyvtár vezetője előadásában intézményének a városban, Kecskeméten, va-

lamint a megyében és a régióban végzett könyvtári munkáját mutatta be, mégpedig nem szokványos módon. A hallgatóság megismerhette e könyvtár kis „trükkjeit”, amelyeket az olvasószolgálatban alkalmaz, s azokat a módokat, amelyekkel a munkatársak helyet-eszközöket verednek ki az intézmény számára.

Csenki Ferenc és *Welther Endre* előadása a kórházban, a betegnyilvántartásban alkalmazott mikrofilmtechnikáról, -rendszeréről szólt.

A Technika és Kultúra Házában megtartott értekezlet a könyvtár bemutatásával ért véget. Tanulságait az Országos Orvostudományi In-

formációs Intézet és Könyvtárnak, a hálózati központnak kell levonnia. Nem kétséges, hogy a könyvtárakat jobban fel kell szereltetnie, s jó sok tennivalója adódik a könyvtárosok képzése, továbbképzése terén is.

Jövőre Pécssett, az orvosegyetemi könyvtárban lesz a soron következő, 13. tájékoztató, amelyen mint igen időszerű kérdést a könyvtárak működésének gazdasági oldalát fogják megtárgyalni az orvosi könyvtárosok és az orvostanácsadók.

Benda Mária

Egy megye egészségügyi és szociális intézményeinek könyvtári helyzete

Az egészségügyi intézmények könyvtári ellátottságát illetően országosan meglehetősen nagy a tájékozatlanság – ezt az információt kaptuk az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központban, amikor arról érdeklődtünk, miért kell az új könyvtári statisztikai adatszolgáltatás során azt is jelenteni, hogy a könyvtárak a gyógyintézeti betegek rendelkezésére állnak-e.

Ilyenformán megyénk, Veszprém szakfelügyeleti munkaterve nagyon is élő problémával foglalkozik, amikor a megyei egészségügyi és szociális intézmények könyvtárainak helyzetét kívánja áttekinteni.

Melyek is ezek az intézmények? A közel-múltban zajlott le az egészségügy intézményeinek integrálása, ami azt jelenti, hogy az eddig önállóan működő rendelőintézetek, véréllátó állomások, mentőállomások – a kórházakkal együtt – közös, egységes irányítás alá kerültek. A felsoroltak legnagyobb része járóbeteg-gondozást végez, s így keretükben nincs lehetőség közművelődési könyvtári tevékenységre. Az ilyen helyeken legfeljebb az intézeti dolgozók könyvellátására lehet gondolni. Ahol erre igény jelentkezett (például a Veszprém Megyei Gyógyszertári Központban), a szakszervezeti könyvtárhálózat letéti könyvtár létesítésével igyekezett megoldani az ellátást, de

a nagy széttagoltság és az igények szórványos jelentkezése miatt helyesebb, ha a lakóhelyhez legközelebbi közművelődési könyvtár végzi könyvtári gondozásukat éppúgy, mint más szakmabeliekét.

Könyvtártelepítésre azok az intézmények alkalmasak, amelyekben hosszabb ideig tartózkodnak az emberek, illetve amelyekbe esetleg rendszeresen visszajárnak. Az egészségügyi intézmények közül számba jöhetnek a kórházak, a szanatóriumok vagy ahogy az utóbbi időben nevezik őket, a rehabilitációs intézetek. A másik csoportba a szociális intézmények: a szociális otthonok és az öregek napközi otthonai tartoznak. Az utóbbiakban – jellegükből adódóan is – nagyobb jelentősége lehet a könyvtári ellátásnak.

A helyzet pontosabb megismerése céljából vizsgálódást folytattam, hogy megtudjam: a megye ilyen intézményei közül melyekben van könyvtár, felmérjem a meglévő egységek elhelyezését, működési viszonyait, az intézmények lakóinak, gondozottjainak kulturális ellátottságát. Részletesen nem foglalkoztam az intézmények szakkönyvtárainak helyzetével, és nem vizsgáltam a SZOT által fenntartott szanatórium (Balatonfüred) és a nem megyei irányítás alatt álló szív-kórház ellátottságát. Ezekben ugyanis – megyei hatáskörben – nem áll mó-

dunkban változtatni a működés személyi és tárgyi feltételein.

A megyében 8 kórház: Ajka, Balatonfüred, Pápa, Tapolca, Sümeg, Várpalota, Veszprém, Zirc; 3 szanatórium, illetve rehabilitációs intézet: Doba, Farkasgyepű, Balatonfüred (SZOT); 10 szociális otthon: Dáka, Devecser, Lesencetomaj, Külsővat, Pápa, Nyírlak, Szóc, Kamond, Bakonybél, Pápakovácsi működik, továbbá 42 öregek napközi otthona, ez utóbbiak közül 14 tart nyitva mindennap. (Az adatok részben Veszprém megye 1983. évi statisztikai évkönyvéből, részben a megyei tanács egészségügyi osztályától származnak.)

A kórházak

Könyvtári ellátásuk nem olyan egyértelmű szükséglet a gyógyítószemélyzet részéről, mint amilyennek mi gondoljuk. Az orvosok, kórházigazgatók állítása szerint napjainkban az a kórházak törekvése, hogy minél rövidebb ideig tartsák betegeiket intézetükben, s két-három hét bőven elég a kivizsgálásra, a műtét utáni utókezelésre. Ez a két-három hét viszont nem alkalmas olvasásra, még kevésbé könyvtári könyvek kölcsönzésére. A kivizsgálások, a folytonos betegcserélődés, a súlyos műtétek nehezen megoldható helyzeteket teremtenek, melyek mind a beteget, mind a könyvtárost érintik. Aki olvasni akar és tud, rendszerint gondoskodik magának olvasnivalóról – többnyire képes magazinokat olvas –, aki nem szokta meg az olvasást, a kórházban sem válik olvasóvá.

A másik gyakran hangoztatott – a szakirodalom által, úgy látszik, hasztalanul cáfolt – állítás, hogy a könyvek a kórházban fertőző betegségeket terjesztenek. Sokan ezért is ellenzik a betegkönyvtár létesítését. Ez lehet az egyik magyarázata annak, hogy – a könyvtárosok igyekezete ellenére – a megye nyolc kórházából mindössze háromban működik könyvtár: A veszprémi megyei kórházban a szakszervezeti hálózat gondozásában, az ajkai városi kórházban szintén a szakszervezeti hálózat tagjaként, a tapolcai városi kórházban a tanácsi könyvtárhálózat központi ellátó rendszerének keretében.

A veszprémi megyei kórház a megye legnagyobb és legrégebb egészségügyi intézménye. 1983-ban 876 kórházi ágygal rendelkezett, a megyében a legnagyobb betegforgalmat bonyolította és bonyolítja le. Benne 1961-ben az

orvosi szakkönyvtárral egyidőben közművelődési könyvtár is létesült, amely 1982-ig a tanácsi hálózathoz tartozott. Szakmai felügyeletét a veszprémi dózsavárosi könyvtár látta el, innen kapott rendszeresen új könyveket is. Később a dózsavárosi könyvtár személyzeti gondjai miatt a kórház letéti állománya elavulttá vált. 1982-ben a szakszervezeti hálózat vette át a letéti könyvtár gondozását. A régi könyveket kicseleztezték, a rendelkezésre álló helynek megfelelően 910 kötet könyvet adtak letétbe, s ezeket a szakkönyvtárral közös helyiségben, szekrényekben helyezték el. A kölcsönzést a szakkönyvtár egyik könyvtárosa, *Tálos Miklósné* látja el. Tavaly 7 alkalommal összesen 126 új könyvet kapott a könyvtár, amelynek 36 olvasója – többségük a kórház dolgozója – 341 kötet könyvet kölcsönzött.

A könyvtári munka fellendítésére 1983-ban újra – immár harmadik alkalommal – megpróbálkoztak a betegek kedvéért a könyvek ágyhoz szállításával, ez azonban több esetben ellenkezést váltott ki az osztályvezető szakorvosokból. Mindez azt bizonyítja, hogy a megyei kórházban működő letéti könyvtár elsősorban nem a betegek ellátását szolgálja, hanem a kórház dolgozóinak nyújt olvasnivalót, ami természetesen rendben is van, de ilyen körülmények között nem beszélhetünk a betegkönyvtári ellátásáról.

Az ajkai városi kórházban fennállása óta – mintegy tizenöt éve – az ajkai erőmű szakszervezeti körzeti könyvtára tart fenn letétet. Mindenki természetesnek tekinti, hogy a kórházban van könyvtár, mert itt mindig is volt. A könyvtár azonban Ajkán is inkább a dolgozók, mint a betegek ellátását szolgálja. Az 596 ágyas kórházban a betegforgalom 14 696 volt 1983-ban. A könyvtáros a kezdetektől fogva rendszeresen a betegek ágyához szállítja a könyveket. Az igény és az eredmény azonban nincs arányban a betegforgalommal. A könyvtárnak 1983-ban is 1011 letéti kötete volt, ebből 147 olvasó 2405 kötet könyvet kölcsönzött. A könyvvállomány jónak mondható, a kórház rendszeresen, kéthavonta kap új könyveket. *Dr. Sorszegi Pálné* volt a kórház könyvtárosa a vizsgálat időpontjában. Az orvosi szakkönyvtárat is ő vezette, s a kórház közművelődési tevékenységét irányította. Közben személyi változás történt. *Borbély Márta*, az új könyvtáros, főiskolai szakképzésű, közművelődési könyvtári gyakorlata, ambíciója nyomán remélhetőleg új erőre kap a kórházi könyvtárugy és közművelődés...

A *tapolcai városi kórház* könyvtára három-éves tevékenységre tekint vissza, egyébként a Tapolcai Városi Könyvtár fiókkönyvtára, amely a betegek ellátása mellett a kórház dolgozóit is kiszolgálja. Az a néhány állvány, amely a közművelődési könyvtárügyet képviseli a kórházban, az orvosi szakkönyvtárral közösen kapott elhelyezést. Mint új létesítményt, a Tapolcai Városi Könyvtár különös gonddal kezelte és kezeli napjainkban is, mert szeretné bebizonyítani, hogy igenis lehet eredményeket elérni a kórházi betegek könyvtári ellátásában. A kórház azonban kicsi, mindössze 151 ágyas. 1983-ban 5277 beteget fogadott. A könyvtári adatok sem tanúskodnak nagy eredményekről. Az alapítás utáni harmadik évben, 1984-ben 60 olvasója az 1215 kötetes állományból 634 kötetet kölcsönzött. A kórházi könyvtár a várositól két alkalommal 36 kötet könyvet kapott letétbe. A letéti cserék száma az előző két évhez viszonyítva a harmadára csökkent a hely telítődése miatt.

Korán Béláné, az orvos-egészségügyi könyvtár dolgozója végzi a kölcsönzést. Kéthetenként rendszeresen látogatja a kórtermeket, s az említett eredménnyel ajánlja az olvasnivalót a betegeknek. A kórtermi látogatáson kívül is úgyszólván mindig a betegek rendelkezésére áll, ha hozzá fordulnak. Eredményességét tekintve azonban ebben a kórházban is hasonló a helyzet, mint másutt, sőt a kölcsönzött kötetek számában még visszaesés is mutatkozik az előző évekhez képest.

A megye többi kórházában nem működik közművelődési könyvtár. Igaz ugyan, hogy a többi kórház kisebb, kevesebb beteg ellátását végzi. Várpalotán például mindössze 97 ágyas, Zircen 110 ágyas kórház van. A sümegi kórházban 359 ágy található, de egy részük alkoholelvonó és ideggyógyászati célokot szolgál. Pápán a 358 ágyas kórházban csak szakkönyvtár működik. E kórházban nehéz személyi és tárgyi feltételek között dolgoznak, nagy a betegforgalmuk, ami magyarázata lehet annak is, hogy a közművelődési igények kielégítésére nem gondolnak.

Áttekintve a kórházakban működő közművelődési könyvtárak lehetőségeit, s megismerve viszonyaikat, mutató eredményekre továbbra sem számíthatunk. A könyvtárhálózatok irányítása további feladatul azt szabhatja, hogy ahol a kórház vezetősége szívesen veszi, ott az illetékes könyvtárhálózat tegyen meg mindent a rendezett, jól működő könyvtár kialakítása és a hivatástudattal végzett munka

feltételeinek megteremtése érdekében. Ahol nincsenek meg a működés alapfeltételei, a hálózati központok ne törekedjenek mindenáron könyvtár telepítésére csak azért, hogy eggyel több intézményük legyen.

A rehabilitációs intézmények

A bevezetőben szanatóriumnak neveztem ezeket az intézményeket, mert a statisztikai évkönyv ezt a kifejezést használja. Valójában azonban a „rehabilitációs” jelző jobban illik rájuk. A SZOT által fenntartott balatonfüredivel együtt – ez valóban szanatórium – három ilyen intézmény van a megyében.

Az egyik, a tüdő- és hörgő-betegek utógondozását ellátó intézet Farkasgyepűn. Csak szakkönyvtára van, közművelődési könyvtára nincs. Az intézet maga vásárol szépirodalmi műveket betegeti számára, és a szakkönyvtárt gondozó személy végzi a kölcsönzést. A hatvanas években a szakszervezeti hálózat letétet tartott fenn itt, de ezt később megszüntették.

A másik, az idegbetegek és alkoholisták utókezelését szolgáló intézet Dobán. Közművelődési könyvtárát a devecseri központi ellátó rendszer tartja fenn, könyvet ad számára és módszertani segítséget nyújt a könyvtárosnak a könyvtári foglalkozások tartásához. A könyvtár 40–50 négyzetméternyi tiszta, rendezes helyiség, ahol az intézet rendszeres, csendes foglalkozásai zajlanak. A könyvek a helyiség hosszában elhelyezett zárt szekrényekben szoros raktári rendben állnak. Látogatásunk időpontjában 2034 kötet volt az állomány a szabályosan vezetett törzslap tanúsága szerint. A devecseri ellátó rendszer folyamatosan – évente 6–8 alkalommal – juttat könyvet az intézetnek. A könyvtár 1984-ben 16 alkalommal 548 könyvet kapott, 194 kötetet pedig visszaküldött. 148 beiratkozott olvasójának 2530 kötet könyvet kölcsönzött. A könyvtárba 12-féle folyóirat és napilap jár.

Heti két alkalommal rendszeresen foglalkozásokat tartanak a gondozottak különféle csoportjai számára, hogy az intézet gyógyítási, pszichológiai lehetőségeit az irodalom segítségével is fokozzák. Az intézet munkaterápiás részlegei (könyvkötő, játékgyártó, kézimunkázó, faesztergályozó) lehetőséget adnak a könyvtárosnak arra, hogy az egyes szakmai ágakban foglalkozásokat tartsanak, s a munkába bevonják a műhelyek vezetőit is. Az intézetnek saját híradója van, amelyben verseiket,

élménybeszámolóikat, irodalmi próbálkozásaikat közölhetik a gondozottak, az orvosok és az ápolónők. *Együtt* címmel kilenc éve, többekévesb rendszeresen, évente négyszer jelenik meg a lap az intézet életéről.

Az intézetnek pszichológiai, orvosi szak- és kézikönyvekből álló saját szakkönyvtára is van. A gyógykezelés profiljának megfelelő folyóiratok évekre visszamenőleg bekötvé, példás rendben sorakoznak a polcokon. A szakkönyvtár külön helyiségben működik, amelyet az igazgatónő irodaként is használ.

Ez az intézet minden tekintetben mintapéldája lehet a jól szervezett egészségügyi intézménynek, amelyben a társadalom peremére szorult beteg embereket magasfokú hivatástudattal gondozzák, s mindent megtesznek, hogy a társadalomba visszavezessék azokat, akiket még lehet; a gyógyíthatatlan betegekkel példamutató emberséggel bánnak, s fizikai gondozásuk mellett törődnek lelki-szellemi épülésükkel is. Pedig az anyagi lehetőségek terén bizonyára nem állnak jobban, mint a többi egészségügyi és szociális intézmény!

A szociális otthonok

Említettem, hogy 10 szociális otthon működik a megyében. Két nagy csoportra oszthatók: szellemi fogyatékosok szociális otthona működik Dákán, Lesencetomajon és Nyírlakon, idős korúaké pedig Bakonybél, Devecser, Kamond, Külsővat, Pápa, Pápakovácsi és Szóc helységeiben.

A szociális otthonokban két helyen található önálló könyvtári egységként bejelentett szolgálati hely: Pápán a szociális otthonban 105 lakó él. Könyvtárhelyiségként a közös társalgót használják, ahol a tv állandóan be van kapcsolva. A könyveket két szekrényben tárolják. Az 1625 könyv selejtezésre szorul, túlnyomórészt elhasználódott, piszkos, rongyos. Ennek oka részben az, hogy a könyvállomány évek óta csak ajándékból gyarapodik. A város üzemei, a Textilgyár, a Fodrász Szövetkezet, a Női Fehérneműgyár stb. szocialista brigádjai évente mintegy 30–50 kötet könyvet ajándékoznak az otthonnak. 1984-ben 20 kötet könyvet kaptak ajándékba 463 forint értékben. Ezek a könyvek nem mindig újak, hanem gyűjtésből származnak. A sok régi könyv csak elfoglalja az egyébként is szűk helyet, viszont az otthon vezetői azt hiszik, hogy van könyvük bőven.

Az otthon költségvetésében kétezer forint

van tervezve könyvvásárlásra, de ezt az összeget évek óta hanglemezek, kazetták, hangszalagok vásárlására költik. Az említett dokumentumokat azonban nem könyvtári egységként, hanem fogyóeszközként kezelik, a könyvtár állományába nem is tartoznak. Az otthonba járó folyóiratoknak és napilapoknak hasonló a sorsuk. A könyvtári adminisztráció minden szakszerűséget nélkülöz, a könyveket egy füzetben tartják nyilván, s kölcsönzéskor a címléírás mellé írják, hogy kinek adták ki olvasásra. A könyvtári munkát régóta elhanyagolták, már azt sem lehet megállapítani, kinek a hibájából.

1984-től új könyvtárosa van az otthonnak, az intézet egyik gondozónője, *Rádi Imréné*. Az év végén megszerezte az alapfokú könyvtárosi képzést, s remélhetőleg rendbe szedi a könyvtárat, annál is inkább, mert a számadatok arra utalnak, hogy az otthon lakói szeretnek olvasni: tavaly 46-an 871 kötet könyvet kölcsönöztek. A 105 állandó lakó majdnem ötven százaléka olvas, érdemes volna hát egy kissé többet törődni e könyvtárral!

A pápai városi könyvtár gyakorol szakmai felügyeletet az otthon könyvtára felett. Megállapodtunk, hogy a központi ellátást is végző városi könyvtár segítséget nyújt az új könyvtárosnak a könyvállomány selejtezéséhez, a könyvtári adminisztráció rendbetételéhez. Témajavaslatokat is lehetne és kellene adnia a különféle könyvtári foglalkozásokhoz, a könyvtári munka élénkítéséhez. A könyvtárosnak ugyanis ebben a zárt közösségben szinte korlátlan lehetősége volna a klubszerű foglalkozásokra, az idős emberek idejének hasznosítására. Az intézet vezetője örömmel üdvözléne, ha kulturális fellendülés fakadna a könyvtári munkából. A tárgyi feltételeket is szívesen javitaná, ha igyekezetet tapasztalna.

A dákai szociális otthon könyvtára a főként nyilvántartott másik szolgálati hely a megyének ebben az intézménytípusában. Itt a könyvek az egyik közös hálóban, szekrényben vannak elhelyezve. A 829 kötetes állomány elhasználódott, nagy részét selejtezni kell. Utánpótlás az elmúlt három évben nem volt. Sajnos, az érdekeltek kielégítőnek tartják a meglévő állományt, amelyet az otthon lakóinak mintegy 20 százaléka használ. 1983-ban 48 olvasó 695 kötet könyvet kölcsönzött. A korábbi évek adatai is hasonlóak. *Laczó Sándorné* könyvtáros társadalmi munkában végzi a könyvek kölcsönzését. Az otthon lakói közül sokan nem is képesek szellemi tevékenységre; az intézmény jelle-

géből adódik a könyvtári munka színvonala is.

A könyvtár statisztikailag a Pápai Városi Könyvtárhoz tartozik, de ez szakmai felügyeletet nem gyakorol felette, letéttel néhány éve látta el. Az otthon lakószobái, mellékhelyiségei példás rendről tanúskodnak.

Az említettekén kívül Devecserben a nagyközségi könyvtár tart fenn letétet a helyi szociális otthonban. Ez az otthon eddig elég rossz körülmények között működött. Szűk volt a hely, sok a gondozott, ezért még a társalgóba is ágyakat tettek be, a könyvtárnak nem jutott hely. Az egyik irodában, egy szekrényben tartották a könyveket. 100–150 kötet volt itt letétben, de nem is jelentették önálló szolgálati helyként e letétet, forgalmát a nagyközségi könyvtárhoz számították.

1984 végén új épületbe költözött a szociális otthon. Itt lehetőség nyílik majd a rendszeres kölcsönzésre, sőt esetleg színvonalasabb könyvtári munkára is.

A szöci szociális otthonban évek hosszú során át volt könyvtár. Az utóbbi időben azonban a gondozottak szellemi színvonalára hivatkozva, jobbnak látták megszüntetni a letétet. Ha érdemes lesz, a devecseri ellátó központ gondoskodik majd arról, hogy újból legyen könyvtár.

Bakonybélben, Kamondon, Külsővaton, Pápakovácsiban nincs könyvtár a szociális otthonban. A községi könyvtárosok szerint az otthonok egészséges gondozottjai a községi könyvtárba járnak. A szociális otthonok nem

jelentkeztek olyan igénnyel, hogy külön könyvtárt szeretnének intézetükben. A pápai ellátóközpontnak egyébként is sok ellátóhelye van, emiatt sem törekedett újabb könyvtári egységek szervezésére.

Sajnálatos, hogy a szociális otthonok könyvtárai még nagyon kezdetlegesek, vagy megszűnően vannak, könyvtári munkáról e területen lényegében nem beszélhetünk. A szociális otthonok külső megjelenésükben szépek, évről évre kényelmesebbek, rendezettebbek, de szellemi képük elkeserítően sivár. A hangosképes eszközök elterjedésének korában számtalan lehetőség kínálkozik az otthonok lakóinak közösségi formálására, foglalkozásokra, közös játékokra, hangoskönyvtár-használatra stb. Ez legtöbbször nem is a tárgyi feltételeken múlik, hanem a személyeken. Minden szociális otthonban a gondozók mellett *szellemi gondozót*, szakképzett könyvtárost vagy népművelőt is kellene alkalmazni, aki az otthonok lakóinak kulturális gondozásával, szellemi karbantartásával foglalkozna.

Az öregek napközi otthonai

Az utóbbi évtizedben mind több településen jelennek meg az olyan szociális intézmények, amelyekben egészséges, de önmagukról már gondoskodni nem tudó emberek tartózkodnak napközben. Szellemi foglalkoztatásuk nemcsak az intézmények vezetőségének feladata, hanem a település vezetőinek és közművelődési intézményeinek gondja is.

Az 1983-as adatok szerint 42 ilyen intézmény működik a megyében. A nagyobb településeken, például Veszprémben, Sümegen, Balatonkenesén a tanácsi könyvtárosok kezdeményezték könyvvel való ellátásukat: 100–150 kötetes letéteket telepítettek a napközi otthonokba. Más helyeken a könyvtáros megkereste az otthon vezetőjét, és felajánlotta szolgálatait a községi könyvtárban tartott foglalkozások, felolvasások, előadások formájában. Szervezett könyvtári munkáról azonban nem tudunk. Önálló szolgálati hely nincs e szociális intézményekben.

A jövőben hasznos volna megvizsgálni, hogy a városokban és a hozzájuk tartozó körzetekben milyen körülmények között működnek az öregek napközi otthonai, milyen lehetőségek vannak a könyvtári munka területén a kapcsolatok bővítésére, elsősorban azokon a tele-

pülesekén, ahol főfoglalkozású könyvtáros dolgozik. Helyenként érdemes megfontolni, nem volna-e kifizetődő főfoglalkozású könyvtárost, népművelőt alkalmazni, akinek feladatává lehetne tenni a napközi otthon lakóival való rendszeres foglalkozást. Keresni kellene a lehetőségeket a nem hagyományos dokumentumok, hangszalagok, videomagnók alkalmazására, mivel ezzel is színesíteni lehetne a napközi otthonok gondozottainak életét.

*

Összefoglalva: a megye egészségügyi és szociális intézményeiben a könyvtári munka színvonala alacsony, a könyvtárak gondozatlanok, könyvvállományuk elhasználódott. (Kivétel a dobai intézet.) Többet kellene törődni velük!

Az okokat részben az egészségügy közismeretlen nehéz körülményeiben kell keresni: a munkaerő-hiányban, a helyhiányban, a mindennapos anyagi, alapellátási gondokban. Mindezek, tudjuk, nem kedveznek a kulturális színvonalal való törődésnek. A könyvtárak rossz állapota miatti felelősség alól nem menthető fel azonban az intézmények és az ellátó könyvtárak, amelyek működtetik ezeket. Különösen a szociális otthonokban folyó munkára kellene több figyelmet fordítani. Nem volna szabad megengedni, hogy közművelődési könyvtár olyan állapotba kerüljön, mint Pápán a Szeliszei úti szociális otthonban, vagy akár a Dákán levő. Ha egy könyvtár életképtelen, inkább meg kell szüntetni, mintsem engedni, hogy az ellátottság látszatát keltse. Más szociális otthonokban keresni kell a lehetőséget a lakók

könyvtári ellátására. Mindent figyelembe véve a következő intézkedéseket javaslom – a Veszprém megyei példák alapján, de talán nem csupán a megyére szóló tanácsként – az egészségügyi és a szociális intézmények könyvtári ellátásának javítására: 1. A meglévő könyvtárakban (könyvtári egységekben) rendet kell teremteni. A rossz, elhasználódott, elavult könyveket ki kell vonni a könyvtárból és újjakkal pótolni (Pápa, Dáka). Rendszeres munkanapló vezetésére kell ösztönözni a könyvtárosokat. Szorgalmazni kell a kölcsönzési adminisztráció rendbetételét, a korszerűbb kölcsönzési eljárás bevezetését a kórházakban és a szociális otthonokban egyaránt. Elsősorban a szociális otthonokban kell törekedni arra, hogy a könyvkölcsönzésen felül tartsanak könyvtári foglalkozásokat is, használják fel a nem hagyományos dokumentumok adta lehetőségeket: a hanglemezeket, a hangskönyvtár hangszalag-anyagát, a videomagnó-kazettákat. 2. Az öregek napközi otthonaiban, amelyek száma állandóan nő, könyvtári órákat célszerű szervezni, művelődő közösségeket alakítani az otthon lakóiból. Ha a feltételek megvannak hozzá, könyvtári egységet kell telepíteni egy-egy nagyobb otthonba, ugyanúgy a még ellátatlan szociális otthonokba és kórházakba is, de mindig figyelembe kell venni a helyi adottságokat és az önkéntesség elvét. 3. Folyamatosan gondoskodni kell az intézmények könyvtáraiban a szervezettség fenntartásáról, az eredményes munkáról. Ahol erre nincsenek meg a feltételek, a rosszul működő könyvtári egységeket meg kell szüntetni.

Keller Antalné

Kitüntetések

A művelődési miniszter az 1985. évi pedagógusnap alkalmából, eredményes munkájuk elismeréseként *Ballóné dr. Mike Ágnes* könyvtárvezetőnek, *Heiszlerné Karpiák Teréz* megbízott könyvtárvezetőnek (Eötvös Loránd Tudományegyetem), *Dömötör Lajosné* könyvtárigazgatónak (Veszprémi Vegyipari Egyetem), *dr. Notheisz Jánosné* könyvtárosnak (Jászberényi Tanítóképző Főiskola), *Poós Lászlóné* könyvtárvezetőnek (Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola), továbbá *dr. Zsarnay Sán-*

dorné könyvtárosnak (Mozgássérültek Nevelőképző- és Nevelőintézete) a KIVÁLÓ MUNKAÉRT kitüntetést adományozta; *Frank Róza* (Budapesti Műszaki Egyetem), *Halász Olga* (Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem), *Káposztás Judit* (a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Zeneiskolai Tanárképző Intézetének debreceni tagozata) és *Tóthné Végh Márta* (Testnevelési Főiskola) könyvtárosokat, valamint *Vadász Béláné* nyugalmazott könyvtárost (Budapesti Tanítóképző Főiskola) MINISZTERI DICSÉRETben részesítette.

Szövetségeseink: a tiszteletdíjasok

Tiszteletdíjasokról szóló írásokat kerestem a *Könyvtáros* utóbbi évfolyamaiban, de be kellett érnem a ténnyel: ügyük az egyik legkritikább témája a szaksajtónak, és mostohagyereke az egész könyvtárügynek. Bár a közművelődési könyvtárak legtöbbször, könyvtári egységek százait gondozzák ők, könnyű sejteni e szűkszávság okát: nem szeretünk olyannal foglalkozni, amivel nem vagyunk megelégedve, de ami helyett nem tudunk jobbat kitalálni. A tiszteletdíjas rendszer nem egyidős a tanácsi könyvtárakkal, csak 1957 után terjedt el általánosan. Bevezetésekor a névnek megfelelően a tiszteletet fejezte ki ez a „díj”. A könyvhalmozóból álló kölcsönzőhelyek csak e könyvtárosok által válhattak könyvtárakká. A tiszteletdíjasok valamikori missziós tevékenysége mára leértékelődött, az akkori könyvtárosok megöregedtek, elfáradtak, félnek az új követelményektől; a fiatalokat pedig elriasztja, hogy az igények növekedésével nem állnak arányban az elérhető eredmények. Ezenfelül nemcsak a tiszteletdíjas rendszer nem változott évtizedek óta, de sok helyen maga a díj sem. Önáltatás volna azt várni, hogy valaki ma ugyanazzal az indítékkal vállálja egy 3–4 zres könyvtár gondozását, mint 30–35 éve a 2–300 kötetesét. Ezért mind nehezebb ilyen feladatra megfelelő embereket találni, és munkájukat az eddigi módszerekkel eredményessé tenni.

Veszprém megyei példákkal szeretném illusztrálni a legjellemzőbb gondokat. A megye 285 könyvtári egységéből 228-ban dolgozik tiszteletdíjas könyvtáros. Egyikük, *Vörös Lajosné*, Szentgál község könyvtárosa.

Szentgál bakonyi falu, lakóinak száma meghaladja a környék átlagát, csaknem eléri a kétezret. Éghajlata mostoha, munkalehetőség a helyi tsz-ben, távolabb Herenden és a közeli bányákban adódik. Olvasási kultúrája igen régi: már a múlt században létesült itt olvasóegylet, amelynek könyveit a tagok vásárolták. Ma

is sok itt a könyvet szerető, megőrző, olvasó ember, mint *Tamás Bálint* traktoros és állattenyésztő, akinek könyvritkaságait országos, nagy könyvtárak is megirigyelhetnék.

A mai községi könyvtár láttán mindezt nehéz elhinni. A 6 ezer kötet jelenleg egy kőpadlójú, salétromos falú épület két helyiségében van, ám a könyvtár előző elhelyezése még ennél is rosszabb volt.

„Évek óta viaskodom a tanáccsal – mondja *Vörös Lajosné*. Úgy vették át az épületet, hogy a hibákat nem javították ki azóta sem. Kályha nem volt... Januárban már nem bírtam ki, bezártam, de februárban ismét kinyitottam, nehogy elszokjanak a könyvtártól az olvasóim. Végül kaptam kályhákat, de vagy azok rosszak, vagy a kémény: ha begyújtok, fojtó füst támad. Nekem kell gondoskodnom a tüzelőről, a gyújtósról is.”

A könyvtárosnő hangjában mégsincs indulat. Tíz éve tart itt a hiábavaló küzdelem. A bakonyi fölgeteg nemcsak a mesében létezik, hanem a könyvtárban is jelen van, mert az ajtók hézagosak. Ami igazán mesébe illő: ebben a könyvtárban mindig vannak olvasók, a heti 6 óra nyitvatartás idején gyakran nyitják rá a könyvtárosa az ajtót. Igaz, nem maradnak sokáig... „Megérdemelné ez a község, hogy tisztességes könyvtára legyen” – mondja *Vörösné*. Szövetségese ebben a párttitkár és az iskolaigazgató, de mindeddig kevés eredménnyel járt fellépésük.

– Hogyan lett könyvtáros?

– „Az elődöm beszélt rá” – emlékezik vissza a kezdetekre a könyvtárosnő, aki most nyugdíjasként dolgozik a tsz irodáján. „Igaz, csak nyolc általános iskolai osztályt végeztem, de mindig szerettem olvasni, sőt, a látszat ellenére közéleti ember is voltam. Erről a könyvtárosság alatt szoktam le. 1977-ben a könyvtár feltételei teljesen leromlottak, akkor le akartam mondani, de mert úgy éreztem, szükség van

rám, végül is maradtam. Nemsokára meghalt a férjem, elvesztettem a szüleimet is – ezután nekem lett fontos a könyvtár, én vártam a legjobban a kölcsönzési estéket. Leginkább a gyerekeket szeretem, ők egészen a bizalmukba fogadtak. A fizetségem 600 forint egy hónapban, hetenként kétszer három órát tartok nyitva.

Könnyebb lett a dolgom, amióta a központi ellátó rendszertől kapjuk a könyveket. Azelőtt féltem a könyvrendelésektől, soha nem tudtam, milyen értékes művek maradtak ki az én hibámból, ráadásul nehéz volt jól gazdálkodni a kevés pénzből. Most nemcsak a könyveket kapom készen, feldolgozva, de ha valamilyen kérdésre-kérésre nem tudok válaszolni, csak írok Veszprémbe, és postán megkapom a feleletet vagy a könyvet, amit az olvasók kértek tőlem. A megye úgy is segít, hogy írt – többször is – a tanácsnak a fűtés ügyében, s erre legalább kályhát kaptunk. Csak az a baj, hogy a megyei könyvtár hisz a községi ígéretekben, pedig én tudom, hogy azokból úgysem lesz semmi”.

Vörösné borulátásán nem csodálkozom. Tisztelettel nézek rá és a többi szorgalmas tiszteletdíjasra is, a hasonló sorsúakra. A dunántúli kis falvakra ez a jellemző. Az elköltözött pedagógusok utódai háziasszonyok, nyugdíjasok, tanácsai tisztviselők. Még nem tudatosodott bennük, hogy a községben most ők a tudás őrzői, s hogy ma is missziót teljesítenek, ha nem is egészen úgy, mint a kezdetekben. És nagyon kell nekik az a 4–500 forint is, amit a könyvtároskodásért kapnak.

A *Könyvtáros* 1981. évi 3. számában *Böröndi Lajos* írt a tiszteletdíjasokról. A velük szemben támasztott fő követelmények közé sorolta, hogy legyenek kezdeményezők, érdeklődők, tudjanak kapcsolatot teremteni, és fogadják el a szakmai segítséget. Jómagam legfontosabbnak ezt az utóbbit tartom. (Lehet, hogy a könyvtárosként is működő népművelők ennek hiánya miatt nem válnak be sok helyen?) A segítség nyújtása és elfogadása azért lényeges tényező, mert csak ezzel tudják a módszertani központok eredményessé tenni a tiszteletdíjasok munkáját. A segítség formái persze változtak az évtizedek során.

Megyéinkre a kétlépcsős módszertani munka jellemző: a megyei módszertani vezetés összefogja, irányítja és önálló munkára ösztönzi a városi könyvtárakat és az ellátó központokat, amelyek szakmódszertani és kézzelfogható, gyakorlati segítséget nyújtanak a községi

könyvtárak tiszteletdíjasainak. Fontos, hogy velük, és ne helyettük dolgozzanak. Ezért nélkülözhetetlenek az alapfokú képzési alkalmak, amelyeket a módszertani központok szerveznek; a megyei módszertani irányítás évente képezi, de vizsgáztatja is a községi könyvtárosokat.

A segítség lényeges formája a szakfelügyelet, amelynek gyakorlásával Veszprém megyében a vezető szakfelügyelő a vizsgálandó területektől függően megbizva a hálózat bármelyik szakképzett, gyakorló könyvtárosát, a vizsgálat megállapításait pedig eljuttatja a fenntartónak.

A tiszteletdíjasok leginkább azonban a gyakorlati, a kézzelfogható, a könnyen érthető segítséget értékelik. Néhány példa a segítség módjaira a Veszprém megyei módszertani központok munkájából:

Ajka: itt a legtöbb a többféle teendőt ellátó tiszteletdíjas, ezért a különböző jellegű tennivalók szakszerű végzésének megtanítására fordítják a legtöbb gondot a módszertani munkával foglalkozó könyvtárosok. A végzett munkát az év végén részletesen értékelik, és megállapításait közlik a tanácsokkal.

Devecser: az ellátóközpont könyvtárosai szakmódszertani feladatokat végeznek. A gyermekkönyvtáros bemutató előadást tart, a feldolgozó rendezi a rendszerbe tartozó könyvtárak katalógusait, az olvasószolgálatos munkatárs az olvasópályázatokat kiterjeszti a községekre is, és szorgalmazza – filmvetítések, előadások szervezésével –, hogy a falusi fiatalok tartsanak helyi rendezvényeket a könyvtárakban.

Pápa: ahhoz képest, hogy sok község tartozik a városi könyvtárhoz, kevés itt a módszertani munkát végző könyvtáros, ezek azonban évenként szerveznek továbbképzést és értékelő értekezletet.

Tapolcán egymás mellett élnek a régi és az újabb formák. Rendszeresen előírják és számon kérik a mennyiségi követelmények teljesítését; az új könyvtárosoknak évenként alapfokú felkészítést, a régieknek több alkalommal továbbképzést tartanak; forgatókönyv-adatbankjuk révén pedig bármilyen könyvtári rendezvényhez azonnali és gyakorlati segítséget tudnak adni.

Váralpota: a közigazgatási átszervezés következtében a városi könyvtárra szakadt a városkörnyéki szerepkörű községek módszertani ellátásának feladata. Ez nemegyszer kettős gondozással jár a központi ellátásban is részesülő településeken, mert Váralpota nem ellátó-

központ. A városi könyvtár színvonalas előadás-sorozatot is szervez a hozzá tartozó községek könyvtárosainak.

Veszprém: a módszertani tevékenység itt főleg gyakorlati jellegű. A módszertani központ néhány napja elkészítette a községek számára szükséges legfontosabb kézikönyvek listáját, s évenként ad ki gyarapodási jegyzéket. Negyedévenként módszertani levélben tájékoztatja a helyi könyvtárosokat olyan alapfokú könyvtári tudnivalókról, mint a statisztika készítése, a könyvtári adminisztráció és a tájékoztatás.

Ez az írás sok, ide tartozó kérdést fel sem vetett szerteágazó témánkban, hiszen ahány település, ahány könyvtár, annyiféle a gond, a megoldatlan kérdés. Tény, hogy a tanácsi könyvtárhálózat legkisebb egységeiben, sejtjeiben, a községi könyvtárakban nevelődött olvasóvá, könyvtárhasználóvá egy egész nemzedék. Falusiak ezreit látják el olvasmánnyal ezek a könyvtárosok, és rendelkeznek egy

olyan lehetőséggel is, amit mennél nagyobb, felszereltebb egy könyvtár, annál nehezebben tud megadni olvasóinak: nevezetesen a személyességgel, az olvasó-könyvtáros meghitt kapcsolatával.

Sok a gond a tiszteletdíjasokkal. Személyi, anyagi, tárgyi, képzettségi nehézségek rontják az egyébként is rossz könyvtári helyzetet. Amíg nincs jobb megoldás, a mind önállóbbá váló községek vezetőivel értessük meg, hogy az alkalmas személy kiválasztásától kezdve annak díjazásáig ők tehetik a legtöbbet községük könyvtáráért. Tudomásukra kell hozni azonban azt is, milyen segítséget nyújthatnak mindehhez a módszertani központok.

Hogy a közigazgatási határok változásai, a tanácsi költségvetési rovatok adatai is beleszólnak a tiszteletdíjasok munkájába és a falusi könyvtárügybe, ez csak gondjaink számát növeli és arra int: szüntelenül kísérjük figyelemmel a tiszteletdíjasok helyzetének alakulását.

Turainé Matzkó Emma

Erőfeszítések egy könyvtár felépítéséért

Mint arról a *Könyvtáros* beszámolt, a Szolnok Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága az elmúlt évben könyvtáráépítési pályázatot hirdetett. A pályázat eredményének közzétételére a legjobb alkalomnak a könyvtár félszázados fennállásának emlékülése – 1984. december 13 -a – kínálkozott.

A beérkezett pályaművek szerzőinek legtöbbje a kiírt követelményeknek megfelelően az elvárt magas színvonalon és nagy felelősséggel oldotta meg feladatát. A tanács által megvásárolt kilenc pályamunka bármelyikét bizonyos módosításokkal megvalósíthatnák a Tiszai Hajósok terére tervezett építkezéssel. A régen kinőtt épületben szorongó megyei könyvtár helyzete ma csak új, modern könyvtár felépítésének reményében viselhető el, nemcsak a könyvtárosok, hanem a sokszor kiszoruló olvasók és a hiányosan megvalósítható szolgáltatások szempontjából is. Érthető tehát a szakmának az a törekvése, hogy a jubileumi

ünnepség kapcsán a figyelem középpontjába került megyei könyvtár ügyét a végleges megoldásig ébren kívánja tartani. E cél érdekében szervezte meg Szolnokon 1985. április 23-án és 24-én az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, valamint a Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár az országos könyvtáráépítési konferenciát. (Az eseményről a *Könyvtáros* 1985. évi 6. számában hírt adott, 8. számában pedig közölte Papp Istvánnak a tanácskozáson elhangzott előadását.) Az 1972-es székesfehérvári konferencia után ez volt a második ilyen témájú országos tanácskozás hazánkban.

A könyvtáráépítés általános kérdéskörének megvitatásán felül a konferencia hangsúlyozott célja az új szolnoki megyei könyvtár tervpályázatán szereplő pályaművek szakmai értékelése, azaz a szakma (építők és könyvtárosok) felkészítése volt a könyvtáráépítés feladatára. Hasonló elképzelés vezette 1972-ben a székesfehérvári találkozót is, amikor az ezeréves vá-

ros új megyei könyvtárának megépítésében reménykedett. Az a könyvtár nem épült meg!

Most Szolnok reménykedik, s igyekszik mindent megtenni azért, hogy a nehezebbé vált körülmények ellenére is beváltsa a megye lakóinak tett ígérését. Az ügy melletti okos érvelésben, kiállításban nincs hiány, s a megye vezetőinek őszinte jó szándéka is megkérdőjelezhetetlen. A lakosság ismeri a terveket, a sajtó, a rádió gyakran foglalkozik velük. Örövendetes, hogy az igény a megye lakossága körében valóban megvan, ezt bizonyítják egyebek között a kiállítás vendégkönyvében olvasható bejegyzések. Ezek szerint a város, a megye lakossága szükségesnek és megvalósíthatónak tartja az új könyvtár felépítését. Gyakran hangoztatott kérése, hogy belátható

időn belül – tehát még az új ötéves tervben – megépüljön.

A megyei tanács művelődésügyi osztálya már megrendelte a KÖZTI-től a tanulmánytervet, s a tervezők további versenyztetésére is gondol a kiviteli terv majdani megrendelésekor. Újabb megyei erőket kell azonban megmozgatni ahhoz, hogy ez a lakosságnak járó kulturális alapszolgáltatást nyújtó intézmény valóban el is készüljön.

Sikeres és tanulságos tanácskozásunk lezajlása után nekünk, Szolnok megyeieknek a könyvtárépítési konferencia szókapcsolatból ezúttal inkább az első, a *könyvtárépítés* a fontos.

Dr. Horváth Károly

Kérdezz – felelek

Könyvtárosok kérdezik, hogy a szülési szabadságra vonatkozó, 1985. szeptember 1-én hatályba lépett rendelkezések milyen új, az eddigiektől eltérő szabályokat tartalmaznak.

Válasz:

A Munka Törvénykönyve végrehajtásáról szóló 48/1979. (XII. 1.) Mt számú rendeletnek (Mt. V.) a szülési szabadsággal kapcsolatos kérdéseket szabályozó 54. §-át a *Művelődési Közlöny* 1985. évi 4. számában is közzétett 4/1985. (I. 17.) MT számú rendelet 1985. szeptember 1-i hatállyal módosította. Az új jogszabály legfontosabb rendelkezése az, hogy a szülési szabadság mértéke 20 hétről 24 hétre emelkedik. Az a terhes nő tehát, akinél az illetékes hatósági orvos a szülés várható időpontjaként 1985. szeptember 1-ét vagy annál későbbi időpontot jelölt meg, 24 hét szülési szabadságra jogosult. Amíg azonban a szeptember elseje előtti időpontra megjelölt szülés esetén a 20 hét szülési szabadság szülés előtt négy héttel történő kiadásának megkezdésétől a dolgozó nő kérésére – szakorvosi vélemény alapján – el lehetett tekinteni, a 24 hét szabadságra jogosultaknak – tehát azoknak, akiknek a szülés várható időpontjaként szeptember elsejét vagy azt követő időpontot jelölték meg – szabadságát úgy kellett, illetve kell a jövőben ki-

adni, hogy abból négy hét a szülés várható időpontja elé essen. Tekintettel arra, hogy a 24 hét szabadságra már minden, munkaviszonyban álló szülő nő jogosult, az új rendelkezés nem tartalmazza azt a szabályt, hogy a szülési szabadság rendellenes szülés esetén – szakorvosi javaslatra – négy héttel meghosszabbítható. Ez a lehetőség tehát csak a húsz hét szülési szabadságra jogosultak esetében volt meg.

Új, szintén 1985. szeptember 1-én hatályba lépett szabály az is, hogy ha a gyermeket a koraszülöttek ápolására fenntartott intézetben gondozzák, a szülési szabadság igénybe nem vett részét – a szülést követő egy év leteltéig – a gyermeknek az intézetből történő elbocsátása után is igénybe lehet venni.

Ha a gyermek halva születik, vagy a szülési szabadság ideje alatt meghal, a halál napját követő nyolcadik napon a szülési szabadság megszűnik. Szintén megszűnik a szülési szabadság, ha az újszülöttet állami gondozásba adják, mégpedig az azt követő napon. A szülési szabadság azonban ezekben az esetekben sem lehet hat hétnél kevesebb. Ezeket a rendelkezéseket szintén a 4/1985. (I. 17.) MT számú rendelet tartalmazza. A szabályok azonban nem újak, az említett kérdéseket eddig is így szabályozta egy 1963-ban kiadott és most hatályon kívül helyezett munkaügyi miniszteri utasítás.

Több segítséget a segítőknél!

„Eszközt a néptanító kezébe, hogy a népet olvasásszeretetre oktathassa, s az olvasási vágyat hasznos könyvek által kielégíthesse, s a népet mindenkor elláthassa jó olvasmányokkal. Mi legyen ezen eszköz? Az iskolai és népkönyvtár. Ezen intézményt fel kell venni a népiskolai oktatás keretébe. Az iskolai és népkönyvtár használatát be kell illeszteni a tantervbe. Ez programunk, ez célunk.”

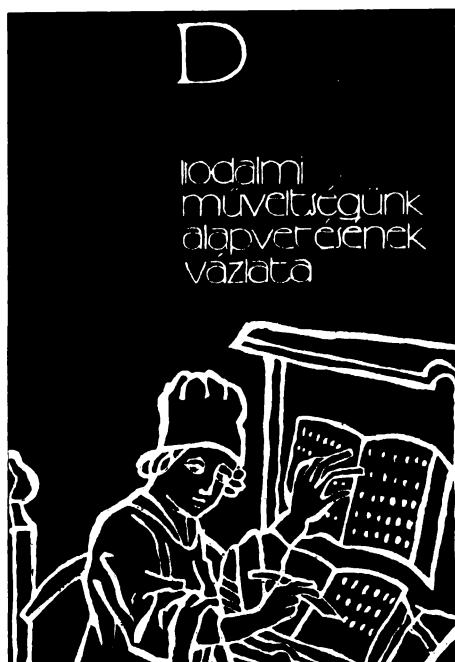
Nem kis, de annál nemesebb célt tűzött zászlajára a múlt században *Dolinay Gyula*, aki a népoktatás megszervezésén, az iskolai és népkönyvtárak létrehozásán fáradozott, ezért indította lapját is *Iskola és Népkönyvtár* címen. A mottóul választott idézet az 1878-ban induló lap első számából való. Most, több mint száz év távlatából sem mondhatjuk, hogy nemes

célja maradéktalanul teljesült. A terv *Eötvös József* elképzelése szerint indult. A műveltségi színvonal emelésére minden település iskolájában könyvtár felállítását tervezték. Ez az iskolában felállított könyvtár a népkönyvtár és az iskolai könyvtár funkcióját egyaránt hivatott lett volna betölteni.

A magyar könyvtárak történetéből tudjuk, hogy az utókor nem mindenben követte a jeles elődök útmutatását, mert egy-egy településen – a lélekszámtól függetlenül – más-más hálózatba tartozó több könyvtár alakult ki. Legszembetűnőbb a tanácsi és az iskolai könyvtárak rivalizálása, illetőleg sokszor felesleges egymás melletti működése. Ezen a pazarló gyakorlaton a felszabadulás utáni könyvtárpolitika sem tudott lényegesen változtatni.

Egyesítés az egységes fejlődésért

A 70-es évek közepe óta a két könyvtárhálózat közötti együttműködési törekvéseket országosan is támogatták. Ennek első lépéseként kezdeményezések születtek arról, hogy az erősebb tanácsi hálózat segítse a szakmailag gyengébb, igazi hálózattá még alig szerveződött iskolait. Somogy megyében e törekvés jegyében jött létre *A Somogy megyei iskolai könyvtárhálózat középtávú fejlesztési terve (1982–1990)* című dokumentum, amelyet a megyei könyvtárral egyeztetve a pedagógiai intézet igazgatója állított össze. Ebben meghatározták, hogy a megyében hol legyen önálló iskolai könyvtár, hol hozzanak létre úgynevezett kettős funkciójú – egyesített községi (területi) és iskolai – könyvtárat, és kimondták azt, hogy a csak alsó tagozatos iskolával rendelkező településeken a tanácsi könyvtárhálózat fiókkönyvtára végzi majd az iskolai könyvtári feladatokat is.

A megyei könyvtár módszertani osztálya az e dokumentumban meghatározott elvek alapján fogott hozzá a kettős funkciójú könyvtárak létrehozásához, illetve már korábban segítette a barcsi városkörnyék ilyen kísérletét. Munkájában az a szándék vezérelte, hogy csak ott kezdjenek hozzá az integráció megvalósításához, ahol a személyi és a tárgyi feltételek maradtaklanul megvannak, s az egyesítés után mindkét fél (hálózat), de leginkább a használók magasabb színvonalú szolgáltatást kapnak, mint addig.

A Somogy Megyei Tanács V. B. művelődésügyi osztályának vezetője által kiadott 17940–1/1983. számú *állásfoglalás* az iskolai könyvtárak működéséről, felügyeleti és módszertani irányításáról, az iskolai és a közművelődési könyvtárhálózat együttműködéséről egyebek között így hangzik: „A megyei művelődésügyi osztály megbízásából az iskolai könyvtárak könyvtári szakmai-módszertani irányítását mint módszertani központ a Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár látja el, hálózati alközpontjai, a városi-járási könyvtárak és az iskolai báziskönyvtárak segítségével; szorosan együttműködve a Megyei Pedagógiai Intézettel, figyelembe véve a könyvtári szakfelügyeleti munkaközösség vizsgálati megállapításait. A megyei könyvtár támogatást és közvetlen szakmai-gyakorlati segítséget nyújt a könyvtári állomány szakszerű nyilvántartásához és annak feltáráshoz, a feleslegessé vált könyvtári anyag kivonásához és további hasznosításához.” (A teljes szöveg megjelent a *Somogyi Könyvtárak* című megyei híradó 1983. évi 1–2. számában.)

Az egyesített könyvtárakkal szemben támasztott magasabb követelmények a módszertani osztályt is nehéz feladat elé állították, hiszen rendezett és feltárt állomány nélkül elképzelhetetlen egy könyvtár rendeltetésszerű működése. Márpedig a megye iskolai könyvtárai, éppen a rendszeres szakmai segítség híján, nem mindenben felelnek meg a szakmai követelményeknek.

Elvben messzemenően elfogadtuk azt a tényt, hogy ott egyesítjük a könyvtárakat, ahol a tanulók létszáma még megengedi, és az összevonás feltételei a leginkább adva vannak. A gyakorlatban azonban elsősorban a szükség szülte az összevonásokat. Hozzátenném, talán az ésszerű szükség, hisz két könyvtár helyett egy faluban egyetlen jól szervezett könyvtár is el tud látni kétféle feladatot, még hozzá magasabb színvonalon és hatékonyabban. Ezért

egyesítettünk a közelmúltban több könyvtárat.

Az intézmények összevonásakor felmerült kételyeinket, tapasztalatainkat íme a szakmai nyilvánosság elé tárjuk, hogy a továbbiakban használható tanácsokkal szolgáljunk a tervezéshez és a hasonló munkákhoz.

Szívesen fogadott segítség?

Az iskolai könyvtárosok (akik órákedvezményért látták el feladatukat) nem szívesen vették munkálkodásunkat. Az egyesítés munkaigényes műveletéhez nem találtunk partnerre bennük, miközben mi egész nap ellenőriztük az állományt és próbáltuk megtisztítani a régi, elavult anyagtól, írtuk a cédulát a megmaradt könyvekről – mert, sajnos, az iskolai vásárlásokra az egyedi beszerzés a jellemző. Ennek a gyakorlatnak az a következménye, hogy több ezer cédulát kell írni ahhoz, hogy elfogadható raktárilap-nyilvántartás és katalógus legyen a könyvtárban. Tanár kollégáinknak azonban a tanítás mellett vajmi kevés idejük maradt ahhoz, hogy részt vegyenek a munkában, illetve a jövőre való tekintettel elsajátítsák tőlünk az állományrendezés és feltárási tudnivalóit. Még szerencse, hogy gépkocsivezetőnk irányításával 3–4 gyerek mindig szívesen segített a könyvkártya elhelyezéséhez szükséges könyvsarkok beragasztásában. A munka nagyságára jellemző, hogy egy körülbelül 7 ezer kötetes könyvtárban 88 kiszállási napot töltöttünk. Ez alatt ellenőriztük az állományt, az iskolai könyvtár anyagát, megtisztítottuk a fölös példányoktól, majd – mivel a szükséges nyilvántartások hiányoztak – újra leltároztuk. 6 ezer könyvnek cédulát írtunk, s ezeket rendeztük is, közben törölési jegyzékeket gépeltünk stb.

Egy 6 ezer kötetes könyvtárban 63 kiszállási napot töltöttünk úgy, hogy az egyeztetéssel kapcsolatos adminisztrációs munkát már benn a megyei könyvtárban végeztük el.

Általánosságban elmondható, hogy pedagógus kollégáink szemmel láthatóan nem örültek jelenlétünknek. Meglepő módon talán éppen azok, akik leginkább használják az iskolai könyvtár könyveit. Felesleges háborgatásnak tűnt számukra, hogy a több éve kikölcsönzött köteteket bekértük tőlük állományellenőrzésre. Igaz, igyekeztünk még aznap visszaadni nekik a könyveket, de most már a közben elkészített könyvkártyákat alá kellett írniuk, s ezzel mintegy felelősséget is vállalniuk a könyvekért. Nekünk ez volt a természetes, ők viszont

némely esetben bizalmatlanságnak fogták fel, s nem értették, hogy a számukra munkaeszközként használt (uram bocsá' fogyóanyagként nyilvántartható) könyvek miatt miért ez a nagy adminisztráció.

Csak jelezzük, hogy mi is szívesen lemondunk volna a cédulák írásáról, ha ez a könyvtár normális működéséhez nem volna elengedhetetlen. A katalógusok lebecsüléséből, abból, hogy a pedagógusok feleslegesnek tartják a feltárást, azt állapítottuk meg, hogy egy részük nem ismeri és nem használja ki a könyvtár adta lehetőségeket az oktatásban. Hiszen mi jól tudtuk, ha feltárjuk az állományt, minden egyes könyv gyorsan visszakereshető lesz, a könyvtáros bármikor a pedagógusok rendelkezésére tudja bocsátani. Ezért kértük azt az áldozatot tőlük, hogy várják meg türelemmel a könyvtár rendbetételét.

Az általunk összevont könyvtárak többségében a megyei tanács művelődésügyi osztályának intézkedésére sikerült főhivatású könyvtárosi álláshelyet szervezni. A jövőre vonatkozóan azonban tudatosítani kellene, hogy az iskolában végzett könyvtárosi munka nem másodállásként kezelendő, s az olyan könyvtáros, aki könyvtárosi munkaidejének nagy részében ta-

nít, ezeknek a magasabb szintű követelményeknek nem tud megfelelni.

Vajon gondoltak-e arra az illetékesek, hogy megfelelő szakismeret híján a tiszteletdíjas vagy órakedvezményes pedagógus képes lesz-e a kettős funkciójú könyvtárban a munkát elvégezni, továbbá, hogy az eddig ott végzett munka mivé lesz, ha idő vagy szakértelem híján a megkezdett magasabb szintű feltárást félbeszakad? Könnyen úgy járhatnak, mint azok a vállalatok, amelyek a drága pénzért vásárolt állóeszközeiket éveken át szabad ég alatt tárolták, s megvárták, hogy az időjárás tönkretegyje őket.

Felvetődik a gondolat, érdemes volt-e ennyit dolgoznunk? Mert mit lát most a külső szemlélő? Hónapokig zárva tartó könyvtárat, zsúfolt polcokat (hiába a szakmai segítség, ha nincs megfelelő alapterületű helyiség), akadékoskodó könyvtárosokat, akik kinosan ügyelnek a nyilvántartás pontosságára. Vajon megértik-e valaha is a használók, hogy mindezt nekik és értük tettük? Talán. És addig? Természetesen csak ott fogunk újabb könyvtárrendezésbe, ahol a tárgyi feltételek meglesznek. Fogadkozunk, s közben felkészülünk a következő, hosszan tartó munkára, és tervezük: Egy kb. 6 ezer kötetes könyvtár rendezése 60 kiszállási nap. Átlag négyen megyünk ki, egy nap alatt elfogy nyolc kávé, mert néha fáradtság tör ránk a feszített munkától. Egy csomag nescafé tehát 8 napra elegendő. Végy 2 doboz nescafé, 10 dkg tejport és fél kiló mokka cukrot, egy csomag papírtörölközőt és egy Bip kézkimélő mosogatószer, meg több ezer üres cédulát, valamint fejenként egy raktározási táblázatot! Továbbá tégy félre pár forintot, mert a kiszállási pénz a napközben a vendégbéd térítési díjára sem elegendő, a kisvendéglői árakról nem is szólva. A napi egy liter rostos ivólé már igazán csak ráadás.

De talán nemcsak a mi érdekünk egy szervezett, jól működő hálózat kialakítása. A gyakorlatból ismerve az iskolai könyvtárak helyzetét, javasolom, hogy a Pedagógiai Intézettel közösen, a technikai eszközök karbantartására alakult csoport mintájára, szervezzünk könyvtárakat rendbe hozó brigádokat, amelynek a helyi könyvtárosok segítő partnerei lesznek. Így talán hamarosan elmondhatjuk, hogy annyi év után végre megvalósítottuk Dolinay mester óhaját.

Varga Róbert

A megyei gyermekkönyvtári munka hálózati kisugárzása

Az általános iskolások időhiánnyal is küszködő korosztályát az olvasásnak visszahódítani a televíziótól, a videózástól, felfedeztetni a könyvtárat – ez minden gyermekkel foglalkozó könyvtáros gondja és álma. Az adott körülmények között megnyerni a tizenéveseket, tudatosítani bennük, hogy a könyvtár természetes közege lehet életüknek, hogy ugyanolyan hétköznapi tevékenység legyen a könyvtár használni, mint írni, olvasni, televíziót nézni. Mindehhez otthonosan kell érezniük magukat a könyvtárban, s biztonságot adó ismeretekkel kell rendelkezniük. Ehhez a tantervi előírások, követelmények önmagukban kevesek. Igaz, amit Galilei állított: nem lehet valakit valamire megtanítani, csak hozzásegíteni ahhoz, hogy a tudást maga szerezzé meg.

Segítség az iskoláknak

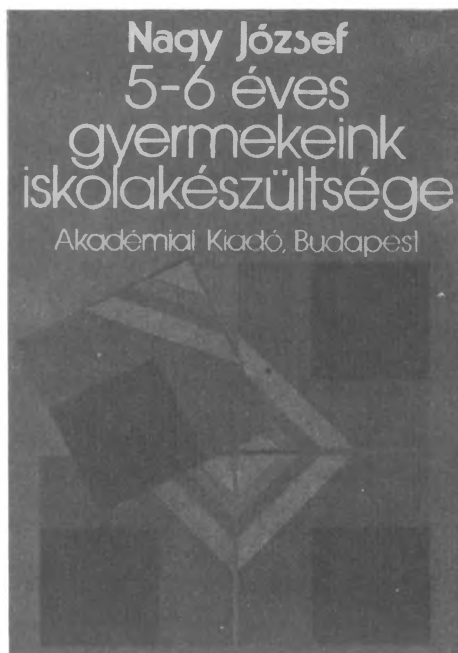
Az ismeretek megszerzésének élményt nyújtó, játékos lehetőségét akartuk megteremteni könyvtárhasználati vetélkedősorozatunk meghirdetésével az egri általános iskolák 6–7. osztályos tanulói számára. A vetélkedő anyagának összeállításakor nem a lexikális tudás felmérése, hanem a lényeges ismeretek elsajátítása és ezek alkalmazása volt a célunk. Nemcsak a mindennapi könyvtárhasználatot kívántuk elérni minél szélesebb körben, hanem kíváncsiak voltunk igényeikre, fantáziájukra, leleményességükre is.

Eger tizenhárom iskolája közül nyolc nevezett be a vetélkedőre. (Két iskolában jelenleg még nincs felső tagozat.) Az iskolai könyvtáros szervezte meg az iskolán belüli felkészülést. Olvasói katalógussal a három éve működő központi ellátás ellenére is csak három iskolai könyvtár rendelkezik (ezek korábban a gyermekkönyvtár fiókjai voltak), emiatt a katalógusok használatát könyvtárunkban, a megyei könyvtár gyermekrészlegében gyakorolták az

iskolák négyfős csapatai. Egyéni és csoportos foglalkozás, felkészítés, beszélgetés váltotta egymást. A vetélkedősorozat jó hangulatú volt, számtalan hasznosítható ötletet, visszajelzést kaptunk.

A városi könyvtárhasználati vetélkedősorozat eredményei meggyőztek bennünket arról, hogy a sorozatot megyei hálózati programként is megszervezhetjük. Elküldtük hát a felhívást a városi könyvtáraknak, amelyek bekapcsolódtak a programba. Az Egerben rendezett elődöntők forgatókönyveit eljuttattuk a felkészítő gyermekkönyvtáraknak.

A megyei döntő sikere megerősített hitünkben: az ilyen jellegű módszertani munkára szükség van! A forgatókönyveket a *Heves Megyei Módszertani Füzetek* következő számában jelentetjük meg, amely a megye minden

könyvtárába eljut. (Az országos szakmai kiadványokból a csekély példányszám miatt, sajnos, nem kapnak.) A forgatókönyvek közreadásával mintához jutnak a könyvtárak, másrészt egy-egy foglalkozás előkészítése kevesebb munkát követel majd tőlük.

Ugyancsak megyei programként szerveztük meg a szavalóversenyt. A felkészüléshez a megyei gyermekkönyvtár állított össze ajánló bibliográfiát. A hálózatba tartozó gyermekkönyvtárak rendezték meg az elődöntőket, ezekből 26 tanuló jutott a megyei döntőbe.

A Benedek Elek születésének évfordulójára készített *Meseböngészde* című rejtvényfüzetünk szintén a megyei könyvtár módszertani osztályának segítségével jutott el a könyvtárakba. Értékelésére a gyermekkönyvhét programjaként került sor, s erre a szülők és a könyvtáros kollégák elkísérték az eredményesen dolgozó gyermekeket.

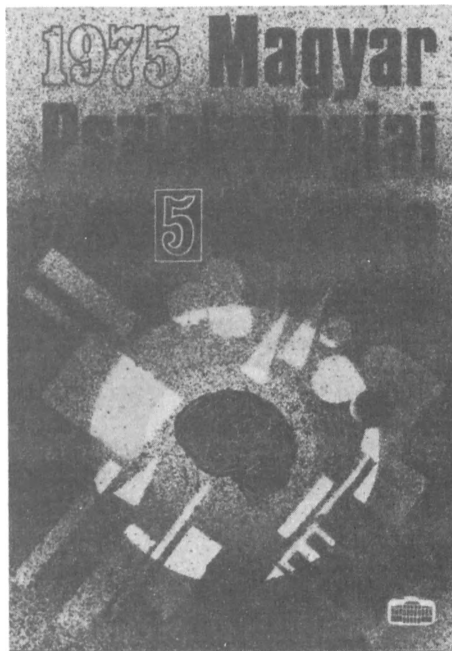
A megyei könyvtár jelentette meg a gyermekkönyvhét megyei programjait összesítő meghívót, s az író-olvasó találkozók szervezésével is segítette a tagkönyvtárakat.

Segítség a gyermekkönyvtárosoknak

Évente két alkalommal módszertani megbeszélést tartunk a főfoglalkozású gyermekkönyvtárosoknak. Egyeztetjük a kiadványokkal, rendezvényekkel összefüggő teendőket. A programok közös szervezése kitágítja egy-egy könyvtár lehetőségeit, kizárja a párhuzamos szervezéseket.

Hazánk felszabadulásának 40. évfordulójára a hatvani Ady Endre Városi Könyvtár gyermekkönyvtára történelmi mozaikjátékot állított össze. Ezt a többi könyvtár is hasznosította. Az értékelésre Hatvanban került sor. Ez újabb lehetőséget adott arra, hogy a gyermekolvasók megismerkedjenek a lakóhelyükön kívüli könyvtárakkal is. Az ilyen formában szerzett benyomások, élmények hatásosabbak, maradandóbbak a szóbeli ismereteknél. Hiszen minden könyvtári munka – így a módszertani is – értük van.

Nem véletlen tehát, hogy az évenként rendszeresen ismétlődő egyhetes noszvajai módszertani továbbképzésen Heves megyében gyermekkönyvtári téma is mindig helyet kap a programban. Két alkalommal gyakorlati foglalkozás bemutatására is sor került. A megyei

módszertani megbeszélések állandó résztvevője a gyermekrészleg képviselője.

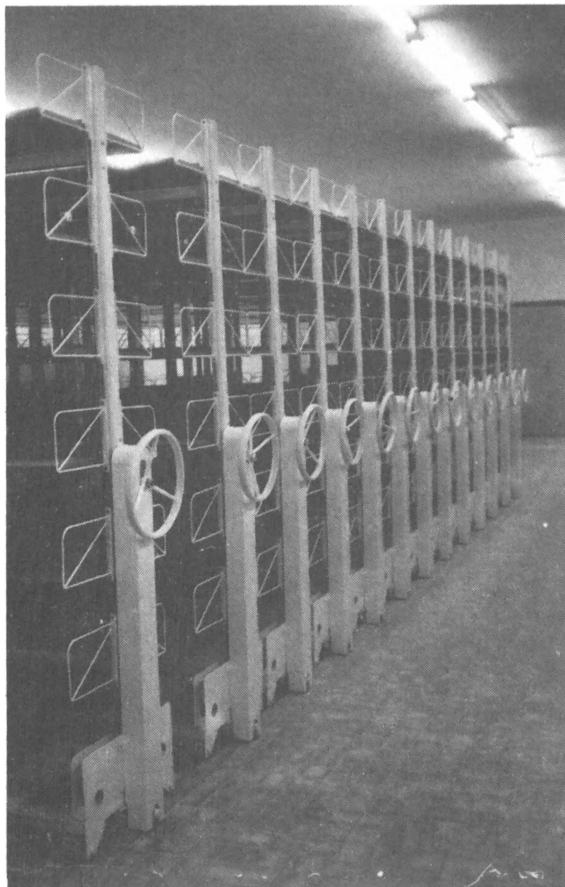
Az eddigi megyei könyvtári tapasztalataink igazolják azon elképzelések, tervek helyességét, amelyek szerint a hálózati központok módszertani osztályának összehangoló tevékenysége révén el kell érni, hogy az egyes osztályok, csoportok szakmai munkája a hálózatba is kisugározzon. A gyermekkönyvtár működjék együtt a módszertani osztállyal, s a módszertani tanácsadás és a gyakorlati együttműködés egészítse ki egymást, épüljön egymásra.

A megyei könyvtárban a gyermekrészleg önálló szervezeti egység, amelynek feladatai közé tartozik az iskolák központi ellátása is. Heves megyében Egerben, Gyöngyösön és Hatvanban szerveztük meg a központi ellátást. Ez is összekötő kapocs a hálózati alközpontokkal. Az a tapasztalatunk, hogy a hálózati kapcsolatokban a szolgáltatásnak, a szakmai ötletnek és az erők egyesítésének ma is van létalapja.

A hálózati központokban kialakult szakmai munkamegosztás előnyeit kamatoztatni kell az egész könyvtári hálózatban, mert segíti a kisebb könyvtárak szakmai előrelépését.

Dr. Földessy Árpádné
az Egri Megyei Könyvtár
gyermekkönyvtárának munkatársa

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

**MERABONA
és
TÉKA
típusú bútorainkat,
melyek
IRINGÓ
alvázra szerelve
tömörraktárak
berendezésére is
alkalmasak**

Gyártja: MEZŐGÉPIPARI

SZÖVETKEZETI

KÖZÖS VÁLLALAT, SZANY

Felvilágosítás, berendezési tervek, árajánlat készítése:

CAVALLONI GYÖNGYI

Budapest XI., Szakasits Á. u. 32/a. X. 95. 1119

Telefonüzenet: 663-226

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete által kiírt legutóbbi pályázaton a következők nyertek díjat: Az első témában (A könyvtárosok közérzetének, a pálya társadalmi megítélésének vizsgálata és javaslatok a különféle szinteken, különféle intézmények által teendő intézkedésekre) második díjat érdemelt ki *Csobai László* (Békéscsabai Megyei Könyvtár) *A könyvtárosok élet- és munkakörülményei Békés megyében* című pályaművével, valamint a *Feketéné Tordai Emese-Fazekasné Sin Gyöngyi-Varga Zsuzsa* szerzői hármas (SZMT Központi Könyvtár, a Videoton szakszervezeti könyvtára, Székesfehérvár) a *Könyvtár-, könyvtároskép a Videotonban* című dolgozatával. Harmadik díjat kapott *Zelles Ilona* (Szombathelyi Megyei Könyvtár) *A könyvtárosok közérzete, élet- és munkakörülményei Vas megyében* c. pályamunkájáért; különdíjat pedig a *Bátonyi Béláné* (MM Vezetőképző Intézet) *Jakubecz Ilona* (FSZEK X. sz. Főkönyvtár) szerzőpáros *Könyvtárosnők gyenesen* c. munkájáért, valamint *Fazekasné Várfalvi Erzsébet* (Mezőberényi Nagyközségi Könyvtár) és *Varga Róbert* (Kaposvári Megyei Könyvtár) *A könyvtárosok közérzetében a pálya társadalmi megítélésének vizsgálata egy felmérés tükrében* című közös pályaművükért.

A második témában – A kis települések könyvtári ellátása: a központi ellátás tapasztalatai, lehetőségei, szerkezeti modelljei – beérkezett pályázatokra a bizottság nem adott ki díjat.

A harmadik témáról (A helyi szakkönyvtárak és tájékoztatási egységek funkcióinak változásai, különös tekintettel az állomány alakítására és a tájékoztatási-közvetítói funkciókra) beküldött pályaművek közül második díjat nyert *Poprády Géza* (Országos Széchényi Könyvtár) munkája, amelynek címe megegyezik a kiírásban szereplő címmel; különdíjat kaptak *Ádám Éva* és *Kiss Edit* szombathelyi tanárképző főiskolai hallgatók közös dolgozatukért, amelynek címe *Vas megye szak-*

könyvtárainak funkciói, különös tekintettel az állomány alakítására és a tájékoztatási-közvetítói tevékenységre. Helyzetkép és javaslat.

A. Robert Rogers professzor, a Kenti Állami Egyetem (USA) könyvtári tanszékének vezetője 57 éves korában elhunyt. Egész életét a könyvtárosszállón töltötte, s bejárta annak szinte minden lépcsőfokát. 1969-ben került a kenti egyetem könyvtári tanszékére tanárnak, s ott 1978 óta váratlan haláláig tanszékvezetőként dolgozott. Szakmai érdeklődésének előterében az oktatás mellett a könyvtárak és a könyvtári szolgáltatások szervezeti korszerűsítése állt. Értékes tevékenységének elismeréseként Ohio állam könyvtárosszervezete 1976-ban *Az év könyvtárossa* címmel tüntette ki. Nevét a magyar könyvtárostarsadalom a Gombocz-ösztöndíj kapcsán ismerte meg, amelynek ügyeit kurátorként nagy szeretettel intézte, és sokat fáradozott azért, hogy az ösztöndíj fedezetül szolgáló pénzt évről évre megszerezze. Munkája során sok magyar ösztöndíjas első amerikai heteit könnyítette meg azáltal, hogy gondoskodásával elősegítette beilleszkedésüket az új, szokatlan környezetbe. Viszonzásul 1982-ben a Magyar Könyvtárosok Egyesületének meghívására egy hetet Magyarországon töltött, s mindent megtett azért, hogy minél jobban megismerje hazánk könyvtárügyét. (Sz. S.)

Lakossági kötvényt bocsátott ki 40 millió forint értékben a Könyvértékesítő Vállalat az új, Váci út 19. sz. alatti telephelyének építésével összefüggő beruházási kiadások, egyebek között a könyvtárellátás fejlesztésével kapcsolatos költségek fedezésére. Az Állami Fejlesztési Bank által tízezer forintos címletekben kibocsátott kötvé-

nyek után minden év szeptember elsején 11 százalékos kamat jár; a törlesztés négy év múlva kezdődik meg, és nyolc év múlva, 1993. szeptember elsején fejeződik be.

Szeptemberi értekezleti naptár: 3. Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségi ülése a Művelődési Minisztériumban; 11–12. A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának mezőgazdasági főiskolai tagozata által rendezett tanácskozás a Szegedi Élelmiszeripari Főiskola Központi Könyvtárában a főiskolai könyvtárak helyzetéről és a következő, VII. ötéves tervidőszak fejlesztési kérdéseiről; 17. A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának gazdasági főiskolai tagozata által szervezett tanácskozás a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskolán a számítógépes információ lehetőségeiről és együttműködési formáiról; 18. A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának teljes ülése az Országos Széchényi Könyvtár előadótermében. Tár-gya: a könyvtári anyagok bejelentéséről szóló új művelődési minisztériumi rendelet és a központi katalógusok, valamint szervezeti-ügyrendi kérdések; 19. A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség magyar nemzeti bizottsága által rendezett ünnepi ülés az OSZK székházában *Folytonosság és változás. 90 éves a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID)* címmel; 26. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének bibliográfiai szakbizottsága és az OSZK KMK helyismereti konferenciája az OSZK budavári épületében *Az indoxelés általános kérdései, különös tekintettel a helyismereti munkára* c. témáról.

Események, krónika 1970–1976

I. rész. 1970–1972

A *Könyvtáros* 1978 óta minden évben közli az előző esztendő szakmai eseménynaptárát. Az eddigi krónikák a folyóirat 1978. évi 6., 1979. évi 5., 1980. évi 5., 1981. évi 9., 1982. évi 9., 1983. évi 9., 1984. évi 8. és 1985. évi 7. számában jelentek meg. Mivel előzményük, *Bereczky Lászlónak A felszabadulás utáni magyar könyvtárügy kronológiája 1945–1969* című, a *Könyvtári Figyelő* 1970. évi első számában közölt összeállítása (kiegészítései az 1970. évi 3. számban olvashatók) 1969 végével zárul, a *Könyvtáros* és a *Könyvtári Figyelő* krónikája között eddig hétéves hézag volt. Megszüntetésére következő számainkban kerítünk sort azért, hogy közöljük az 1970–1976-os évkör kronológiáját.

A rövidítések jegyzéke:

FID = Fédération Internationale de Documentation

FSZEK = Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

HNF = Hazafias Népfront

IFLA = International Federation of Library Associations

KGM = Kohó- és Gépipari Minisztérium

KLTE = Kossuth Lajos Tudományegyetem

MKE = Magyar Könyvtárosok Egyesülete

MM = Művelődésügyi Minisztérium

MTA = Magyar Tudományos Akadémia

OKDT = Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács

OMKDK = Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

OOKDK = Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ

OPI = Országos Pedagógiai Intézet

OPKM = Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum

OSZK = Országos Széchényi Könyvtár

OSZK KMK = Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ

Eseménynaptárunk az általunk legfontosabbnak ítélt hazai könyvtárügyi események dátumait tartalmazza a hozzájuk kapcsolódó rövid leírásokkal együtt. Számba veszi a közigazgatási változásokat, valamint a vezetők személyének változását is a megyei, a főiskolai, az egyetemi könyvtárak és a nagy szakkönyvtárak, illetve az SZMT központi, a szakmai központi (szakszervezeti), továbbá a városi könyvtárak vonatkozásában. Az összejövetelek, valamint a könyvtárosegyesületi rendezvények közül a több megére kiterjedőket, illetve a nem előadás, hanem tanácskozás jellegűeket regisztrálja a jegyzék. A külföldön rendezett nemzetközi tanácskozások közül csak az IFLA és a FID éves (kétévenkénti) összejöveteleinek dátumait vettük fel.

A könyvtáravatások, -átadások esetében a felvétel alsó határa falusi vonatkozásban a legalább 120 m², a városokban levő könyvtárak esetében a 150 m² alapterület volt. A település jellegétől függetlenül igyekeztünk regisztrálni a legalább 100 m² alapterületű gyermek- és iskolai könyvtárak (-részlegek) létesítését is.

Végül megjegyezzük, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesülete az 1985. évi gödöllői jubileumi vándorgyűlésre kiadta *A Magyar Könyvtárosok Egyesülete ötven évének kronológiája, 1935–1985 c.* összeállítást. Ennek szempontjai különböznek ugyan az említett két krónika adatválogatási szempontjaitól, a három eseménynaptár segítségével nagy vonalakban mégis áttekinthető a magyar könyvtárügy elmúlt ötven évének fejlődése, érzékelhetők törekvései és értékelhetők teljesítményei. E hagyományápoló segédeszközök remélhetőleg arra ösztönzik majd az intézményeket, hogy a jövőben nagyobb gonddal jegyezzék fel saját életük eseményeit, gyűjtsék össze majdan megírandó történetük alapanyagát, készítsék el mindennapi életük kisebb-nagyobb élet-

megnyilvánulásainak egyidejű és folyamatos feljegyzéseit, amelyek hiánya munkánk összeállítását is nagyon megnehezítette...

1970.

JANUÁR

1. A Somogy megyei *csurgói* járás megszűnt; könyvtára nagyközségi központi könyvtár lett
A Tolna megyei *Dombóvár* városi rangra emelkedett; nagyközségi-járásai könyvtárából városi-járásai könyvtár lett
Az élelmiszeripari szakkönyvtári hálózat átkerült a mezőgazdasági és erdészeti könyvtári hálózatba
A szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár új igazgatója *Szurmay Ernő*
A Miskolci Városi Könyvtár új igazgatója *Győri Erzsébet*; előde, *Kordos László* nyugalmába vonult
Az MTA Központi Fizikai Kutatóintézetének könyvtára megindította a CAC számítógépes kémiai szakirodalomfigyelési szolgáltatást
A Szobi Járási Könyvtár (Pest m.) a József Attila Művelődési Központ épületében kapott 120 m² alapterületű helyiségeket
10. Életének 86. évében elhunyt *Köhalmi Béla* Kossuth-díjas egyetemi tanár, az irodalomtudományok kandidátusa, a Magyar Tanácsköztársaság helyettes könyvtárügyi megbízottja, az FSZEK ny. igazgatója, a *Magyar Könyvszemle* főszerkesztője
15. A Makói Városi-Járásai Könyvtár új igazgatója *Domokos László*
21. A Művelődésügyi Közlöny 2. számában megjelent az MM, a SZOT és a KISZ KB által meghirdetett pályázat a *Kiváló könyvtár* és a *Kiváló művelődési otthon* cím elnyerésének feltételeiről
22. Az MKÉ elnöksége megválasztja az új tisztségviselőket. Elnök: *Mátrai László*; titkár: *Székely Sándor*

FEBRUÁR

13. A Biharkeresztesi Járási Könyvtár (Hajdú-Bihar m.) 281 m² alapterületű új épületének felavatása

MÁRCIUS

11. Megalakult a Magyar Könyvtárosok

Egyesületének zenei könyvtárosi szekciója

14. A 150 m² alapterületű Fertőszentmiklósi Községi Könyvtár (Győr-Sopron m.) felavatása
23. Hosszabb ideig tartó felújítás után újra megnyílt a látogatók előtt a zirci Reguly Antal műemlékkönyvtár
- 24–25. A megyei könyvtárak és a megyei jogú városi könyvtárak helyismereti tevékenységet végző munkatársainak továbbképző konferenciája Szombathelyen

ÁPRILIS

1. A Szabolcs-Szatmár megyei *Kisvárdai* városi rangra emelkedett; nagyközségi-járásai könyvtárából városi-járásai könyvtár lett
Megkezdte működését a szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár önálló helyiségben kialakított pedagógiai részlege
9. Megalakult az alumíniumipari gyűjtőköri kooperációs kör
10. A Baranya Megyei Tanács V. B. határozatot hozott a községi könyvtárak körzetesítéséről
11. A sárvári Tinódi Gimnázium 153 m² alapterületű könyvtárának felavatása
- 13–19. A IV. Fejér megyei szakszervezeti könyvtári hét rendezvényei
14. Megkezdődött az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által a számítógépek könyvtári és dokumentációs alkalmazásáról szervezett tanfolyam. (Befejezése 1972. febr. 11-én)
- 15–16. Nyolc dunántúli, illetve észak-magyarországi megye könyvtárigazgatóinak és megyei tanácsi népművelődési csoportvezetőinek tanácskozása a kis települései megyék könyvtári ellátásának (körzeti könyvtárak szervezésének) kérdéseiről Pécsen, a *Könyvtáros* szerkesztősége, a Baranya M. Tanács és az OSZK KMK rendezésében
22. Az első országos könyvtárgépesítési ankét, az OSZK KMK rendezésében Budapesten
25. Az Egri Megyei Könyvtár műemlék-épületben kialakított, 853 m² alapterületű új otthonának felavatása

MÁJUS

9. A 191 m² alapterületű Miskolci Városi Könyvtári Központ és Szabó Lőrinc városi fiókkönyvtár felavatása
A nagy szamosi árvíz romba döntötte a Penyigei Községi Könyvtárt, és megromgált több mint 20 szabolcs-szatmári könyvtárt
11. Életének 66. évében elhunyt *Vásárhelyi Pákozdy Ferenc* József Attila-díjas költő, a debreceni KLTE könyvtárának ny. tudományos munkatársa
A MSZBT és más szervek által meghirdetett jubileumi olvasómozgalom befejezése a Nemzeti Színház műsoros estjén
- 14–16. Az országos népművelési (közművelődési) konferencia ülései az MTA dísztermében. A konferencia alkalmából *Kiváló népművelő* címmel tüntették ki *Fekete Dezsőt*, a Bácsalmási Községi Könyvtár vezetőjét és *Magyar Andrást*, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei SZMT Központi Könyvtár igazgatóját
15. A közművelődési könyvtári zenei részlegek fejlesztésével foglalkozó munkatársak tanácskozása Kiskunhalason, az OSZK KMK szervezésében
21. Konferencia a tudományos és a szakkönyvtárak statisztikai kérdéseiről a Kossuth Klubban az OSZK KMK szervezésében

JÚNIUS

1. Sopronban, az újjáépített Liszt Ferenc Művelődési Központban 755 m²-en – a korábbinál kisebb alapterületen – megnyílt a városi könyvtár
2. A 400 m² alapterületű Hajdúszoboszlói Városi Könyvtár felavatása
3. Az Olvasó népért mozgalom Szolnok megyei társadalmi elnöksége meghirdeti az *Otthont a könyvnek – otthont a művelődésnek* akciót
- 3–4. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének II. vándorgyűlése, Miskolcon, a Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtárában. Tárnya: a III. országos könyvtárügyi konferencia előkészítése
- 3–6. Írók és könyvtárosok első táborozása Szolnokon, a megyei könyvtár rendezésében
4. A Jászberényi Városi-Járásai Könyvtár

740 m² alapterületű új otthonának megnyitása

- 5–6. Az OSZK KMK tájkonferenciája a Soproni Városi Könyvtárban a tiszántúli és az észak-magyarországi könyvtárak propagandával foglalkozó munkatársai részére
- 15–16. Az OSZK KMK és a Pest Megyei Könyvtár által a nemzetiségi községek könyvtárosai részére szervezett tanácskozás Budapesten
16. Megalakult az építőipari gyűjtőköri kooperációs kör
- 18–19. Az OSZK KMK által katalogizálási kérdésekről rendezett konferencia Egerben
19. A Művelődésügyi Közlöny 12. számában megjelent a művelődésügyi miniszter 127/1970. (M. K. 12.) MM sz. utasítása a tudományos és szakkönyvtárak rendszeres statisztikai nyilvántartása és adatszolgáltatása tárgyában kiadott 109/1961. (M. K. 3.) MM sz. utasításáról
- 23–24. A szakszervezeti könyvtárak módszertani munkabizottságának értekezlete az OSZK KMK-ban a szakszervezeti könyvtárak állománygyarapításáról és e könyvtárak szakmai fejlesztési alapelveiről
- 25–27. Baranya, Tolna és Fejér megyei gyermekkönyvtárosok konferenciája Székesfehérváron, az OSZK KMK és a Fejér Megyei Könyvtár rendezésében
30. Megszűnt a kiskunfélegyházi járás, a Petőfi Sándor Városi-Járásai Könyvtár ettől kezdve városi könyvtárként működik
Hajdú-Bihar megyében megszűnt a biharkeresztesi és a polgári járás, a két járási-nagyközségi könyvtár nagyközségi könyvtárként működik tovább
Pest megyében a szobi járás beolvadt a váciába, a Szobi Járási Könyvtárból nagyközségi könyvtár lett
Szabolcs-Szatmár megyében megszűnt a baktalórántházi és a tiszalöki járás; könyvtáruk új elnevezése: nagyközségi-körzeti könyvtár
Zalában megszűnt a letenyei járás; a járási könyvtárból nagyközségi könyvtár lett
- 30.–júl. 2. Nógrád, Szolnok és Heves megyék gyermekkönyvtárosainak konferenciája Egerben, az OSZK KMK és a Heves Megyei Könyvtár szervezésében

JÚLIUS

- 2– Békés, Csongrád, Pest és Bács-Kiskun
4. megyék gyermekkönyvtárosainak konferenciája Kecskeméten, az OSZK KMK és a Bács-Kiskun Megyei Könyvtár szervezésében
- 3– A dunántúli megyei könyvtárak propagandával foglalkozó munkatársainak tájértekezlete Hajdúszoboszlón, az OSZK KMK szervezésében
- 4.
- 6– Vas, Zala és Somogy megyék gyermek-
8. könyvtárosainak konferenciája Fonyódon, az OSZK KMK és a Somogy Megyei Könyvtár szervezésében
- Győr-Sopron, Komárom és Veszprém megyék gyermekkönyvtárosainak konferenciája Veszprémben, az OSZK KMK és a Veszprém Megyei Könyvtár szervezésében
9. Tanácskozás Siófokon, a Somogy Megyei Tanács által szervezett *Balaton-i beszélgetések* sorozat keretében a közművelődési szaksajtóról (Népművelés, Könyvtáros, Népművelési Értesítő)
12. Meghalt *Juhász Lászlóné Hajdú Helga*, az Országos Széchényi Könyvtár ny. főosztályvezetője
15. A Magyar Nemzeti Bibliográfia mellékleteként első alkalommal jelent meg a *Magyar Zeneművek Bibliográfiája* c. negyedéves kiadvány, az OSZK szerkesztésében

AUGUSZTUS

1. A Komáromi Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Farkas Viola* (1970. nov. 8-ig)
18. A *Kiváló népművelő* kitüntetések átadása; a címet elnyert könyvtárosok: *Gerő Zsoltné, Juhász Jenő, Kiss Jenő, Urbán László* (Sárvár), *Varga Béla, Venesz Béla*
A Hajdú-Bihar megyei Egyek községben új, 182 m² alapterületű könyvtárt avattak
27. A szakszervezeti könyvtárak módszertani munkabizottságának ülése az OSZK KMK-ban az *Alapelvek és követelmények a szakszervezeti könyvtárak fejlesztéséhez és fenntartásához* c. dokumentum szövegének véglegesítéséről
- 31.– Az IFLA 36. közgyűlése Moszkvában és szept. Leningrádban. Témája: *A könyvtárak 5. mint a nevelés erői*

SZEPTEMBER

1. A Jászberényi Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Arató Antal*
Megnyílt a Pécsi Orvostudományi Egyetem 1190 m² alapterületű új könyvtára
8. Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács teljes ülése a Művelődésügyi Minisztériumban a könyvtárosok, bibliográfusok és dokumentálók pályájának, képzésének és továbbképzésének alakulásáról
- 14– A FID 35. konferenciája és kongresszusa Buenos Airesben. Tárnya: A dokumentáció felhasználói
- 24.
- 15– Az MKE zenei könyvtárosi szekciója által szervezett zeneelméleti és -történeti alapismereti tanfolyam a Zala megyei Egerváron
- 18.
30. A KGM Műszaki Tudományos Tájékoztatási Intézet tájékoztatóstudományi ankétja

OKTÓBER

6. Baranya és Tolna németek lakta községeinek könyvtárosai részére rendezett szakmai konferencia Pécsen, az OSZK KMK, a Baranya megyei tanács és könyvtár szervezésében
7. Bács-Kiskun, Somogy és Baranya megyék délszlávok lakta községeinek könyvtárosai számára rendezett szakmai konferencia Pécsen, az OSZK KMK, a Baranya megyei tanács és a megyei könyvtár szervezésében
14. A II. országos építésügyi tájékoztatói értekezlet az Építésügyi Tájékoztatási Központ szervezésében – számos külföldi szakember részvételével – Budapesten
27. Csongrád, Hajdú-Bihar és Békés megyék román nemzetiségi könyvtárosainak konferenciája Gyulán, az OSZK KMK és a Békés Megyei Könyvtár szervezésében

NOVEMBER

6. Átadták rendeltetésének a dunaujvárosi József Attila Városi Könyvtár 792 m² alapterületen kialakított új otthonát a volt pártbizottsági épületben
14. Átadták rendeltetésének a budapesti Kaffka Margit Gimnázium 110 m² alapterületű könyvtárát

19. A mozikban kísérőfilmként megkezdtek a vetítését Kollányi Ágoston *Nyitott könyvek* c. rövidfilmjének, amelyet a Művelődésügyi Minisztérium készített a felszabadulás 25. évfordulójára
A műszer- és híradástechnikai gyűjtőköri kooperációs kör alakuló ülése
27. Konferencia az OSZK KMK-ban a megyei (megyei jogú városi) könyvtárak igazgatói és feldolgozó könyvtárosai számára állománykérdésekről és a III. könyvtárügyi konferencia előkészületeiről

DECEMBER

- 2– Egyházi könyvtárosok konferenciája
3. Budapesten, az OSZK KMK szervezésében
3. A Zalaszentgróti Járási Művelődési Központ és a benne levő 220 m² alapterületű járási könyvtár felavatása
7. Az AGROINFORM és a mezőgazdasági könyvtári hálózat könyvtárosainak országos értekezlete
- 8– A szocialista országok könyvtárépítési és
13. -berendezési szakembereinek IV. konferenciája Budapesten és Szombathelyen
12. A szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár 2400 m² alapterületű új épületének felavatása
Az AGROINFORM hálózati munkaértekezlete az élelmiszeripari ágazati központi könyvtárak, illetve információs részlegek vezetői számára
- 15– A III. országos könyvtárügyi konferen-
17. cia tanácskozása Budapesten, a Bocskay úti TIT-stúdió épületében
18. Megalakult a Magyar Könyvtárosok Egyesületének műszaki könyvtárosi szekciója
A játék és vallomás országos olvasónaplópályázat ünnepélyes díjkiosztása
31. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1144-es taglétszámmal zárta az évet

1971.

JANUÁR

1. Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ megindította tartalomjegyzék-sokszorosító szolgáltatását

- Felemelték a tiszteletdíjas tanácsi könyvtárosok díjazását
17. Új helyre költözött a Balassagyarmati Városi-Járási Könyvtár, ezáltal alapterülete 84-ről 270 m²-re növekedett
29. A Békés megyei Újkigyóson felavatták a *Száz falu – száz könyvtár* akció keretében épült, 370 m² alapterületű községi könyvtárt – ebben az időben az ország legnagyobb falusi könyvtárát

FEBRUÁR

1. A Vas Megyei SZMT Központi Könyvtár új igazgatója *Sövegjártó Lászlóné*
- 5– Az OSZK KMK irányításával működő
6. országos propaganda-bizottság tanácskozása a Szombathelyi Megyei Könyvtárban
17. Életének 85. évében Budapesten elhunyt *Trócsányi Zoltán*, az OSZK volt főkönyvtárnoka, a *Magyar Könyvszemle* szerkesztője, nyelvész, irodalom- és könyvtörténész, műfordító
25. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1970. évi küldöttközgyűlése
26. A Művelődésügyi Közlöny 4. számában megjelent a művelődésügyi miniszter 113/1971. (M. K. 4.) MM sz. utasítása a SZOT javaslatára felvett népművelőkönyvtáros szakos hallgatók levelező oktatásáról

MÁRCIUS

1. A Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára megindítja mágnesszagolag kémiai figyelőszolgálatát
5. A Művelődésügyi Közlöny 5. számában megjelent a művelődésügyi miniszter és a pénzügyminiszter 201/1971. (M. K. 5.) MM-PM sz. együttes utasítása egyes közkönyvtárak által végzett szerződéses munkák vállalásáról és pénzügyi elszámolásának szabályozásáról
A felszabadulás utáni kétmilliomodik látogatóját fogadta az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ
10. Országos könyvtárgépesítési értekezlet a Művelődésügyi Minisztériumban, az OSZK KMK szervezésében
16. Ankét a MTA Szociológiai Kutatóintézetében *A magyar szociológia történetének bibliográfiája* c. FSZEK-kiadványról

19. A Művelődésügyi Közlöny 6. számában hivatalos közlemény jelent meg a könyvtárosi tiszteletdíjak emelésével összefüggő kérdésekről
- 24– Hajdú-Bihar, Heves és Nógrád megyék
25. könyvtárosainak továbbképzése a Salgótarjáni Megyei Könyvtárban
29. SZOT-elnökségi állásfoglalásként megjelent az *Alapelvek és követelmények a szakszervezeti könyvtárak távlati tervezéséhez* c. dokumentum. (SZOT Elnökségi Tájékoztató 1971/2.)
31. Nyugalomba vonultak *dr. Keresztury Dezső* és *dr. Dezsényi Béla*, az OSZK főosztályvezetői

ÁPRILIS

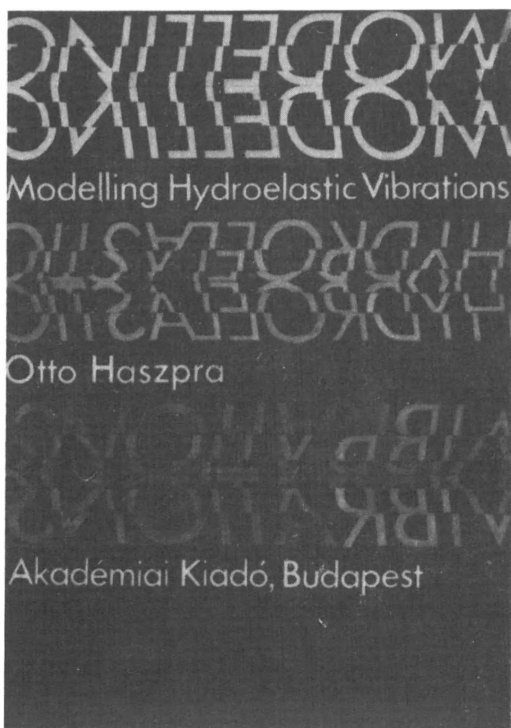
1. A szakszervezeti könyvtárak módszertani munkabizottságának megbeszélése az OSZK KMK-ban
2. 130 m² alapterületű zenei könyvtár és klub nyílt Debrecenben a megyei és a városi könyvtár, valamint a megyei és a városi művelődési központ összefogásával
5. A Kertészeti Egyetem 1296 m² alapterü-

letű új központi könyvtárának megnyitása

7. A Művelődésügyi Minisztériumban átadták az első ízben meghirdetett *Kiváló művelődési otthon* és *Kiváló könyvtár* pályázat díjait. A könyvtárak közül 11 községi és körzeti, 5 járási-városi, 3 megyei, 2 fővárosi kerületi és 7 szakszervezeti könyvtár nyerte el a *kiváló* címet, 4 könyvtár *dicséretben* részesült
- 14– Az V. Fejér megyei szakszervezeti
29. könyvtári hét rendezvényei
16. Az OSZK KMK irányításával működő munkaszervezési bizottság megalakulása
- 20– Tanfolyam a zenei és a hangdokumen-
23. tumok feldolgozásáról a Szombathelyi Megyei Könyvtárban a megyei és a városi könyvtárak érdekelt munkatársai részére
25. Életbe lépett az új tanács törvény, amely megszüntette a járási tanácsokat és létrehozta a járási hivatalokat; a járási könyvtárak a helyi tanácsok fenntartásába kerültek
- Városi rangot kapott a Győr-Sopron megyei *Csorna*, valamint a Somogy megyei *Nagyatád*; könyvtáruk városi-járási könyvtárrá vált
29. *Vaszy Viktor* bevezetőjével megnyílt a szegedi Somogyi Könyvtár zeneszobája (zenei részlege)

MÁJUS

1. Elkészült a Magyar Nemzeti Bibliográfia gépi úton előállított, MARC-II. rendszerű próbaszáma
5. Az MTA Központi Fizikai Kutatóintézetének könyvtára megindította INSPEC számítógépes szakirodalom-keresési szolgáltatását
6. A kohászati szakirodalmi kooperációs kör első ülése a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában
9. Az első *Vas megyei gyermekkönyvhét* megnyitója a Szombathelyi Megyei Könyvtárban
17. A mezőgazdasági szakközépiskolák és szakmunkásképző intézetek könyvtárkezelőinek országos értekezlete az AGRO-INFORM-ban
- 17.- Szakszervezeti könyvtári hét Szolno-

24. kon, az SZMT Központi Könyvtár rendezésében
19. A Munkaügyi Minisztériumhoz tartozó szakmunkásképző intézetek könyvtárosainak és az FSZEK ifjúsági felelőseinek tanácskozása az együttműködésről
21. A bányászati gyűjtőkori kooperációs kör alakuló ülése a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában
24. Megalakult a számítástechnikai-automatizálási szakirodalmi kooperációs kör az MTA SZTAKI-ban
- 24–26. A borsodi gyermekkönyvhét rendezvényei a Miskolci Megyei Könyvtárban

JÚNIUS

1. A Hajdúnánási Városi Könyvtár új igazgatója *dr. Nagy Józsefné*
Az OSZK szerkesztésében megindult a *Hungarica. Külföldi Folyóiratszemle*, amely a külföldi folyóiratokban megjelent magyar vonatkozású cikkeket tárja fel
2. Az OSZK KMK szakszervezeti könyvtári módszertani munkabizottságának ülése a KMK-ban a szakszervezeti és a vállalati műszaki könyvtárak együttműködéséről
4. A III. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásai alapján az OSZK kidolgozta a nemzeti bibliográfia távlati fejlesztési tervét. Elkészült a központi szolgáltatások tízéves fejlesztési terve is
6. A szegedi Somogyi Könyvtár új épülete-re kiírt tervpályázat eredményhirdetése
8. Tanácskozás a Művelődésügyi Minisztériumban a műszaki gyűjtőkori együttműködés országos rendezéséről
13. A *Száz falu – száz könyvtár* akció keretében épült, 192 m² alapterületű Csokonnyavisontai Községi Könyvtár (Somogy m.) felavatása
22. A húszéves *Könyvtáros* ankétja Csokonnyavisontán, az új könyvtárban
28. A megyei (megyei városi) könyvtárak igazgatóinak munkaértekezlete az OSZK KMK-ban

JÚLIUS

1. Megszűnt a dunavecsei járás; könyvtárából nagyközségi könyvtár lett

- A nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola könyvtárának igazgatójává *Merkovszky Pált* nevezték ki Budapesten, a Belgrád rakpart 2. sz. alatti épületben megnyílt az MTA Filozófiai Intézetéhez kapcsolt, 150 m² alapterületű Lukács-archívum és könyvtár
2. Német és szlovák nemzetiségek lakta községek könyvtárosainak továbbképzése a Pest Megyei Könyvtár rendezésében, Fejér és Nógrád megyei könyvtárosok részvételével
 3. A 180 m² alapterületű Tompa Mihály Városi Fiókkönyvtár felavatása a miskolci Martintelepen (Ld. 1973. dec. 3-át is)
 - 6–7. A moszkvai Lenin Könyvtár kezdeményezésére az OSZK Budapesten megrendezte az első szovjet–magyar könyvtárügyi szemináriumot
 - 8–10. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének III. vándorgyűlése Szombathelyen. Tárgya: a könyvtárosok képzése és továbbképzése
 - 12–14. A *Balaton* beszélgetések nevű rendezvénysorozat tanácskozása Siófokon a közgyűjtemények (levéltárak, múzeumok, könyvtárak) együttműködéséről
 16. A Művelődésügyi Közlöny 14. számában megjelent a művelődésügyi miniszter 145/1971. (M. K. 14.) MM sz. utasítása a tanítóképző intézeti népművelőkönyvtáros szak nappali tagozatának új tantervéről
 30. A Művelődésügyi Közlöny 15. számában hivatalos közlemény jelent meg a könyvtáraknak és múzeumoknak nem irattári eredetű levéltári anyagok őrzésére való kijelöléséről. (Két könyvtár nevének helyesbítése a 18. sz. – szept. 17. – 293. oldalán)

AUGUSZTUS

1. A Nyíregyházi Megyei Könyvtár új igazgatója *Horváth Gabriella*
A Komáromi Városi–Járasi Könyvtár új igazgatója *Kucska Ferenc*
18. *Kiváló népművelő* címmel kitüntetett könyvtárosok: *Csukly László, Kertész Károly* és *Simon Lászlóné*
A *Száz falu – száz könyvtár* akcióban épült, 160,5 m² alapterületű Lábatlani Községi Könyvtár (Komárom m.) felavatása

- 24– A tudományegyetemek modern filológia szakos munkatársainak, szakreferenseinek konferenciája a debreceni Kosuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának rendezésében
28. A 880 m² alapterületű Mohácsi Jenő Városi-Járási Könyvtár felavatása Mohácscon
- 28– Az IFLA 37. közgyűlése Liverpoolban szept. 4.

SZEPTEMBER

1. 1973. aug. 31-ig tartó versenyt hirdetett meg az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ a hálózatába tartozó intézmények körében
- 6– Az IADA (Internationale Arbeitsgemeinschaft der Archiv-, Bibliotheks- und Graphikrestauratoren) második nemzetközi konferenciája Bécsben és Budapesten
8. Átadták rendeltetésének a szombathelyi megyei kórház 240 m² alapterületű új orvosi könyvtárát
- 9– Az MKE műszaki könyvtáros szekciójának országos tanácskozása a műszaki

szakirodalmi ellátásról a Szombathelyi Megyei Könyvtárban

- 14– Gyermekkönyvtáros-napok Szolnokon, a Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár rendezésében, Heves, Nógrád és Szolnok megye gyermekkönyvtárosai, valamint más megyékből érkezett könyvtárosok részvételével
17. Megkezdődött a képzés a Debreceni Tanítóképző Intézet Szolnokon létesített népművelő-könyvtáros tagozatán
20. A 700 m² alapterületű városi-járási könyvtár felavatása Makón
26. Babits Mihály nevét vette fel az Esztergomi Városi Könyvtár

OKTÓBER

1. A Váci Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Weisz Gábor*
Az MTA Szegedi Biológiai Központjában 300 m² alapterületű új könyvtár kezdte meg tevékenységét. Vezetője: *Bartók Pálné*
2. A *Száz falu – száz könyvtár* akció keretében épített Kevermesi Községi Könyvtár (Békés megye) 156 m² alapterületű új otthonának felavatása
4. Életének 70. évében elhunyt *Dr. Moravék Endre*, az MTA Könyvtárának ny. osztályvezetője, a *Vocabularium Abbréviationum Bibliothecarii* c. rövidítés-szótár szerkesztője
6. Az OSZK KMK közművelődési könyvtári munkaszervezési munkabizottságának tanácskozása a KMK-ban
- 6– Az Írószövetség gyermek- és ifjúsági irodalmi szakosztályának tanácskozása Szekszárdon *A történelmi regény és az ifjúság* címmel
7. A megyei könyvtárigazgatók kibővített negyedéves munkaértekezlete az OSZK KMK-ban, illetve a TIT-központban az IFLA közművelődési könyvtári szolgálati normatíváiról
8. A III. országos építésügyi tájékoztatósi értekezlet az Építésügyi Tájékoztatósi Központ szervezésében – külföldi résztvevőkkel – Budapesten
11. Az új Győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola könyvtárának élére *Tabiczky Zoltánnét* nevezték ki
Egyéves gyermekkönyvtárosi tanfolyamot indított az OSZK KMK. (Befejeződött 1972. júl. 7-én)

- 15– Az OKDT ülése Debrecenben a könyvtár-tudományi kutatómunka továbbfejlesztéséről és a bibliográfia helyzetéről
16. A 340 m² alapterületűre bővített Dunaföldvári Nagyközségi Könyvtár (Tolna m.) átadása
20. Egyéves olvasómozgalmat indított az MSZBT *Kell a jó könyv* címmel
- 21– Az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 3. tájértekezlete Pécsen, az Orvostudományi Egyetem Könyvtárának új épületében, a könyvtár és az OOKDK rendezésében. Tárgy: az új könyvtár bemutatása; az irodalomkutatás és az orvosok egyéni dokumentációja
22. A szakszervezeti könyvtárak módszertani munkabizottságának tanácskozása Pécsen és Harkányban
- 27– Öt megye, Borsod-A.-Z., Hajdú-Bihar,
28. Heves, Nógrád és Szabolcs-Szatmár tanácsai hálózati tájékoztató könyvtárosainak továbbképzése Mátészalkán
28. Gyermekkönyvtárosi ankét az OSZK KMK egyéves továbbképző tanfolyama keretében a KMK-ban
29. Gyűjtőkori egyeztető megbeszélés az MTA Könyvtárában

NOVEMBER

1. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárának új igazgatója *dr. Gyenge Erzsébet*
- 2– Hét megye (Baranya, Hajdú-Bihar, Heves, Pest, Szolnok, Tolna és Veszprém) és Budapest gyermekkönyvtárosainak tanácskozása Szekszárdon
3. Megjelent a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 35/1971. (XI. 3.) sz., a tanácsai művelődésügyi intézményekről szóló rendelete, amely a tanácsai könyvtárak létesítésének, illetve megszüntetésének feltételeivel is foglalkozik. (Megjelent a Művelődésügyi Közlöny 1971/22., nov. 18-i számában is.) A kormány 1046/1971. (XI/3) sz. határozata a megyei tanács vb hatáskörébe utalja a területi könyvtári hálózatba tartozó *járási* feladatkörű könyvtár kijelölését
5. A 642 m² alapterületű József Attila Városi Fiókkönyvtár és Klub (kiállítóterem) felavatása Miskolc Szentpéteri kapui városrészében
6. Megkezdte működését a megyaszói

- (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) nevelőotthon 110 m² alapterületű könyvtára
11. Az Országos Széchényi Könyvtár vezetői testülete döntött a *Magyar könyvészet 1921–1944 c. bibliográfia szerkesztési és tartalmi kérdéseiről*
15. Megkezdte működését a tolcsvai (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) általános iskola 100 m² alapterületű könyvtára
18. A Művelődésügyi Közlöny 22. számában megjelent a művelődésügyi miniszter 5/1971. (X. 23.) MM sz. rendelete egyes jogi személyek könyvtáraiban levő muzeális értékű könyvek, zeneművek, térképek és egyéb nyomtatványok, valamint kéziratok kötelező bejelentéséről

DECEMBER

2. Új helyen kezdte meg működését a Salgótarjáni Városi Gyermekkönyvtár, amelynek alapterülete a költözés révén 200 m²-re nőtt
9. Az MKE vezetőségválasztó küldöttközgyűlése az 1972. évi budapesti IFLA-konferencia jegyében. Az elnökséget – egyetlen változtatással – újraválasztják
13. A Szolnok Megyei SZMT Központi Könyvtár új igazgatója *Dénes Pál*
16. A Művelődésügyi Közlöny 24. számában megjelent az *Irányelvek a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javítására c. dokumentum*
17. Az OSZK KMK által a megyei és a szakszervezeti központi könyvtárak reprográfiai berendezéseinek kezelői, valamint a könyvtári propagandával foglalkozó megyei módszertani munkatársak részére szervezett reprográfiai tanfolyam első foglalkozása. (Befejeződött 1972 júniusában)
31. Az MKE 1326-os taglétszámmal zárta az évet

1972.

JANUÁR

1. Az Országgyűlési Könyvtár új igazgatója *Vályi Gábor*
A Barcsi Nagyközségi-Járási Könyvtár (1979-től Városi-Járási Könyvtár) új igazgatója *Toldy Csaba*
Az OSZK szerkesztésében megindult a

Külföldi Magyar Nyelvű Folyóiratok Repertóriuma c. negyedéves kiadvány

3. A Művelődésügyi Közlöny 1. számában megjelent a *Kiváló közművelődési könyvtár, Kiváló művelődési otthon* cím elnyerésére a SZOT, a Művelődésügyi Minisztérium és a KISZ KB által másodízben meghirdetett pályázat felhívása
11. A Veszprém Megyei Tanács V. B. megtárgyalta és elfogadta a megye könyvtárügyének távlati fejlesztési tervét

FEBRUÁR

8. 51 éves korában elhunyt *Barabási Rezső*, a tanácsi közművelődési könyvtárhálózat egyik megszervezője, az OSZK főigazgató-helyettese, a *Könyvtáros* szerkesztő bizottságának tagja
A könyvtárigazgatók – megyei, megyei-városi – szokásos negyedévi munkaértekezlete az OSZK KMK-ban
15. Másfél éves, 240 órás továbbképző tanfolyamot indított az OSZK KMK a zenei részleg munkatársai, illetve leendő munkatársai részére. (Befejeződött 1973. jún. 29-én)
24. Értekezlet a Művelődésügyi Minisztériumban a műszaki kooperációs körök szervezeti összefogását intéző műszaki tanács felállításáról és a résztvevő intézmények körének meghatározásáról
25. A Vas Megyei Tanács V. B. művelődésügyi bizottsága jóváhagyta a megye tanácsi könyvtárhálózatának távlati fejlesztési tervét

MÁRCIUS

1. A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Központi Könyvtárának új vezetője *Nagy Júlia*
A Berettyóújfalusi Nagyközségi-Járásai Könyvtár (1979-től városi könyvtár) új igazgatója *Zima Jenő*
Összevonták a veszprémi és a zirci járást, ennek következtében a Zirci Járásai Könyvtár nagyközségi könyvtárrá vált; a Balatonalmádi Községi Könyvtár járási könyvtári feladatkörét átvette a Veszprémi Megyei Könyvtár
3. A Művelődésügyi Közlöny 5. számában megjelent a művelődésügyi miniszter 110/1972. (M. K. 5.) MM sz. utasítása

a tudományos és szakkönyvtárak gyűjtőköréről, valamint a szakirodalom beszerzésében való együttműködésükről szóló 131/1968. (M. K. 11.) MM sz. utasítás kiegészítéséről

27. Bács-Kiskun, Csongrád, Hajdú-Bihar és Szolnok megye szakszervezeti könyvtárosainak tájérkezlete Debrecenben
30. Az OKDT teljes ülése a Művelődésügyi Minisztériumban a könyvtári állomány nyilvántartásáról és védelméről szóló utasítástervezet ügyében

ÁPRILIS

- 1–30. A Szabolcs-Szatmár megyei gyermekkönyvhónap
4. 56 éves korában elhunyt *Vasvári István* költő, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bibliográfusa
A Nógrád megyei Rétságán, az új Asztalos János Művelődési Központban 315 m² alapterületű otthonhoz jutott a nagyközségi-járásai könyvtár
- 8–15. A második Vas megyei gyermekkönyvhét
- 10–11. Baranya, Fejér, Somogy, Tolna és Zala megye szakszervezeti könyvtárosainak tanácskozása Székesfehérváron, az SZMT Központi Könyvtár rendezésében
14. A 124 m² alapterületűre kibővített Selyeyi Körzeti Könyvtár (Baranya m.) felavatása
Megkezdte működését a szerencsi Bocskai István Gimnázium 140 m² alapterületű könyvtára
20. A megyei könyvtárigazgatók kibővített értekezlete az OSZK KMK-ban az ifjúság tájékoztatási problémáiról és propagandakérdésekről
- 27–28. Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Nógrád és Szabolcs-Szatmár megyék szakszervezeti könyvtárosainak tájérkezlete Miskolcon, az SZMT Központi Könyvtár rendezésében

MÁJUS

2. A Művelődésügyi Közlöny 9. számában megjelent a művelődésügyi miniszter 121/1972. (M. K. 9.) MM sz. utasítása a Móra Ferenc- és a Szabó Ervin-emlékermek adományozásáról
3. Az OKDT teljes ülése

- Az AGROINFORM, a MEDOSZ és a Mezőgazdasági Könyvkiadó által meghirdetett szakirodalom-terjesztési verseny díjkiosztó ünnepsége
- 9– Tudományos ülésszak Miskolcon a nemzetközi könyvév alkalmából a Nehézipari Műszaki Egyetem, Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Miskolc város könyvtárainak rendezésében
10. A Tolna Megyei Tanács V. B. elfogadta a megye 15 éves távlati könyvtárfejlesztési tervét
15. Tanácskozás a nemzetiségi könyvellátásról az OSZK KMK-ban, a nemzetiségi báziskönyvtári feladatokat is végző megyei, illetve városi-járási könyvtárak igazgatóinak részvételével
16. *Vasváry Ödön* ny. lelképásztor, az amerikai magyarság történetének kutatója szülővárosa, Szeged könyvtárának ajándékozta gyűjteményét az e napon Washingtonban kelt adománylevelében A Miskolci Megyei Könyvtár új igazgatója *Hubay László*
- 22– Ifjúsági könyvhét a pécsi járási könyvtár és a községi könyvtárak rendezésében
27. A Miskolci Megyei Könyvtár 4600 m² alapterületű új épületének felavatása
28. Felavatták az Apci Községi Könyvtár (Heves megye) 125 m² alapterületű új otthonát
- 29– júni. A VI. Fejér megyei szakszervezeti könyvtári hét rendezvényei
3. A hírlapolvasó-vezetők országos szakmai tanácskozása Székesfehérváron, a 31– júni. Fejér Megyei SZMT Központi Könyvtár és az OSZK KMK rendezésében

JÚNIUS

5. A Művelődésügyi Közlöny 11. számában megjelent a *Szakmai irányelvek a tanácsi közművelődési könyvtárak távlati fejlesztéséhez* c. dokumentum, amelyet a Művelődésügyi Minisztérium az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztériummal és a Pénzügyminisztériummal egyetértésben bocsátott ki
6. Az OSZK-t jelölték ki magyarországi adatszolgáltató intézménnyé a KGST-tagállamok periodikumainak automatizált nyilvántartási rendszerében
- 12– Írók és könyvtárosok második táborozása Szolnokon, a megyei könyvtár rendezésében

15. A *Könyvtári Figyelő* főszerkesztője *Sebestyén Géza* lett
A Baranya Megyei SZMT Központi Könyvtár új igazgatója *Keszthelyi Károly*
16. A megyei könyvtári híradók szerkesztőinek országos tanácskozása Leányfalun a *Könyvtáros* szerkesztősége, a Művelődésügyi Minisztérium, az OSZK KMK és a Pest Megyei Könyvtár rendezésében
21. Az MTA nyelv- és irodalomtudományi osztálya és a Művelődésügyi Minisztérium közművelődési főosztálya által rendezett tudományos ülésszak az MTA épületében a nemzetközi könyvév alkalmából
- 27– A megyei könyvtárigazgatók értekezlete a Szombathelyi Megyei Könyvtárban az általános tudományos könyvtárak tájékoztató szolgálatának megszervezéséről
28. Az országos feladatkörű mezőgazdasági szakkönyvtárak vezetőinek tanácskozása a 110/1972. (M. K. 5.) MM sz. gyűjtőköri utasításból következő tennivalókról
30. Nyugalomba vonult *Vértes György*, az Országgyűlési Könyvtár igazgatója

JÚLIUS

- 3–8. A siófoki *Baltoni beszélgetések* c. rendezvénysorozat programjában a könyvév jegyében könyvtári és könyvkiadási témák szerepeltek – különös tekintettel az iskolai könyvtárakra, valamint a gyermek- és ifjúsági irodalom kiadására
- 6– Az ország első olvasótáborra a Heves megyei Felsőtárkányban
15. Nemzetközi szakszervezeti kulturális szimpozion Budapesten a nemzetközi könyvév alkalmából
- 22–
- 26.

AUGUSZTUS

1. Nyugállományba vonult *Fenyvessiné Góhér Anna*, a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár igazgatója
2. A Művelődésügyi Közlöny 15. számában megjelent a művelődésügyi miniszter 136/1972. (M. K. 15.) MM sz. utasítása a művelődésügyi intézmények elnevezésének és névhasználatának szabályozásáról. (Módosítását 1. 1976. febr. 21.)
A Fővárosi Tanács V. B. megtárgyalta

az FSZEK tevékenységéről és feladatairól szóló jelentést, és határozatot hozott az FSZEK távlati fejlesztési tervének kidolgoztatásáról, valamint a központi könyvtáráépület bővítési programjának elkészíttetéséről

4. Az OMKDK debreceni fordítóirodájának megszervezése. (Működését 1973. jan. elsejével kezdte meg)
- 8–10. Gyermekkönyvtáros-napok Salgótarjánban Heves, Szolnok és Nógrád megye gyermekkönyvtárosainak részvételével, a Balassi Bálint Megyei Könyvtár rendezésében
13. A *Szabad Föld* c. hetilapban *Bajor Nagy Ernő* hírlapíró meghirdeti a *Könyvet a pusztai diákoknak* akciót
18. Az első ízben kiosztott Szabó Ervin-émlékrem kitüntettjei: *Dr. Csűry István, dr. Juhász Imréné, Lipták Pál, dr. Remete László, dr. Ruzsás Lajosné, Takács Miklós*. Kiváló népművelő címmel kitüntetett könyvtárosok: *Baglyas Katalin, Jellinek Lászlóné, Martsa Alajos, Papp István, Slezsák Imre*
A Celldömölki Nagyközségi-Járási Könyvtár új, 436 m² alapterületű otthonának felavatása
- 25–26. A szocialista országok nemzetikönyvtár-igazgatóinak értekezlete Budapesten, az OSZK-ban
- 28–szept. Az IFLA 38. közgyűlése Budapesten, az 2. MTA épületében
29. Életének 66. évében váratlanul elhunyt *Kovács Máté* egyetemi tanár, az irodalomtudományok kandidátusa, az ELTE könyvtártudományi tanszékének és népművelési tanszékcsoportjának vezetője, az OKDT elnöke
- 29–szept. A Kohó- és Gépipari Minisztérium Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézetének nemzetközi könyvtártechnikai kiállítása a budapesti Technika Házában az IFLA és a FID ülészsaka alkalmából

SZEPTEMBER

1. Az ELTE könyvtártudományi tanszékének vezetésére *dr. Kiss István* kapott megbízást
A kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár új igazgatója *Lisztes László*
A Tatai Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Szőnyi László*

A balassagyarmati Madách Imre Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Podlipszky Ervin*

A Pécsi Tanárképző Főiskola szombathelyi tagozatán kísérleti jelleggel megindult a kétszakos könyvtárosképzés, magyar-könyvtár, matematika-könyvtár szakpárosítással

Négyféléves könyvtári szakkollégiumot indított a Pécsi Tanárképző Főiskola
Megnyitották a Pécsi Tanárképző Főiskola könyvtárának 150 m² alapterületű szabadpolcos kölcsönzőjét

- 2–9. A FID 36. kongresszusa és az IATUL (Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége) tanácskozása. Téma: A kis és kevésbé iparosított országok részvétele a világ dokumentációs tevékenységében és az információcserében
8. 65 éves korában elhunyt *Dezsényi Béla* docens, sajtótörténész, az OSZK ny. főosztályvezetője, a *Magyar Könyvszemle* szerkesztője
A Nyíregyházi Tanárképző Főiskola 1500 m² alapterületű új könyvtárának felavatása
- 11–16. Az első *Komárom megyei könyvtári hét* rendezvényei
12. A Debreceni Egyetemi Könyvtár könyvtörténeti, illetve könyvművészeti kiállításainak, valamint tudományos ülészsakainak hagyományt teremtő első rendezvénye
14. Az első országos könyvtárépítészeti tanácskozás és kiállítás Székesfehérváron, a megyei könyvtárban
26. Az MKE elnökségének ülésén *Mátrai László* lemond elnöki tisztségéről

OKTÓBER

1. A Komáromi Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Szerencse Ferencné*
2. A Művelődésügyi Közlöny 19. számában megjelent a művelődésügyi, valamint a munkaügyi miniszter 201/1972. (M. K. 19.) MM-MüM számú együttes utasítása a közkönyvtárak ... alkalmazottai munkabérének megállapításáról szóló 134/1962. (M. K. 12.) MM sz. együttes utasítás módosításáról
- 3–5. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének IV. vándorgyűlése Debrecenben az egyesület szervezeti kérdéseiről és továbbfejlesztéséről

6. *Az ember és a könyv* címmel Békés megye és Békéscsaba város által a nemzetközi könyvév alkalmából meghirdetett országos amatőr-film-pályázat 20 filmjének bemutatása és elbírálása Békéscsabán
10. 54 órás továbbképző tanfolyamot indított orvosok számára az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ az Orvostovábbképző Intézzel karöltve
17. *A Borsod megyei ifjú olvasók hónapjának* megnyitása Miskolcon
18. A megyei könyvtárak igazgatóinak kibővített munkaértekezlete a Miskolci Megyei Könyvtárban
- 19–20. Könyvtárosok országos helyismereti tanácskozása Miskolcon, a megyei könyvtárban az OSZK KMK szervezésében
22. Felavatták a Csabrendeki Körzeti Könyvtár (Veszprém m.) 125 m² alapterületű új otthonát
23. A IV. országos építésügyi tájékoztatói értekezlet az ÉTK rendezésében – külföldi résztvevőkkel – Budapesten
31. Az Egyetemi Könyvtár igazgatók Tanácsának ülése a Művelődésügyi Minisztériumban a tanács munkájának újbóli megindításáról
- 31–nov. Tanácskozás Mohácson a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásáról, a bázis-könyvtárak fejlesztéséről Bács-Kiskun, Baranya, Somogy és Tolna nemzetiségi-ek lakta községeinek könyvtárosai számára, az OSZK KMK, a Baranya Megyei Könyvtár és a Mohácsi Városi Járási Könyvtár rendezésében

NOVEMBER

1. A Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtárának szervezeti keretében megalakult az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ veszprémi fordítóirodája. (Az OMIKK 1973. jan. elsejétől számítja az iroda létrejöttét)
- 8–10. Fejér, Tolna és Baranya megyék gyermekkönyvtárosainak tapasztalatcseréje Pécsen
- 13–18. Pécs–baranyai könyvtári hét
14. Megkezdte működését a sajkókazai általános iskola (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) 110 m² alapterületű könyvtára

- Tanácskozás a könyvtári diatékák szervezéséről a Salgótarjáni Megyei Könyvtárban, az OSZK KMK szervezésében
18. A Művelődésügyi Közlöny 22. számában megjelent az egészségügyi és a művelődésügyi miniszter 26/1972. (Eü. K. 22.) EüM–MM sz. együttes utasítása orvostörténeti szaklevéltár létesítéséről és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum nevének *Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltára* változtatásáról
25. A részben magánadományból épült, 160 m² alapterületű Rakacai Községi Könyvtár (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) felavatása
29. Az OKDT ülése a Művelődésügyi Minisztériumban a könyvtárosképzés felülvizsgálatáról

DECEMBER

9. *Révész Ferencet*, az FSZEK igazgatóját, az MSZMP KB tagját 60. születésnapja alkalmából a Munka Vörös Zászló Érdemrenddel tüntették ki
12. *A Kell a jó könyv* olvasómozgalom záróünnepsége a SZOT székházában
14. Az MKE vezetőségválasztó küldöttközgyűlése *Mátrai Lászlót*, a könyvtáros-egyesület 15 éven át volt elnökét tiszteltbeli elnökké választotta. Az új elnök *Székely Sándor*, az OOKDK igazgatója. A módosított alapszabály főtítkári posztot létesít
15. A Nemzetközi Tudományos Műszaki Információs Rendszer, az NTMIR magyar tanácsi titkársági feladatait az OMKDK látja el
- A Művelődésügyi Közlöny 24. számában megjelent a művelődésügyi miniszter 150/1972. (M. K. 24.) MM sz., az alsó és középfokú oktatási-nevelési intézmények felügyeletéről szóló utasítása, amely az iskolai könyvtárak szakfelügyeletéről is rendelkezik
31. Nyugalomba vonult *Kirschner Márton*, a Hódmezővásárhelyi Megyei Könyvtár (Csongrád Megyei Könyvtár) igazgatója
- Nyugalomba vonult *Martsa Alajos*, az Esztergomi Városi Könyvtár igazgatója
- Az MKE 1549-es taglétszámmal zárta az évet

Gerő Gyula

Helyesírási szabályzatunk 11. kiadása

1973-ban kezdődtek meg a HSZ korszerűsítési munkálatai, és 1985 tavaszán jelent meg *A magyar helyesírás szabályainak* 11. kiadása. A régebbi 438, az új csak 299 szabálypontot tartalmaz, de nincs szó csökkenésről: az új változat némileg átfogalmazva, számos helyen alpontokban részletezve megőrzi a 10. kiadás tételeit. Nem is lehet másként! A nyelv bonyolult rendszer, helyesírását sem lehet leegyszerűsíteni, elnagyoltan szabályozni, mint némelyek kívánták volna. Olyan volna ez, mint ha például az ETO a könyvtári osztályozásnak, a KRESZ a közlekedésnek csak az alapelveit fejtené ki, a részletes szabályokat osztályozás, illetve közlekedés közben az érdekeltek „állapítanak meg”. Az ilyesmi rengeteg valódi és átvitt értelmű összeütközéshez vezetne mind-egyik területen.

A 11. kiadás széles körű előkészítése során az az alapelv kristályosodott ki, hogy *társadalmi érdek a helyesírás állandóságának, a gyakorlatban megszilárdult és a szakmai vitákban igazolódott hagyomány minden értékének megőrzése*. Ezért – s ezt figyelmes tanulmányozása igazolhatja – a szabályzatban *lényeges változás nincsen*. Nem változott felépítése, de az egyes pontok elrendezése áttekinthetőbb a 10. kiadásénál, s az egész jobban alkalmazkodik az iskolai oktatás kívánalmaihoz: az értelmezésben, a szabályok megfogalmazásában a nyelvtudomány mai szemlélete érvényesül. Az egységre törekvés mellett a szabályzat rugalmasan ítélt meg nem egy vitatott kérdést (betűrendbe sorolás, alakváltozatok, az idegen szavak elválasztása stb.), s minden eddiginél nagyobb figyelmet fordít a stilisztikai sajátosságokra. A szabályzatot kiegészítő *szótár* erősen megújult. Korszerűsödött a szóanyag, számos helyen utalószám könnyíti meg az oda vonatkozó szabálypont megkeresését, s a címszók után

következő, előtag és utótag szerint csoportosított szókapcsolatok hozzásegítenek az egybe- és különírási kérdések megoldásához.

Türelmes, tárgyilagos tanulmányozását kívánom mindenkinek, s a szabályok mögött munkáló nyelvi törvények megértését. És most nézzünk néhány *valóban új* elemet. A hangokbetűk esetében egy ilyen akad: a *dz*, *dzs* teljes jogú magyar mássalhangzóként való elismerése. Eddig így választottuk el: *bod-za*, *ped-zi*, *lánd-za*, *maharad-za*; ezután így kell: *bo-dza*, *pe-dzi*, *lán-dzsa*, *mahara-dzsa*. Ugyanúgy, ahogy képtelenség volna az „*es-zik*, *máz-sa*, *teg-yük*, *an-ya*” írásmód az *e-zik*, *má-za*, *teg-yük*, *a-nya* helyett. E két hang hosszúságát – mint eddig – nem jelöljük, illetve a *dz*-ét csak a felszólító módú igéknél: *pedzi*, *pedzik*, *de: peddze!* *peddzék!*; *fogódzik*, *fogódzanak*, *de: fogóddzanak!* stb. Visszakerült a szabályzatba a zárt *ë* létezésének elismerése azzal a megjegyzéssel, hogy külön betűje nincsen.

A *külön- és egybeírás* helyesírásunk legbonyolultabb kérdése volt és marad. Ráadásul át is van fogalmazva ez a rész: a szókapcsolatok és az összetett szavak kérdésében nem az utótag szófaja, hanem *a tagok közötti mondattani viszony* szerint igazítanak el a szabályok. Ez a nyelvtudomány logikája, meg kell szokni. A 139. pontba új fogalom vonult be: a külön- és egybeírás *mozgószabálya*. Három esetére magyarázat helyett példák: *anyagcsere-vizsgálat*, *de: anyagcserevizsgálat-kérés*; *hajlított bútor*, *de: hajlítottbútor-gyár*; *hideg víz*, *de: hidegvízcsap*; *házi feladat*, *de: számtan-házifeladat*; *munkásszövetség*, *parasztszövetség*, *de: munkás-paraszt szövetség*.

A *kis és a nagy kezdőbetűk* írásáról szólóan a 145. pont megismétli az eddigi követelményt: *kis kezdőbetűvel* írjuk az *ünnepeket*, a *nevezetes napokat*, a *történelmi események* ne-

vét: *karácsony, a felszabadulás, a győzelem napja, színházi világnap* stb. Most már magyarsan irandók ezek is: *nagy októberi szocialista forradalom, nagy honvédő háború*. A 46. pontban annyi az új, hogy a *társadalmi, politikai mozgalmak* is bekerülnek a *rendezvények, rendezvénysorozatok, programok* közé, amelyek kis kezdőbetűvel irandók: *olvasó népért, csináld magad! mozgalom, a magyar nyelv hete, könyvtároskonferencia, a költészet napja, ünnepi könyvhét, mezőgazdasági, politikai, műszaki* stb. *könyvnapok, -hetek*.

Könyvtárosok, meg kell ezt végre tanulni!

A *tulajdonnevek* (személy-, állat-, földrajzi, intézménynevek) közé bekerültek a *csillagnevek, a márkanévek* (*Trabant, Fabulon* stb.), a *kitüntetések és díjak nevei* (például: *Munkaérendemrend, A Szocialista Munka Hőse, Állami díj, Szabó Ervin-emlékérem* stb.), a *lapok és a művészi alkotások címei*. Térjünk itt ki az *intézménynevekre!* Vigyázni kell ezután a *földrajzi neveket* magukba olvasztó intézménynevekkel: Szolnok megye, de: Szolnok Megyei Verseyhy Ferenc Könyvtár; Nógrád megye, de: Nógrád Megyei Könyvtár; Békés megye, de: A Szakszervezetek Békés Megyei Tanácsa; Géza király tér, de: Géza Király Téri Általános Iskola. Miért így? Mert (a 186. pont szerint) az intézménynevek „alkotóelemeit” nagy kezdőbetűvel írjuk, s a földrajzi nevek közszoói, tehát a kis kezdőbetűs részei is intézménynévbe kerülve, annak alkotóelemeivé lesznek.

Nem újdonság, hogy az *intézménynevek csonkított alakját* – az intézménytípust – kis kezdőbetűvel írjuk. Tehát Széchényi Könyvtár, Vas Megyei Berzsenyi Dániel Könyvtár, de: ezt meg ezt tervezte *könyvtárunk*; Országos Könyvtárügyi Tanács, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Népművelési Intézet, de: ez történt a *tanácsban, az egyesületben, az intézetben*. A könyvtáros-írók makacsul a modoros, bürokráciabűzű „a Tanácsban, az Egyesületben, az Intézetben” megoldást kedvelik. Pedig a szövegösszefüggésből kisbetűsen is világos, hogy a rengeteg tanács, egyesület, intézet közül éppen melyikről van szó. (A hibás általáno-

sítás ősforrása nyilván az *Akadémia, a Nemzeti írásmódja*. Ez azonban helyes, mert ilyenkor az egyetlen Magyar Tudományos Akadémiára gondolunk, a Nemzeti pedig mindenkinek a budapesti Nemzeti Színházat jelenti, nem a Nemzeti Szállodát, a Magyar Nemzeti Múzeumot, a Magyar Nemzeti Galériát.)

Az *intézménynevek alárendelt egységeinek* nevét a 169. pont szerint kell írni. Nem mindenben értek egyet vele, indokolatlannak tartom pl. az *MTA Anyanyelvi Osztálya*; az *ELTE Bölcsészettudományi Kara* írásmódot. A könyvtárosok figyelmébe a maradéktalanul megtartandó c) pontot ajánlom: e szerint az *intézmények azonos rendeltetésű kisebb egységeinek típusukra utaló megnevezését kis kezdőbetűvel írjuk*. Például: a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár *tájékoztató szolgálata, feldolgozó csoportja, könyvkötészete*; A Szolnok Megyei Tanács *művelődési osztálya, ennek közművelődési csoportja*; a Magyar Nemzeti Múzeum *újkori osztálya* stb.

Az *idegen nevek* átírásában a könyvtárügy és a szakirodalmi tájékoztatás a mindenkor érvényes szabványokat követi, de már ha egy könyvtáros cikket ír a *Magyar Könyvszemlébe* vagy a *Könyvtárosba*, neki ebben a kérdésben is a magyar helyesírás akadémiai szabályait kell követnie.

Az *írásjeleket* a szövegépítkezés helyzetei szerint tárgyalja a szabályzat: írásjelek a mondatok végén, a mondatok között, mondatrészek között, szövegbeékelődéskor, szavak és szórészek közt, toldalékolás esetén, egyéb tudnivalók. Aki e tudományos logika helyett rögtön a konkrét írásjelekre kíváncsi, megtalálja őket a 97. oldalon, mindegyik mögött a legfontosabb utalószámokkal.

Összefoglalóul ennyit: a HSZ 11. kiadása, ha nem problémamentes is, de jól sikerült, elődjénél a gyakorlatban használhatóbb munka. Ám nagyon várjuk hozzá az átdolgozandó régi helyett az új helyesírási tanácsadó szótárt is.

Szabó Ernő

FIGYELEM!

**A Könyvtáros szerkesztősége új helyre költözött. Címe: Budapest, V. ker., Alpári Gyula u. 2. IV. emelet 31. (1051)
Telefon: 189-895**

Gyene Ida

Gyene Ida erős egyéniség.

Hogyan választhatta mégis az alkalmazott grafikus tanszakot az Iparművészeti Főiskolán? Tisztában volt-e azzal, hogy mire vállalkozik? Hogy amibe belefog – már grafikusművészi diplomával a kezében – minden, csak nem az egyéniség kifejezése? Hogy ebben a szakmában nincs mód a szubjektum érvényesítésére úgy, ahogy a többi – szerencsésebb – művészeti ágban? Azaz: fel kell adnia önmagát!

Vagy mégis tisztában volt ezzel?

Alighanem, mert egy vonalat sem lehet meghúzni anélkül, hogy az ne legyen az egyén láttelele. Ha elmélyedünk egy kissé az itt közölt könyvborítók szemlélésében, azonnal észrevesszük, hogy Gyene Ida nem feladja, hanem fegyelmezi, kordában tartja önmagát, s nem csorbul közben sem ereje, sem egyénisége.

Pedig még hálátlan is ez a műfaj. Az impresszumra jóformán senki sem amiatt kíváncsi, hogy ki készítette a borítót. Mintha a borító lényegtelen tényező volna, mintha más feladata sem volna, mint hogy védelmet nyújtson a kötésnek. Holott azzal, hogy meglátta valaki a könyvet a kirakatban vagy kezébe vette az üzletben, észrevétlen pszichikai befolyásolás „áldozata” lett. Ez a pszichikai befolyásolás a jó könyvborító nem hivalkodó, mégis fontos funkciója: magára vonni a kirakatot néző figyelmét, felkelteni a vevő érdeklődését a könyv iránt. Összeházasítani a kereskedelmet és a művészetet.

De nemcsak a műfaj hálátlan, hanem a borító anyaga is. Csak papír. El- és leszakad, megkopik, rojtos lesz, elhasználódik. Van úgy, hogy el is dobja az ember, ha megcsúnyult.

Aztán gondoljuk meg azt is, hogy micsoda kihívás a tehetség, a tudás számára egy-egy borító megtervezése. Itt nem fajulhat a rutin

modorossággá, itt nem válhat a megtalált, megszokott egyéni kifejezés önmagunk utánzásává. Minden egyes könyv más, más milyennek kell lennie az új könyvborítónak is. Itt nincs szabad választás, nem jöhet számításba a vérmérséklet. Itt adva van a téma és adva van a feladat. *Feladat* és nem kaland! Megkötik az ember kezét és lábát, és azt mondják: Na, most táncolj!

És Gyene Ida „táncol”.

Nagyobb részben az Akadémiai Kiadónak tervezi a borítókat. Tudományos könyveknek adja meg a lelki ráhatás lehetőségét. Tudomány és művészi fantázia! Micsoda kibékíthetetlen ellentét. Általában józan témákhoz, fantáziát békén hagyó címekhez kell idomulnia a művészi teremtés, a legmagasabb rendű alkotói önkifejezés ihletettséggel. Egy verseskönyv, egy regény vagy egy útleírás bizonyára könnyebb, bizonyára ösztönzőbb lenne!

Az itt látható borítók mindezt cáfolják: a kifejezés pontossága és biztonsága mesteri könnyedséget sejtet, a formai megoldások változatossága és hangulati sokszínűsége – még akkor is, ha többnyire absztrakt vagy stilizált elemekből tevődik össze – vérbeli inspirációt jelez.

★

Gyene Ida (címe: Budapest, Chlepkó Ede tér 1. 1195) 1945-ben született Budapesten. Elvégezte a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumot, majd az Iparművészeti Főiskolát. A mestere *Ernyei Sándor* volt. Könyvborítót, plakátot, reklámgrafikát és emblémát tervez.

Ilyen munkát csak erős egyéniség végezhet töretlenül. Gyene Ida – mondottuk – erős egyéniség.

Viola József

Magyar könyvészet 1921–1944 II/1. kötet

Kutató és könyvtáros meg-megújuló örömmel veszi kézbe a retrospektív nemzeti bibliográfia sorjázó köteteit. Most 1984 kiadási évvel a második kötet jelent meg, amely az ETO 3-as szakjának elejét, a 300-tól a 330-ig terjedő szakokat foglalja magában. A megjelenés időrendjében ez – a *Magyar irodalom* (VII. köt.: 1980), a *Nyelvészet–irodalom* (VI. köt.: 1981) és az *Általános művek–filozófia–vallás* (I. köt.: 1983) után – a negyedik kötet. A kiadás sorrendje, mint az első kötet előszavából kitűnik, előre elhatározott fontossági rend: előnyben részesültek az úgynevezett nemzeti tudományokat, a nyelvészetet és irodalmat tartalmazó kötetek. Kifogásolható, hogy nem sorolták ide a történelmet, s kár, hogy erre a kötetre még több évet várni kell. Igaz, hogy a nagy összefoglalások már elkészültek (*A magyar irodalom története, Magyarország története*), de az újabb szintéziseknek és monográfiáknak már nélkülözhetetlen segédeszköze lesz ez a bibliográfia.

Ha csak a 20. századi könyvtermésre vonatkozó nemzeti bibliográfiai munkákat vesszük számba, az Országos Széchényi Könyvtárnak a *Magyar könyvészet 1921–1944* a felszabadulás óta már a második nagy vállalkozása. Az előzmény, a minta a *Magyar könyvészet 1945–1960* volt. A Magyar Nemzeti Bibliográfia 1946-ban megindult havi füzetei után ez volt az első, nagy időszakot átfogó kumuláció, amely szakrendben csoportosítva, tartalma szerint tárta fel anyagát. A bibliográfia használói habozás nélkül a szakosítás mellett foglalnának állást, és elutasítanák a hagyományos betűrend szerinti csoportosítást, bár évtizedekig nélkülözték az 1921 és 1944 közötti időszak hiányzó köteteit, s hálások lettek volna az éves betűrendes kötetekért is. A minőségi többlet megérte a várakozást. A szakosított jegyzék készítésére fordított idő a tudományos kutató,

a tájékoztatást végző könyvtáros keresésre fordított idejének lerövidülésével térül meg. De nagy haszon a szakrend nyújtotta feltárás differenciáltsága is, amely a könyvek elmélyült tartalmi vizsgálatán (könyvtáros nyelven: szakosításon) alapul, és a művek olyan rejtett jellemzőit is kimutatja, amelyekre a címből nem lehet következtetni. A szakosítás mindenképpen a terjedelem tetemes megnövekedésével jár, mert a bibliográfia nem a címléírások pusztá szakrendbe sorolása. A szerkesztők bőven alkalmazzák az utalókat. A 323(439) *Belpolitika Magyarországon* című részben (105–117. l.) például a pontos és gondos tájékoztatás érdekében a szerkesztők a 264 teljes címléírást tartalmazó anyagban 224 utalót helyeztek el (a szerző és a cím feltüntetésével) azokról a művekről, amelyek tartalmuknál fogva ide is kapcsolhatók, de teljes címléírásuk a kötet más helyén vagy más kötetben található. A teljes címléírások az OSZK raktári jelzetével egészülnek ki, de vannak jelzet nélküli tételek is, a vizsgált részben számuk 21, a főtételekhez viszonyítva majdnem 8 százalék. A szerkesztők ugyanis gyűjtésüket bibliográfiai forrásokból és más könyvtárak állományából is kiegészítették. Az említett 8 százalék azonban nem tekinthető teljesen a könyvtári állomány hiányának, mert a régi, még nem rekatalogizált anyagból származó könyvek címléírásai is nélkülözik a jelzeteket. E kis részből vett számok természetesen csak az arányok érzékeltetésére valók, nem vonatkoztathatók számszerűen a teljes bibliográfia mintegy 150 ezer tételére.

A még hiányzó három kötet megjelenésével nemzeti könyvtárunk az 1921-től 1960-ig terjedő negyven év anyagának kötetkatalógusával fog rendelkezni (a külföldi kiadványok nélkül). A más forrásból származó kiegészítésekkel együtt pedig négy évtized könyvtermése lesz a kutatók és az olvasók legszélesebb rétegei

számára bibliográfiailag hozzáférhető ott, ahol maga a bibliográfia megtalálható. (Elég lesz ehhez a 2500 példány?)

A könyvtári katalógusok három hagyományos típusa olvad össze ezekben a retrospektív bibliográfiai kötetekben: a szak-, a sorozati és a betűrendes katalógus. Az utóbbi itt elveszti vezető szerepét, mutatóvá válik. Könyvtári megfelelőjével ellentétben egy kérdésre sem válaszol teljes értékűen, csak utal a kötet- és az oldalszámmal a szakrendi részre.

A sorozatoknak a szakrendi részbe illesztésekor kétféleképpen jártak el a szerkesztők: a homogén sorozatok adatai a tartalmukra legjellemzőbb csoportba kerültek, míg a heterogén összetételűek a *Gyűjteményes munkák* (080) fejezetben kaptak helyet. Ebben a megoldásban az a könnyen belátható tény tükröződik, hogy a sorozatok jelentős része semmiképpen sem illeszthető be a szakrendbe. Elképzelhető lett volna, hogy az irodalmi sorozatokhoz hasonlóan minden főszakhoz külön sorozatmutató készül, vagy a sorozatok külön kötetben szerepelnek, de akkor le kellett volna mondani a homogén sorozatok megfelelő helyen történő szerepeltetésének informatív értékéről. Úgy tűnik azonban, hogy ezt a célt így is ritkán sikerült elérni. A sorozatok egyes tagjainak a fejezetekben elhelyezett bibliográfiai leírásai, ritka esetek kivételével, erősen szóródnak, s nemcsak a kötet más fejezeteibe, hanem más kötetekbe is elkerülnek, tehát ezek a sorozatok voltaképpen nem homogének. Ugyanakkor összefoglaló leírásuk nehezen található meg a szakrendben. Szerencsére a keresés nehézségei csak ideiglenesek. A betűrendes mutató alapján minden könnyen visszakereshető lesz.

E kötetben, ugyanúgy mint a többiben, az egyes ismeretágak megoszlása jellemző a korra, amelyben megjelentek. Itt a terjedelem arányai a következők: szociológia 4, szociográfia 3, statisztika 7, politika 30, közgazdaságtan 56 százalék. A kötet tehát a politika- és gazdaságtörténeti kutatásoknak lesz fontos forrása. E két fejezetben lapozva, jellegüket vizsgálva felmerül a gyanú: innen maradtak ki talán legnagyobb számban azon kiadványok címadatai,

amelyeket a szerkesztők a gyűjtőkörből kizártak. (Nem e kötet problémája, de a bibliográfiába fel nem vett kiadványok közül az iskolai értesítőket lehet csak sajnálni: ezekben magvas tanulmányok jelentek meg, amelyeket a szakirodalom is számba vesz.)

A kötetnek az általános érdeklődést leginkább megragadó része a szociográfia. A magyar irodalom közismert szociográfiai ihletettségét bizonyítja, hogy itt találkozzunk klasszikussá vált 20. századi íróink (*Illyés Gyula, Németh László, Veres Péter* és mások) több művének adataival. A kötet hiányai csak a használat során fognak felbukkanni, s teljes bizonyossággal csak a betűrendes mutató megjelenése után lesznek megállapíthatók.

A szakrendben való eligazodást megkönnyítik a kötetek végén elhelyezett *betűrendes tárgymutatók*. Ha a szerkesztők tekintettel akarnak lenni a járatlan vagy kevésbé tájékozott használóra, hét kötetre vonatkozó összesített betűrendes tárgymutatót is kell készíteniük a 8. kötethez.

A most megjelent kötet szerkesztője, mint a három előzőé is, *Komjáthy Miklósné*. (Az I. kötet előszavából tudjuk, hogy a hátralevő kötetek anyaga már megszerkesztve kiadásra vár.) Komjáthyné nevéhez fűződik az előző nagy vállalkozás is: a *Magyar könyvészet 1945–1960* (főszerkesztő: *Sebestyén Géza*) és a *Petrik Géza-féle Magyarország bibliográfiája 1712–1860*. 5., kiegészítő kötet. A nagy célkitűzések megvalósítására 1959-ben létrehozott *retrospektív bibliográfiai szerkesztőséget* mostanáig ő vezette. Ezt az alkalmat megragadva az egész könyvtárostársadalom nevében elismerésünket fejezzük ki e kiemelkedő, nem mindennapi teljesítményért. Munkájával, a kiváló színvonalú bibliográfiákkal nagy lépéssel vitte előre a magyar könyvészet ügyét, s nagy szerepe van abban, hogy az rövidesen kiegészülve hiánytalanul szolgálja majd a nemzeti művelődést és kutatást. (*Magyar Könyvészet 1921–1944. II. Társadalomtudományok 1. Társadalom-politika-közgazdaságtan. 1984. [1985.] OSZK 608 l. 300 Ft.*)

Vitályos László

A Könyvtáros egyes számai – tizenkét hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közönségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkötől kérhetők.

A **Tudományos és Műszaki Tájékoztatás** júliusi (1985/7.) számában *Herpay Balázs-né* ismerteti a Német Szövetségi Köztársaság Bildschirmtext nevű teledata rendszerét, amelynek kezdeményei 1977-re nyúlnak vissza, kipróbálása pedig 1980 közepén történt az NSZK két kisebb területén. A rendszer gyorsan fejlődik: 1984-ben százezer előfizetője és kétezer adatszolgáltatója volt, 1988-ra viszont 2,3 millió előfizetőre számít a posta, mivel 1985-től kezdve mindenhol helyi (nem interurbán) hívással érhető el a központok. A gyors elterjedés azzal magyarázható, hogy az NSZK-ban csaknem minden háztartásban van televíziókészülék, 90 százalékukban pedig crossbar-telefon is. Az információkban gazdag cikket érdemes elolvasni, mert érthető nyelven szól, és jól áttekinthető, szemléletes ábrákkal, táblázatokkal készült, amelyek alapján a laikus is képet alkothat a rendszer lényegéről és arról, mi mindent tud, vagy fog tudni, illetve mit kellene tudnia ennek a nyilvános adatbanknak. A szerző azonban az új eszköznek nemcsak előnyeit ismerteti, hanem hátrányaival, a létéből fakadó problémákkal is foglalkozik. A mérleg végeredményben kedvező, a cikk végső kicsengése derűlátó: „Az elektronika az elkövetkező években óriási változásokat hoz az emberek szakmai és magánéletébe. E változások két fontos tényezője a tájékozottság és a kényelem. Aki legalább bizonyos mértékig nem tud ezekkel az eszközökkel bánni és az általuk adott lehetőségekkel élni, hasonló lesz a századforduló írástudatlanjaihoz.”

A TMT másik, magyar szerző által írt cikke a Budapesti Műszaki Egyetem oktatóinak 1974 és 1980 közötti külföldi publikációs tevékenységét vizsgálja a páros évekről készített mintavétel alapján. *Frey Tamásné* összegezéséből kitűnik, hogy a fő publikációs forma a folyóiratcikk (55,4 százalék) és a kinyomtatott konferencia-előadás (18 százalék), sőt az ide-

gen nyelven megjelent közleményeket tekintve a két műfaj együttes aránya több mint 90 százalékra rúg. A Műegyetem nemzetközi publikációs kapcsolatai 1974 óta lényegesen kibővültek, és az NDK, az NSZK, Nagy-Britannia, valamint az USA szerkesztőségeivel folyamatosnak mondhatók, területileg pedig 1980-ban már 3 földrész 25 országának szerkesztőségeire, továbbá 8 közös kiadású folyóiratra terjedtek ki.

Egy évfordulóra készült, külföldi szerző által írt cikk is olvasható a TMT e számában: *P. Kiracov* emlékezik meg a bolgár Központi Tudományos és Műszaki Információs Intézet, a CINTI megalapításának negyedszázados jubileumáról. Az ENSZ fejlesztési programja keretében a CINTI-ben kiépített automatizált információs központ imponáló teljesítményadatai, valamint a szerzőnek az a büszke megállapítása, hogy Bulgária a korszerű számítástechnikai felszereltség révén az elsők közé került a KGST-tagországok között a számítástechnika alkalmazásában, saját lemaradásunkra hívja fel a figyelmet – épp ezért a cikk adatait nem ártana a szakmán kívüli érdekeltekkel (felölösökkel) is megismertetni...

A **Műszaki Egyetemi Könyvtáros** 1985/1-es számában a Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtárának megbízott igazgatója, *dr. Lebovits Imre* a könyvtár helyzetével és fejlesztési lehetőségeivel foglalkozik. Megállapítja, hogy a központi könyvtár és hálózata az egyetem más területeihez és a testvérkönyvtárakhoz – Veszprém, Miskolc – képest elmaradt a fejlődésben. A könyvtárnak beszerzési és raktározási gondjai vannak, és lényeges a lemaradása a munkafolyamatok gépesítésében is. Mivel nagyarányú fejlesztésre nem számíthat az intézmény, csak néhány területen vett tervébe bizonyos szerény fejlesztést: a raktári

befogadóképesség növelését (más épületben levő helyiségek megszerzésével), a számítógépesítés előkészítő munkáinak megindítását, a hazai és a nemzetközi információs rendszerekbe való bekapcsolódást, továbbá a mikrofilm-lapos technológia alapjainak lerakását a folyóirat-beszerzés csökkenése miatt és – éppen az utóbbi okból – a nagy országos könyvtárakkal való hathatósabb együttműködést.

A Műegyetemi Könyvtár 1985 januárjában áttért az új bibliográfiai leírási szabványok alkalmazására. Ennek előkészületeiről fontos, tanulmányozásra érdemes műhelycikkekben számol be *Körmendy Edit*. Szól a munkatársak kiképzésének megszervezéséről, ennek módszereiről, s elmondja, hogy 1982–83-ban a címleírók 2500 művet a régi és az új szabályok szerint is feldolgoztak, sőt a két év tapasztalatai alapján egy nélkülözhetetlen *házi szabályzatot* is összeállítottak 1984-ben. A szabályzatot a szerző részletesen ismerteti, ezáltal megkönyvítheti azoknak a könyvtáraknak a dolgát, amelyek még csak most készülnek az új szabványok bevezetésére. Ezzel kapcsolatban felhívja a figyelmet arra furcsaságra, hogy az alkalmazás időpontja – központi utasítás híján – a könyvtárakra van bízva, viszont a különböző időpontokban történő áttérés éppen az új szabványok kívánta egységesítés ellen hat. – Érdekes ausztriai könyvtári tapasztalatokról számol be *Végh Ferenc* annak kapcsán, hogy ösztöndíjas tanulmányútján, amelynek célja az 1853-ban kivégzett Jubál Károly életére vonatkozó forráskutatás volt, bécsi és grazi nagykönyvtárakat keresett fel.

A Könyvtári Híradónak, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tájékoztatójának júliusi–augusztusi, összevont számában *Mikó Zoltán* csak névbetűkkel jegyzett cikkében a társadalomban élő könyvtárkép kedvezőbbre változtatásával, korszerűsítésével kapcsolatban a tömegtájékoztató eszközök szerepéről is szól: Megállapítja, hogy a sajtó, a rádió és a televízió növekvő általános könyvtárügyi érdeklődése ellenére fontos dolgokról, területekről szinte megfeledeznek. Adós például az olvasók, a könyvtárlátogatók véleményének közreadásával, a könyvtárhasználati indítékok feltárásával és olyan pedagógusok megszólaltatásával, akik munkájukban a könyvtárak nyújtotta lehetőségekre építenek. „Nem térnek vissza az új könyvtári szolgáltatások (zenei részlegek, hanglez- kölcsönzés, nyelvtanulás segítése,

az artotéka, a szombat-vasárnapi nyitvatartás, a hátrányos helyzetű olvasók ellátására tett kísérlet) ... tapasztalataira, sikereire és gyengeségeire... Óriási segítséget jelentene, ha a használók oldaláról világítanak meg a könyvtárak tevékenységét. A sajtó arról a korábbi gyakorlatáról is letett, hogy figyelmeztessen a művelődésben és a könyvtári ellátásban jelentkező fehér foltokra. Mindezekből az is következik, hogy a sajtóval, rádióval és a TV-vel való kapcsolatunknak új tartalmat kellene adnunk.” A cikkíró azonban nem feledkezik meg a saját, a könyvtárosi felelősségről sem: „Nem találtuk meg az emberek érdeklődését felkeltő, figyelmét igazán felajzó könyvtári reklám módjait. Merészebb próbálkozásoknak pedig gátat vet szűkös anyagi lehetőségünk.”

Érdekes tényeket közöl a márciusban felavatott pestlőrinci könyvtár működésének első tapasztalatairól az intézmény vezetője, *Farkasné Dóczy Erzsébet*. Az új épület előnyeit és gyengeségeit mérlegre téve megállapítja, hogy a kerület lakói megszerették a könyvtárt, s öt hónap alatt négyezren lettek beiratkozott olvasói. (Az elődintézménynek évente háromezer olvasója volt, a ma is működő, mindössze 59 m²-es pestimrei könyvtárnak csaknem kétezer.) Megkedvelték kiállítótermét – a kerületben nincs kiállítási helyiség –, zenemű- és hangtárát, olvasótermét, az iskolák nagy érdeklődését pedig az bizonyítja, hogy már az első időben 60 foglalkozást, könyvtárbemutatót tartott a könyvtár a szervezeten érkező iskolai csoportok számára.

A Könyvtári Híradó „A Vadász utcai könyvtárból a parlamentbe” címmel beszélgetést közöl a júniusban országgyűlési képviselővé választott *Benjámín Judittal*. Mivel vele lapunk is készített interjút, a híradó e cikkét itt nem ismertetjük.

A Fejér Megyei Könyvtáros 1985 júniusi keltezésű, 1985/1-es számával 25. évfolyamába lépett az egyik legrégebben és legfolyamatosabban megjelenő megyei könyvtári híradó, amely ráadásul kezdettől fogva a legszínvonalasabbak közé tartozik. Szerkesztői az eltelt negyedszázad alatt hosszabb időszakonként vagy csak néhány évenként változtak ugyan, ez azonban a folyóiratot nem látszik: folytonosságát mindig megőrizte, és időről időre újítani, illetve megújulni is tudott. Eléggé képes vállalkozás közvetlen összefüggést keresni a megyei híradó és a szakmai tevékenység eredményes-

sége vagy eredménytelensége között, annyi mégis megkockáztatható, hogy a Fejér Megyei Könyvtáros mindig jó műhelye volt a könyvtári szakírói utánpótlásnak és a könyvtárhálózati kapcsolatok gondos ápolása révén a „könyvtárközi” szemlélet, az egységes könyvtári közgondolkodás kialakításának, valamint a könyvtári helyismereti-helytörténeti munkának, általánosabban pedig a történetiségnek, a hagyománygondozásnak, az értékmentésnek.

Aki e híradót rendszeresen olvasta, nem felejtetheti el például a Havrilla-napló közlését, egy népkönyvtáros mindennapjainak megörökítését az ötvenes évek első feléből; az 1945-től 1952-ig terjedő korszak dokumentumainak közreadását az 1980–1982-es számokban, a pályakezdőkkel néhány éve készített interjú-sorozatot – hogy csak az utolsó évtized néhány kitűnő közleményére, jó szerkesztői teljesítményeire emlékezzünk. A mostani szám is méltó folytatója az elmúlt negyedszázad legjobb szerkesztői hagyományainak: az 1975-ben elfogadott, 1990-ig szóló távlati fejlesztési terv első évtizedének mérlege öszinteségén kívül adatgazdagságával is kitűnik; a fölsőpéldányok megyei kivonásának tapasztalatai – Vas után a második, központilag irányított akció Fejér megyében zajlott le – országos érdeklődésre tarthatnak számot; a „megyei TEKE” közlése megyék közötti összehasonlításra is alkalmas kínál; az olvasókban élő könyvtárkép felmutatása pedig szinte már sorozatot alkot: negyedszer közölt olvasói véleményeket a híradó – most három körzetközpont, Bicske, Mór és Sárbogárd olvasóinak könyvtárukról leírt, azonos kérdésekre adott válaszait közli. E számban is van könyvtárosportré (a Baracs-kai Községi Könyvtárban 36 éve tevékenykedő Nagy József tanító-könyvtárosról készült), van könyvtárbeismutató (az Ybl Miklós Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet könyvtáráról szól – egyébként a *Könyvtárról könyvtárra* c. rovatban, amelyben megjelent, eddig negyven intézményről látott napvilágot hasonló ismertetés), továbbá történeti cikk is olvasható: A *Kövek, színek, emberek* rovat a sárbogárdi könyvtár névadójának, Madarász Józsefnek, a szabadságharc radikális politikusának életútját mutatja be (az 1814-től 1915-ig élt matuzsálem még a csúcsteljesítmények könyvébe, az angol Guinness book of records-ba is bekerült, mert 1848-tól haláláig, 67 éven keresztül parlamenti képviselő volt, ráadásul ugyanabban a választókerületben). A híradó egyéb rovatjai – a szakmai sajtószemlélet tartalmazó és a megyei

könyvtár irodalomkutatásait közlő *Tájékoztató*, a megyéről szóló, illetve megyei megjelenésű kiadványokat számba vevő *Könyvjelző* és a mindig gazdag anyagú *Krónika* hírrövid – sok fontos információt közvetítenek a Fejér Megyei Könyvtáros helyi és megyén kívüli olvasói számára: könyvtárosoknak, könyvtár-fenntartóknak és a könyvtárügy irányítóinak egyaránt.

A Komárom Megyei Könyvtáros idei második számában *Kovács Emil* ismerteti azt a pályázatot, amelyet első ízben írt ki a megyei tanács az általános iskolai könyvtárak állománygyarapítási összegeinek növelése céljából. A hatpontos pályázati feltételek előírják, hogy a beszerzéshez nyújtandó központi támogatásra pályázó iskoláknak vállalniuk kell a könyvtári munka javítását is – mégpedig mind a feltételek, mint a szakmai tevékenység vonatkozásában –, s a költségvetésben már szereplő könyvbeszerzési keretet helyi erőforrásokból negyven százalékkal kell növelniük. Az iskolák több mint egyharmada, 35 intézmény adott be pályázatot: 423 ezer forintot kért, önerőből pedig a negyven százalékos keretbővítés fejében csaknem 170 ezer forintot beszerzési többletösszeget ajánlott fel. A megyei tanács végül is 301 ezer forintot juttat a könyvtáraknak, hogy a Könyvtárellátónál elkölthessék, 19 ezer forintot pedig a hálózati központnak adott bizonyos dokumentumok központi beszerzésére és szétküldésére. A pályázati módszer – a központi támogatás és a helyi erőforrások egyesítése – tehát ismét bevált: érdemes másutt is követni a példát...

A híradóban még könyvtárbeismutató (a Komárom Megyei MSZMP Bizottság oktatási igazgatóságának könyvtáráról) és módszervásár jellegű két írás olvasható (az egyik az ácsi gyermekkönyvtár munkájáról, a másik az úttörők könyvbarát szaktáboráról szól), és folytatódik a megye iskolai könyvtárügyének történetét feltáró igen értékes sorozat is: *H. Mlakár Erzsébet* e számban a komáromi bencés, a tatabányai kegyesrendi (piarista) és az esztergomi államsegélyes Szent Imre gimnázium könyvtártörténetét vázolja fel az iskolai évkönyvek alapján a kezdetektől a második világháborúig. A szerző mindegyik gimnázium esetében külön tárgyalja a tanári, az ifjúsági (önképzőköri) és a tankönyveket kölcsönző úgynevezett diákségi-lyezői könyvtárakat.

Szegedi Könyvtári Műhelyre változott a *Somogyi-könyvtári Műhely* című, negyedévenként megjelenő „helyismereti és városfejlesztési szemle” neve a most kiadott 1985. évi első szám bizonyossága szerint. A szerkesztőség a névváltoztatással el akarta oszlatni a be nem avatottaknak azt a tévhitét, hogy a Somogyi-könyvtári Műhely valamiféle könyvtárügyi szakközlöny, s immár az általánosabb névvel szeretne közelebb kerülni a szegedi helyismereti kutatókon kívül más érdekeltekhez: a történelem és a magyar szakos tanárokhoz, a város fejlesztésén munkálkodó mérnökökhöz, sőt a városukat szerető szegedi lakosokhoz is. A címváltozással együtt a folyóirat terjedelme is nőtt, évi előfizetési ára pedig 80 Ft-ra emelkedett. A szerkesztőség azonban reméli, hogy az áremelés dacára maradék nélkül gazdára lel a kinyomtatott 600 példány. Megindítandó előfizető-gyűjtő mozgalomhoz hadd csatlakozzék a *Könyvtáros* is, mert a Szegedi Könyvtári Műhelynek ott a helye minden nagyobb általános gyűjtőkörű könyvtár folyóiratpolcain. Helyismereti témái ugyanis Szeged országos

kulturális és irodalmi-művészeti jelentősége következtében nem csupán a városban élőket érdekelhetik (ebből a számból például *Beney Zsuzsa* elemzése József Attila *Falak* című költeményéről a tanárokon kívül a tájékoztató szolgálatok munkatársainak szintén ajánlható), a tárgyalt témák pedig ötleteket adhatnak a megyei híradók helytörténeti rovatának szerkesztéséhez, de magának a könyvtári helyismereti-helytörténeti munkának is azáltal, hogy a közlemények bizonyos gyűjtési és feltárási szempontok időszerűségére hívják fel a figyelmet. Mindenekelőtt pedig a helyi vonatkozások éber, hézagatlan figyelésének módszerét érdemes ellesni ettől a folyóirattól: szinte nincs olyan, bárhol megjelent, Szegedre vonatkozó könyv, tanulmány vagy akár egyszerű hírlapi hivatkozás is, amelyet a szerkesztőség említetlenül hagyna. A mostani számban például a megyei és szegedi vonatkozású útikönyvekről fejezetenként más-más szakember írt olyan alapos és részletes recenziót, hogy megjegyzéseiket semmi esetre sem lehet mellőzni az újabb kiadásokban.

Lapozgató

A Kultúra és Közösség 1984. évi számaiban több írás olvasható, amely közvetlenül vagy közvetve a könyvtárról, a könyvtárak történetéről, a könyv és az olvasó, a szabadidő és az olvasás viszonyáról szól. Ilyen a 3. számban *Gereben Ferenc* és *Nagy Attila* Nemi szerepek és olvasási szokások, *Kamarás István* Regényhősök észlelése és értelmezése, *Gergely András* Valóságirodalom – irodalmi valóság, *Durkó Mátyás* Tanuló felnőttek szabadidő-struktúrája című írása; a 4. számban *Kamarás István* Mi mindenről kell tudnia egy kisvárosi könyvtár(os)nak? és *Czigler Róbert* A Magyar Kommunista Párt közművelődési törekvései a falvakban 1945-ben c. cikke; az 5. számban pedig *Csörsz Klára* levele az olvasótáborokról és *Kamarás István* Olvasási magatartás és olvasói stratégia (A Mester és Margarita befogadása vizsgálatának tükrében) című tanulmánya, amely folytatása a 3. számban közölt, imént említett írásának. – **A Kortárs** 1984. évi februári száma a *Magyar valóság* című rovatban

közli *Nagy Attila* tanulmányát a 10–14 évesek olvasási kultúrájáról. – **Az Egyetemi Szemle**, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem folyóirata 1984/4-es számában az egyetem központi könyvtárának történetéről szóló tanulmány közlését kezdte meg. A könyvtártörténet szerzője, *Walleshausen Gyula* az első közleményben az előzmények ismertetése kapcsán részletesen foglalkozik a kereskedelmi kamara könyvtárával és könyvtárosával, *Szabó Ervinnel*, annak 1900 és 1903 közötti tevékenységével. – **A Jelenkor** című, pécsi megjelenésű folyóirat 1985. februári számában *Kabdebó Lóránt* a *Fodor András*sal és *Lipták Pállal* folytatott beszélgetés keretében bemutatja a *Poesis Hungaricát*, a Békéscsabai Megyei Könyvtár immár nemcsak bibliofil, hanem irodalomtörténeti értékűvé is vált sorozatát, abból az alkalomból, hogy a tízéves sorozatnak 1984-ben már a negyvenedik füzetét jelent meg.

Könyvtári kiadványok

Arany János akadémiai kéz-irataiból címmel, a költő halálának századik évfordulójára emlékezve, kéziratának reprodukcióiból összeállított válogatást adott közre kétezer példányban a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, amely az Arany-kéziratok legnagyobb gyűjteményét őrzi. A 77 kézirat közül az első a Toldy Ferencnek 1859. január 10-én írt levél, az utolsó a Kapcsos Könyvből 1877. július 4-e után kimásolt *Epilógus* című vers; e két dokumentum között versek, műfordítások, levelek, hivatali iratok reprodukciói következnek időrendben egymás után, hű képest adván Arany János életének befejező szakaszáról, a költő és akadémiai főtitkár mindennapi életéről, alkotó munkájáról, családi és hivatali ügyeiről-gondjairól. A halál-ozási évfordulóhoz – 1982 – képest kissé megkészt, de önmagában, mindenfajta ünnepi dátumtól függetlenül is értékes összeállítás hivatalikézirat-anyagát *Antal Jánosné*, levelestárát és versanyagát a közelmúltban elhunyt *Sáfrán Györgyi* válogatta és jegyeztelte a dokumentumok mutatójában; munkájukat pedig *Tózsér Ágnes* segítette. A kézirat-reprodukciókhoz nincs nyomtatott szövegközlés, noha az apró betűs, sűrűn írt prózai szövegek egy része nehezen olvasható. Az érdeklődő azonban legtöbbjüket megtalálja az *Arany János leveleskönyve* című, 1982-ben megjelent kötetben. A kiadványhoz Keresztury Dezső írt előszónak is tekinthető, Arany kézírását elemző miniatűr esszét. (1985. 180 l. 90 Ft.)

Az **Életünk** című, 1963-ban alapított, Szombathelyen megjele-

nő, a Vas Megyei Tanács által kiadott irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat első húsz évfolyamáról, az 1963–1982-es évkörről repertóriumot adott közre a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár. Az 500 példányban, sokszorosításban készült repertórium anyagát összeállítója, *Nagy Éva* a folyóirat irodalmi jellegére való tekintettel a szerzők betűrendje szerint csoportosította, a szerzők közé sorolja a képzőművészeti alkotókat is. A repertórium egy-egy szerző neve után időrendben veszi számba műveit, megkülönböztetve a saját munkákat az alkotóról szóló írásoktól. Négy-nél több mű esetén műfajok szerinti külön csoportokat is képzett az összeállító, minden egyéb esetben pedig valamilyen betűjellel határozta meg a publikáció műfaját. A nem szépirodalmi jellegű közlemények, művek visszakeresését az összevont tárgy-, intézmény- és földrajzi mutató teszi lehetővé, az ebben feltüntetett számok az 1764 tételes repertórium megfelelő tételeire utalnak. Az 1977 óta országos érdeklődést kiváltó, színvonalas folyóirat hasznos repertóriumához *Láng Gusztáv* írt az Életünk jelentőségét méltató bevezetőt. (1985. 263 l.)

Építésügyi világszínvonal-vizsgálati tanulmányok jegyzékét adta ki kéziratként az Építésügyi Tájékoztatási Központ. *Szabóné Demeter Valéria* összeállítása az 1980–1985-ös időszakban készült csaknem 130 tanulmány legfontosabb adatait közli 11 szakterület szerinti csoportosításban a településtervezéstől az épületgépezeten keresztül az energiagazdálkodásig, s minden egyes téma esetében felsorolja a tanulmányban

tárgyalt legfontosabb kérdésköröket. Az ismertetett 4–5 szerzői iv terjedelmű, illusztrációkkal ellátott kéziratok tanulmányok bibliográfiát is tartalmaznak. A jegyzék második fele az évenkénti mutató. Az ÉTK a mostani összeállítást megelőzően már közreadott hasonló jegyzéket; ez az 1978–1982-es időszakban készült tanulmányokat vette számba. (1985. 145 l. Soksz.)

Módszertani füzetek címmel sorozatot indított az Egri Megyei Könyvtár. A 200 példányban sokszorosított, próbaszámnak tekinthető első füzet bevezetőjében adott program szerint a sorozat célja a tanácsadás, az országosan bevált szakmai eljárások, ötletek közvetítése, híradás a megye könyvtári eseményeiről, pályázati alkalmakról, együttműködési lehetőségekről, továbbá a könyvtárosok beszámolóinak, kérdéseinek közlése. Feladata a szakmai összetartozás érzetének erősítése, a könyvtárosok tájékozottságának fokozása és egyéni teljesítményeik megszokozása is. Mindez egy megyei könyvtári híradó programjának szintén elfogadható, s az első szám, amelyet *Pintér Mária* szerkesztett, vegyes, színesebb tartalma következtében valóban inkább híradó-kezdeménynek tekinthető, mint módszertani füzetnek, mivel e füzetek általában egyneműbb tartalmúak, többnyire egyetlen kérdéssel, területtel foglalkoznak, s híreket sem közölnek. A próbaszám nagyobb részét ugyan egyetlen téma uralja (útmutató a hangzó gyűjtemények kezeléséhez, segédlet a hangzóanyag bibliográfiai leírásához, a községi könyvtárak lemezgyűjteményének kialakítása-

hoz összeállított ajánló jegyzék, egy továbbképzésen elhangzott zenetörténeti előadás ismertetése), de a könyvek kötetésével összefüggő tudnivalók felsorolása, a módszervásárra szóló felhívás, egy transzliterációs táblázat közreadása és a – most még szegényes – hiranyag publikálása máris azt sugallja, hogy e kiadványnak nevében is vállalnia kellene igazi enjét: hiradó voltát. (1985. 37 l.)

Versek, szerkesztett műsorok az úttörőmozgalom 40. évfordulójára címmel 500 példányban sokszorosított összeállítást adott ki a Zalaegerszegi Megyei Könyvtár gyermekkönyvtára. A kisdobosoknak és úttörőknek szánt, magyar és külföldi szerzők által írt negyven versből, színpadi jelenetből, prózai munkából és műsor-forgatókönyvből álló szöveggyűjteményt *Bangó Béláné* válogatta. (1985. 53 l.)

Bozse moj! címmel *Kövári E. Péter* két elbeszélését jelentette meg a Békéscsabai Megyei Könyvtár bibliofil kiadványainak egyik sorozatában. A 250 számozott példányban kiadott füzet szerzője írásainak tárgyát a felszabadulástól 1953-ig terjedő időszak helyi történelméből merítette. (1985. 25 sztl. lev.)

Richard Wagner különszámot adott ki *Lukács György* születésének századik évfordulója tiszteletére, a *Zenei Szakirodalmi Tájékoztató* 1984/3-as számaként az Állami Gorkij Könyvtár. A *Gyimes Ferenc* által szerkesztett, 520 példányban kiadott különszámban zenetörténetesek, kritikusok, írók, esztéták – például *Lukács György* –, zeneszerzők – köztük *Wagner* – írásaiból vett negyvennégy szemelvény olvasható, a kiadványt pedig több mint 160 tételes, a nemzetközi *Wagner-irodalomból* válogató bibliográfia zárja. (1985. 145 l. 9,50 Ft)

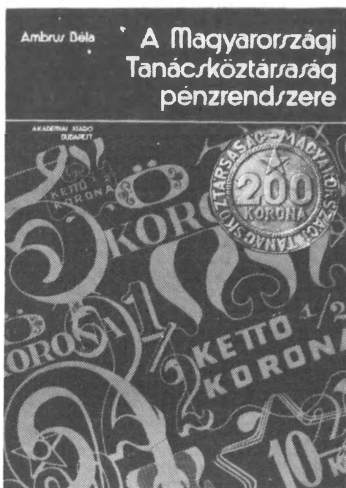
Külföldi évkönyvek a magyar múzeumokban 1945–1983 címmel lelőhelyjegyzéket adott ki a Központi Múzeumi Igazgatóság

szakkönyvtára. Az ötszáz példányban sokszorosított kiadvány párja kíván lenni a külföldi folyóiratok 1984-ben megjelentetett retrospektív lelőhelyjegyzékének. 15 budapesti és 29 vidéki múzeum könyvtárának állományát veszi számba betűrendben, s közli az évfolyamok hiányait, illetve felhívja a figyelmet a duplumokra is. Az 1092 tételes bibliográfia mélyebb feltárását múzeumok szerinti, szakrendi és származási hely szerinti (földrajzi) mutató teszi lehetővé. (1985. 119 l.)

Közgazdasági könyvtári és dokumentációs tevékenység a 25 éves KÉKI-ben címmel (a belső cím: *Rövid áttekintés a 25 éves KÉKI közgazdasági könyvtári és dokumentációs tevékenységéről*) a Központi Élelmiszeripari Kutatóintézet könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási munkájáról szól a 110 példányban sokszorosított füzet, amelynek összeállítója, *Bátai Tibor* elsősorban nem a két munkaág történetét, hanem mai helyzetét ismerteti, mellékleteiben pedig az állomány (8421 kötet könyv, 1895 bekötött folyóirat) gyarapodásáról közöl táblázatot, illetve az 1984-ben előfizetett bel- és külföldi periodikumokat sorolja fel, s számba veszi a könyvtár hazai, valamint külföldi partnerintézményeit is. (1984. [1985.] 20 l.)

Könyvtári kalauzt adott ki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a központ gyűjteményeiről, szolgáltatásairól és katalógusairól, **A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központja** címmel. A magyar nyelvű füzet a hálózati egységek adatait nem tartalmazza, a **The Metropolitan Szabó Ervin Library** című angol nyelvű ismeretető viszont a négyoldalas bevezető szöveg után nemcsak a központi könyvtárral foglalkozik, hanem közli 6 főkönyvtár legfontosabb számadatait és felsorolja szolgáltatásait is. E kalauz csaknem minden oldalán fényképek is bemutatják az intézményt. ([1985.] 12, 28 l.) – Az Építésügyi Tájékoztatási Központ **Építési információs szolgáltatások 1984–85** című füzet az intézet kiadványait és egyedi szolgáltatásait ismerteti 16 oldalon (1984. [1985.]

Október 1-ig a szerkesztőségbe érkezett periodikus kiadványok; munkatervek: Debreceni Hívatató. 1985. szeptember (Debreceni Városi Könyvtár); ECSSID Bulletin. Vol. 7. Nr. 3. (24.) 1985 (Library of the Hungarian Academy of Sciences – European Coordination Centre for Research and Documentation in Social Sciences [Bécs]); Folyóiratok jegyzéke 1985. (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Főiskolai Könyvtár, Győr); Gazdaságpolitikai Tájékoztató. 1985/7. sz., július (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); Gyarapodási Jegyzék. 1985/8., 1985/9., 1985/10. sz. (Agrártudományi Egyetem, Központi Könyvtár, Keszthely); [A Hajdúnánási] Városi Könyvtár szeptember havi programja; Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom. Referáló lap. 1985/1. sz. (Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ); Könyvtári és informatikai központi gyarapodási jegyzék. 1985/1., 1985/2. sz. (OSZK KMK); Könyvtári Tájékoztató. 1985/9. sz., szeptember (Nagyközségi Könyvtár, Edelény); Könyvtári Tájékoztató. 1985/9. sz.

(ÉTI, ÉTINFORM [Építéstudományi Intézet]); *Külföldi Közgazdasági Irodalmi Szemle*. „A”-sorozat. *Referátumok*. 1985/3–4. sz., „B”-sorozat. *Bibliográfiák*. 1985/3–4. sz. (A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára); *Külföldön megjelent fontosabb legújabbkori történelmi és politikai művek jegyzéke*. 1985. első negyedév (Országgyűlési Könyvtár); *Magyar Közgazdasági Irodalom*. „B”-sorozat. *Szakkbibliográfiák*. 1981. ([A] Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára); *OMIKK Híradó*. 1985/7–8. sz. (Országos Műszaki Információs Központ és

Könyvtár); *Rövid Úton. Pedagógiai és közművelődési folyóiratszemle*. 1984/6., 1985/1–2. sz. (Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet – Versegly Ferenc Megyei Könyvtár, Szolnok); *Tájékoztató a szelektív tervezési adatgyűjteményről*. 1985. január (Építésügyi Tájékoztatási Központ); *Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról*. 1985/4., 1985/5., 1985/6., 1985/7. sz. (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár); *Újabb külföldi szerzemények*. 1985/5–6., 1985/7–8. sz. (FSZEK); *Új kutatási és műszaki fejlesztési jelentések az Országos Műszaki Könyvtárban. Bibliográfia és index*. 1985/2. sz., február (OMIKK); *Új kül-*

földi zenei szakkönyvek lelőhely-jegyzéke. 85/2. sz. (Az FSZEK Zenei Gyűjteménye); *Új szakkönyvek az Országos Műszaki Könyvtárban*. 1985/3. sz. Melléklete: *Egyetemi és főiskolai jegyzetek*. 1985/3. sz. (OMIKK); *Vezetői információ*. 36–37. sz., 1985. aug. 31. (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Főiskolai Könyvtár, Győr); *Világirodalmi Információs Szemle. A külföldi időszaki sajtóból*. 1984/3–4. sz. (Állami Gorkij Könyvtár). – *A könyvtár szak programja*. (Érvényes 1985. szept. 1-től) (Bertzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola, Könyvtári Tanszék, Szombathely).

Kérdezz – felelek

A szakközépiskolában továbbtanulók kedvezményeiről:

„A könyvtár adminisztrátora (gép- és gyorsírója) a közgazdasági szakközépiskola levelező tagozatára jelentkezett. Továbbtanulását nem javasoltam – írja egy könyvtárigazgató –, mert olyan képzéshez megszerzésére irányul, amely munkakörének ellátásához nem szükséges. Nemleges javaslatom ellenére felvették a szakközépiskolába. Köteles vagyok-e elengedni őt a konzultációkra és a vizsgákra, jár-e neki tanulmányi szabadság és milyen mértékű? Ha pedig jogosult az említett kedvezményekre, távollétének idejére jár-e számára munkabér, vagy csak fizetés nélküli szabadság illeti meg?”

Válasz:

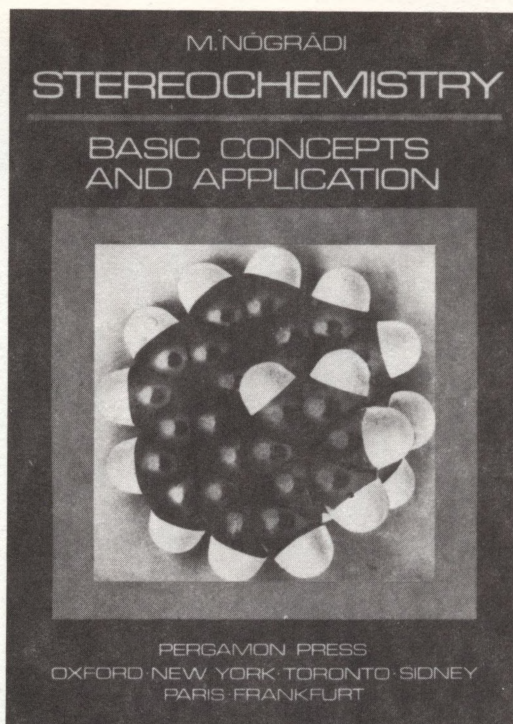
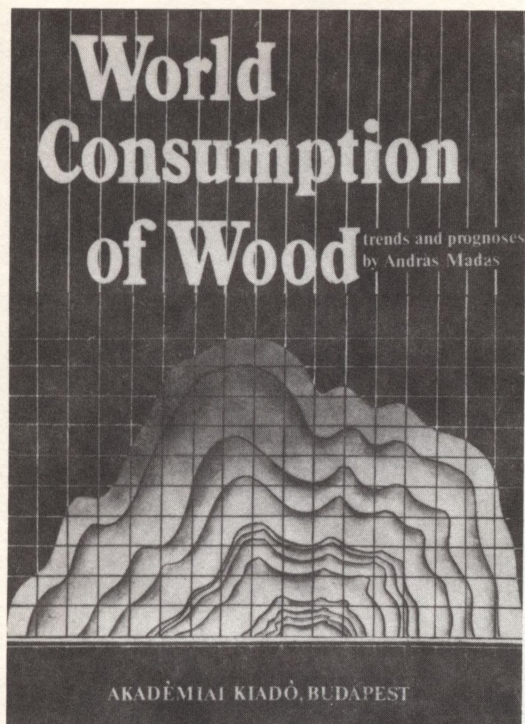
A továbbtanuló dolgozók kedvezményeiről szóló 6/1981. (XII. 29.) ÁBMH számú rendelkezés (megjelent a *Művelődési Közlöny* 1982. évi 4. számában) 4. és 5. paragrafusában szerint a szakközépiskola esti, illetve levelező tagozatán tanulókat tanévenként tíz munkanap tanulmányi szabadság illeti meg. Az érettségi vizsgára való felkészüléshez pedig öt munkanap külön tanulmányi szabadság jár. Az említett dolgozót a vizsgán való részvétel érdekében olyan mértékű szabadidő illeti meg, hogy a vizsga időpontjára az oktatási intézményhez megérkezhesen és a vizsgán részt vehessen.

A felsorolt tanulmányi szabadságok, illetve

szabadidő-kedvezmények idejére a dolgozónak átlagkereset jár, függetlenül attól, hogy a továbbtanulását a munkáltató javasolta-e vagy sem, illetve hogy a munkakörére előírt képesítés megszerzése céljából tanul-e.

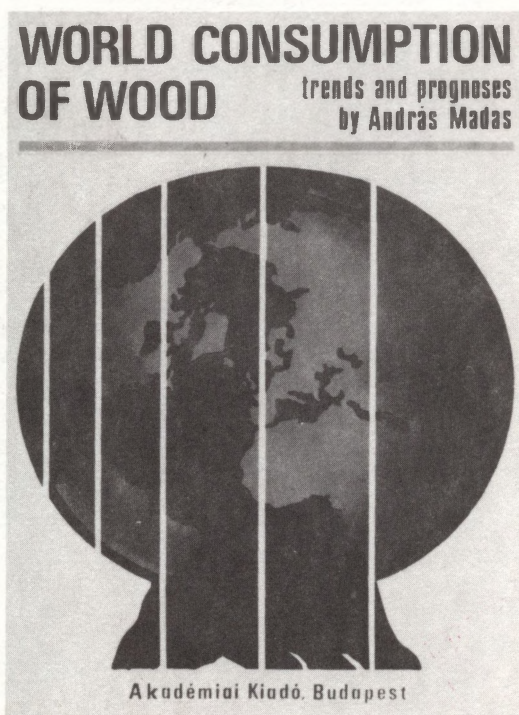
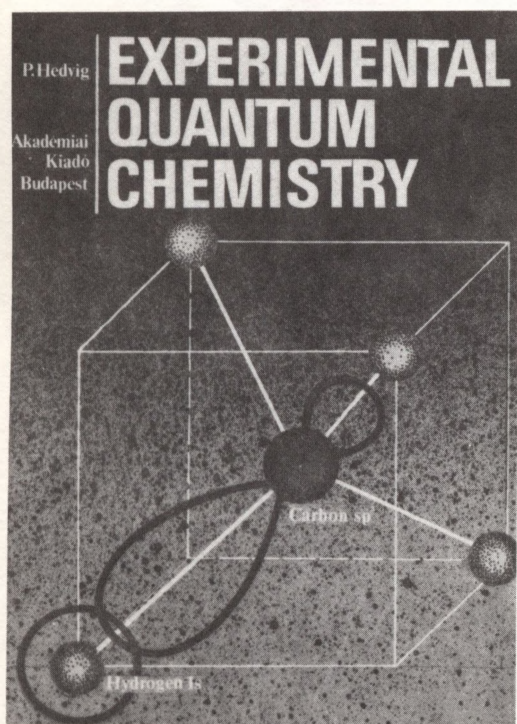
Az említett rendelkezés a konzultációkon való megjelenéshez külön munkaidő-kedvezményt nem ír elő. A munkáltató tehát a konzultációkon való részvétel miatti távollétet elszámolhatja a tanulmányi szabadság vagy a rendes szabadság terhére, esetleg rendkívüli (átlagkeresettel fizetett) vagy fizetés nélküli szabadság címén engedélyezheti.

A munkaidő-kedvezményeken felül a szakközépiskola levelező tagozatán tanulót évente legfeljebb tíz alkalommal megilleti a kötelező foglalkozásokra és a vizsgákra utazási költség megtérítése akkor, ha a munkahely az oktatási intézmény székhelyétől ötven kilométernél távolabb fekszik, és a dolgozó átlagkeresete a havi 3500 forintot nem éri el. Ha a dolgozó átlagkeresete havi 3500 és 4500 forint között van, akkor az említett feltételek mellett az utazási költség felére jogosult. Ez utóbbi esetben nem jár a költségtérítés, ha az érdekelt vasúti utazási kedvezményre jogosult. A munkáltató – egyéni elbírálás alapján – az említett kereseti korlátokra való tekintet nélkül is adhat útiköltség-térítést (lásd az előbb említett ÁBMH-rendelet 13. paragrafusának (1) és (2) bekezdését).

GYENE IDA könyvborítóiból

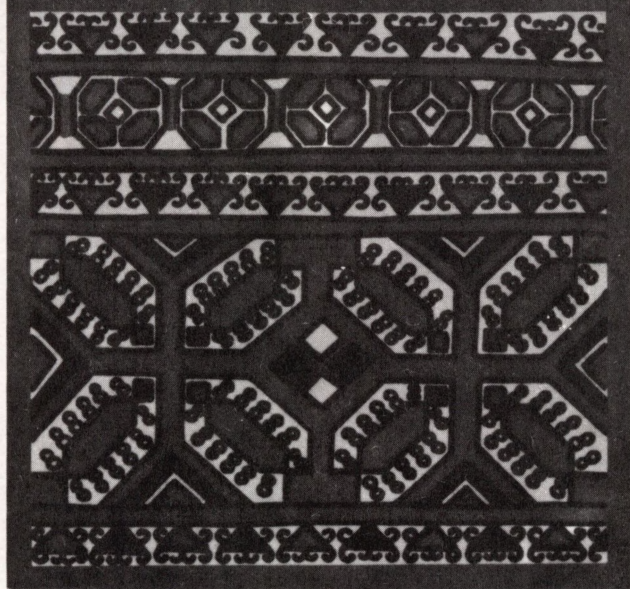
(Cikkünket lásd a 687. oldalon)

CHUVASH FOLKSONGS

by László Vikár and Gábor Bereczki

AKADÉMIAI KIADÓ BUDAPEST

Ára: 13,— Ft
HU ISSN 0450-7886